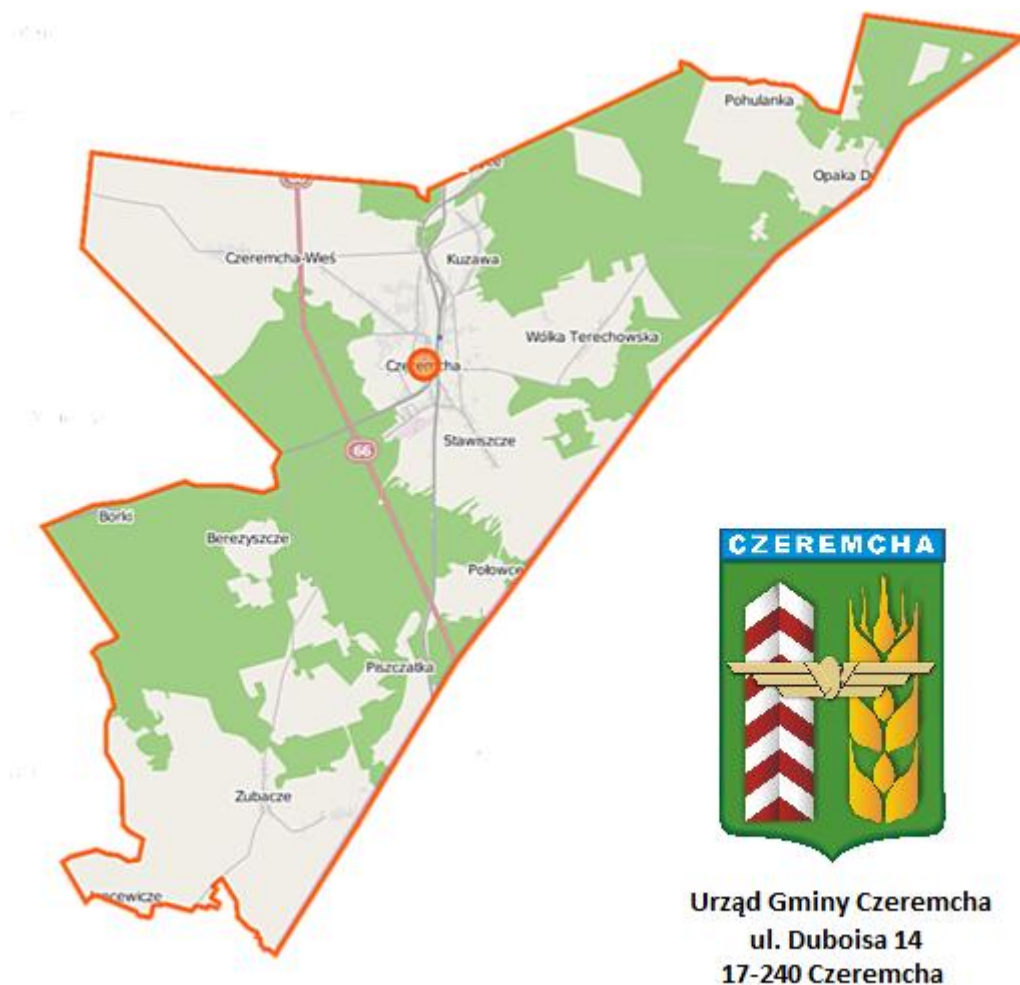

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

Białystok, lipiec 2016 r.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU**

Tytuł:	Program Ochrony Środowiska Gminy Czeremcha na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku
Zamawiający:	Gmina Czeremcha ul. Duboisa 14 17-240 Czeremcha
Wykonawca:	 EkoExpert Doradztwo Ekologiczne i Gospodarcze Sp. z o.o. biuro: ul. Młynowa 17/1 15-404 Białystok tel./fax. 85 744 44 60 www.ekoexpert.com.pl
Zespół autorski:	mgr inż. Małgorzata Michalewicz
Zatwierdził	Stanisław Paniczko

Spis treści

1. STRESZCZENIE	6
2. WPROWADZENIE	9
2.1. Podstawa prawna i formalna opracowania	9
2.2. Cele opracowania	9
2.3. Metodyka i zakres dokumentu	10
3. POWIĄZANIA Z DOKUMENTAMI STRETEGICZNYMI	11
4. CHARAKTERYSTYKA GMINY CZEREMCHA	29
4.1. Położenie administracyjne gminy	29
5. OCENA AKTUALNEGO STANU OCHRONY ŚRODOWISKA NA TERENIE GMINY	44
5.1. Dotychczasowe inwestycje gminne	44
5.2. Powierzchnia ziemi	45
5.2.1. Rzeźba terenu i budowa geologiczna	45
5.2.2. Złoża surowców	45
5.2.3. Gleby i struktura użytkowania gruntów	46
5.3. Wartości przyrodnicze i krajobrazowe	50
5.3.1. Krajobraz	50
5.3.2. Formy ochrony przyrody	51
5.3.3. Korytarze ekologiczne	54
5.3.4. Lasy	56
5.4. Wody powierzchniowe i podziemne	57
5.4.1. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna	60
5.4.1.1. Sieć wodociągowa	60
5.4.1.2. Sieć kanalizacyjna	61
5.5. Powietrze atmosferyczne	63
5.6. Klimat akustyczny	67
5.7. Promieniowanie elektromagnetyczne	68
5.8. Infrastruktura techniczna	69
5.9. Odnawialne źródła energii	72
5.10. Gospodarka odpadami	73
5.11. Świadomość ekologiczna	75
5.12. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	76
6. PODSUMOWANIE STANU OBECNEGO	77
7. CELE I KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA	82
8. PROGRAM ZADANIOWY	84
8.1. Zadania monitorowane	84
8.2. Zadania własne	91

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU**

9.	SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	92
9.1.	Zarządzanie i monitoring środowiska	92
9.2.	Monitorowanie Programu ochrony środowiska	97
9.3.	Uwarunkowania realizacyjne Programu.....	100
9.3.1.	Uwarunkowania wynikające z dokumentów wyższego szczebla.....	100
9.3.2.	Uwarunkowania prawne Programu	101
10.	WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W OPRACOWANIU.....	103
11.	LITERATURA	103

Spis rysunków:

Rysunek 1.	Położenie gminy Czeremcha w obrębie województwa podlaskiego i powiatu hajnowskiego	30
Rysunek 2.	Trasa przebiegu Wschodniego Szlaku Rowerowego przez obszar gminy Czeremcha	39
Rysunek 3.	Mapa głównych szlaków komunikacyjnych na terenie gminy Czeremcha.....	41
Rysunek 4.	Rozmieszczenie złóż surowców mineralnych na obszarze gminy Czeremcha	46
Rysunek 5.	Mapa obszarów chronionych w okolicach gminy Czeremcha	52
Rysunek 6.	Przebieg korytarzy ekologicznych przez obszar gminy Czeremcha	55
Rysunek 7.	Klasyfikacja stanu chemicznego wód podziemnych w woj. podlaskim w 2012 r na tle granic JCWPD (dane PIG)	59
Rysunek 8.	Mapa przekroczeń norm stężenia benzo(a)pirenu w woj. podlaskim.....	66

Spis tabel:

Tabela 1.	Zestawienie dokumentów strategicznych spójnych z przedmiotowym Programem	11
Tabela 2.	Wykaz sołectw Gminy Czeremcha.....	31
Tabela 3.	Struktura ludności gminy Czeremcha w latach 2010-2013	34
Tabela 4.	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gminy Czeremcha	35
Tabela 5.	Struktura branżowa zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Czeremcha	35
Tabela 6.	Główni prywatni pracodawcy na terenie gminy Czeremcha	36
Tabela 7.	Podział gospodarstw rolnych ze względu na strukturę obszarową.....	36
Tabela 8.	Pokrycie uprawami użytków rolnych na terenie gminy Czeremcha	37
Tabela 9.	Struktura produkcji zwierzęcej	38
Tabela 10.	Charakterystyka dróg na obszarze gminy Czeremcha.....	42
Tabela 11.	Stan dróg gminnych na terenie gminy Czeremcha w 2015 roku	42
Tabela 12.	Inwestycje gminne w zakresie poprawy jakości środowiska naturalnego.....	44
Tabela 14.	Użytkowanie gruntów na terenie gminy Czeremcha.....	47
Tabela 15.	Podział gospodarstw rolnych ze względu na strukturę obszarową.....	48
Tabela 16.	Pokrycie uprawami użytków rolnych na terenie gminy Czeremcha	48
Tabela 17.	Struktura produkcji zwierzęcej na obszarze gminy Czeremcha	49
Tabela 18.	Ujęcia wód podziemnych na terenie gminy Czeremcha.....	58
Tabela 19.	Długość sieci wodociągowej na obszarze Gminy Czeremcha.....	61
Tabela 20.	Długość sieci kanalizacyjnej na obszarze Gminy Czeremcha.....	62

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU**

Tabela 21. Wykaz prac termomodernizacyjnych przeprowadzonych w obiektach znajdujących się pod zarządem Gminy Czeremcha.....	64
Tabela 22. Przeprowadzone inwestycje w zakresie oświetlenia publicznego	65
Tabela 23. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń w ocenie rocznej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia.....	65
Tabela 24. Wspólnoty mieszkaniowe na obszarze gminy Czeremcha.....	69
Tabela 25. Stan zaopatrzenia w ciepło oraz zużycie paliw i energii (2014 r) w obiektach znajdujących się pod zarządem gminy Czeremcha.....	70
Tabela 26. Planowane zadania w zakresie budowy, modernizacji i rozbudowy systemu elektroenergetycznego na terenie Gminy Czeremcha	72
Tabela 27. Analiza SWOT obecnego stanu środowiska naturalnego na obszarze gminy Czeremcha	78
Tabela 28. Analiza SWOT zestawienie czynników zewnętrznych gminy	80
Tabela 29. Cele oraz kierunki działań Programu ochrony środowiska	86
Tabela 30. Zadania własne gminy związane z ochroną środowiska	91
Tabela 31. Wskaźniki określające stan ochrony środowiska i przyrody gminy Czeremcha na tle pozostałych gmin wiejskich powiatu hajnowskiego	94
Tabela 32. Ocena parametrów stanu ochrony środowiska w powiecie hajnowskim	95
Tabela 33. Mierniki stopnia realizacji programu.....	99

Spis wykresów:

Wykres 1. Wykres klimatyczny - Roczny rozkład temperatury na obszarze gminy Czeremcha.....	32
Wykres 2. Wykres klimatyczny - Roczny rozkład opadów na terenie gminy Czeremcha.....	32
Wykres 3. Liczba mieszkańców w latach 2005 - 2015 według danych z USC Gminy Czeremcha.....	33
Wykres 4. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych	36
Wykres 5. Stan nawierzchni dróg gminnych na obszarze gminy Czeremcha.....	43
Wykres 6. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych na obszarze gminy Czeremcha	48
Wykres 7. Powierzchnia lasów na obszarze gminy Czeremcha w latach 2010-2015	56

1. STRESZCZENIE

Zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska na jednostki samorządu terytorialnego nałożono obowiązek sporządzania i aktualizowania Programu ochrony środowiska, wraz z sporządzeniem co 2 lata raportu wykonalności *Programu*. Gmina Czeremcha wywiązuje się z nałożonych na nią zadań. Niniejszy dokument stanowi aktualizację wcześniejszego Programu ochrony środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009 – 2013 z perspektywą do 2016 roku. Obecny dokument zamyka się w ramach czasowych 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku.

Podstawowym materiałem wyjściowym była przeprowadzona szczegółowa analiza stanu środowiska naturalnego na terenie gminy Czeremcha. Analiza obejmowała wszystkie komponenty środowiska i przyrody znajdującej się na terenie gminy wraz z analizą wpływu człowieka na kształtowanie ekosystemów. Analiza obejmowała wykorzystanie nie tylko stwierdzonego stanu w teorii, na podstawie wizji, ale również z wykorzystaniem informacji i materiałów gromadzonych w różnych jednostkach, w tym dane monitoringowe prowadzone przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku. Na istniejący stan środowiska na terenie gminy Czeremcha, oprócz działalności człowieka w latach wcześniejszych, duży wpływ ma położenie geograficzne, z którego wynika m.in. rodzaj gleb, krajobraz czy uwarunkowania klimatyczne. Uwarunkowania naturalne bezpośrednio przekładają się na uwarunkowania społeczno – gospodarcze, a np. związane z rozwojem gospodarczym opartym leśnictwie, rolnictwie ekologicznym i turystyce,

Uwarunkowania naturalne zostały wykorzystane przez człowieka, podczas rozwoju gospodarczego obszaru gminy, np. wykorzystanie gleb, lasów oraz wód na potrzeby mieszkaniowe. Warunki korzystania z środowiska regulują obostrzenia przepisów prawnych, natomiast dokumenty jak przedstawiony *Program* mając na celu z jednej strony zachować najcenniejsze, jeszcze naturalne walory przyrodnicze dla przyszłych pokoleń, a z drugiej strony stanowią zbiór zadań wskazywanych do realizacji celem poprawy jakości środowiska w komponentach najbardziej przekształconych. Wskazane do realizacji zadania uwzględniają poprawę jakości życia i zamieszkania na terenie gminy. Zrównoważony rozwój jest możliwy do realizacji z pewnymi ograniczeniami, ponieważ zakłada on równowartościowe podejście do środowiska, gospodarki i aspektów społecznych.

Program ochrony środowiska Gminy Czeremcha jest dokumentem podporządkowanym i spójnym z dokumentami szczebla wyższego np. powiatowymi czy wojewódzkimi. Program ochrony środowiska Gminy Czeremcha zgodny jest z następującymi dokumentami:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha
- Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czeremcha
- Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015 – 2030
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015–2020
- Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej
- Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015 (z perspektywą do 2019 roku)

- Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014 (z perspektywą do roku 2018)
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 - 2017
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014 – 2020
- Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej

Nadrzędnym celem realizacji POŚ dla gminy Czeremcha jest:

Poprawa standardu życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój gminy przy racjonalnym wykorzystaniu walorów przyrodniczych i gospodarczych środowiska

W celu realizacji celu głównego wyznaczono 9 głównych priorytetów ekologicznych, którym przypisano cele długo- i krótkoterminowe oraz poszczególne działania w ich obrębie.

I. Ochrona klimatu i jakości powietrza

- (Cele długoterminowe) Poprawa jakości powietrza:
  - (Cele krótkoterminowe)- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń w tym redukcja emisji gazów cieplarnianych,
  - Ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu,
- Rozwój inwestycji w OZE:
  - Upowszechnienie OZE w budownictwie jednorodzinnym,
  - Upowszechnienie OZE w budynkach wielorodzinnych, przedsiębiorstwach oraz budynkach znajdujących się pod zarządem gminy,

II. Ochrona przed hałasem

- Ochrona przed hałasem terenów zamieszkałych:
  - Minimalizacja narażenia mieszkańców na hałas,
  - Uwzględnienie w planowaniu przestrzennym ochrony przed hałasem,

III. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

- Ochrona przed ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym:
  - Rozwój i modernizacja systemów elektroenergetycznych,

IV. Gospodarowanie wodami, gospodarka wodno-ściekowa oraz infrastruktura techniczna

- Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych:
  - Zapewnienie dostępu do wody pitnej oraz zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej,
  - Zapobieganie eutrofizacji wód,
  - Zachowanie poprawnego spływu powierzchniowego wód,
- Rozwój sieci ciepłowniczej:
  - Rozbudowa sieci ciepłowniczej,
- Rozwój sieci gazowej:
  - Lobbying społeczny w celu budowy sieci gazowej na obszarze gminy Czeremcha,

V. Zasoby geologiczne

- Ochrona i zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi:
  - Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

VI. Gleby

- Racjonalne kształtowanie powierzchni ziemi:
  - Przeciwdziałanie erozji gleb

VII. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

- Gospodarowanie odpadami zawierającymi azbest:
  - Usunięcie z terenu gminy wyrobów zawierających azbest,
- Zmniejszenie ilości odpadów oraz rozwój systemu gospodarowania odpadami:
  - Rozwiązanie problemu „nierejestrowanych opadów”,

VIII. Zasoby przyrodnicze

- Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej, ochrona funkcji ekosystemów:
  - Poszerzenie wiedzy mieszkańców na temat obszarów chronionych,
  - Ochrona różnorodności biologicznej
- Zachowanie rodzimego bogactwa przyrodniczego oraz walorów krajobrazowych:
  - Naturalizacja obszarów zdegradowanych
- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców
  - Promocja oszczędnego korzystania z wody, energii i surowców,
  - Propagowanie selektywnej zbiórki odpadów,
  - Wzrost udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska,

IX. Zagrożenia poważnymi awariami

- Minimalizacja potencjalnych negatywnych skutków awarii dla ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej
  - Przeciwdziałania awariom instalacji przemysłowych

Dla wskazanych w Programie zadań do realizacji konieczna jest współpraca administracji samorządowej, jednostek zarządzających, przedsiębiorców jak również społeczeństwa. Niektóre działania wymagają jedynie zmiany zachowań, czemu ma służyć szeroko rozumiana edukacja ekologiczna. Niektóre zadania wymagają nakładów finansowych, często niemożliwych do wygospodarowania jedynie z budżetu gminnego, dlatego ważne jest poszukiwanie wszelkich form dotacji zarówno krajowych (Fundusz Ochrony Środowiska), jak również funduszy przede wszystkim unijnych (Programy operacyjne). W niniejszym opracowaniu wskazano nakłady konieczne do realizacji zadań oraz potencjalne źródła finansowania.

Program wskazuje również sposób kontroli oraz wskaźniki oceny jego realizacji. Z niniejszego *Programu*, co 2 lata zostanie opracowany Raport, który podsumuje stopień wdrożenia wyznaczonych celów i zadań. Dzięki temu możliwe będzie wyznaczenie kierunków działań, które powinny zostać zawarte w kolejnych aktualizacjach *Programu*.

Podczas prac nad Programem, przeprowadzona analiza stanu i zagrożeń środowiska oraz ocena społeczna najważniejszych potrzeb, pozwoliły ustalić najważniejsze wnioski z opracowania Programu:

- Gmina Czeremcha charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczo – krajobrazowymi, mało przekształconym środowiskiem naturalnym,
- Gmina z uwagi na istniejący stan środowiska naturalnego posiada duże predyspozycje do rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz turystyki rowerowej,
- Wśród zadań własnych gminy szczególne istotne jest prowadzenie systematycznej edukacji ekologicznej wśród mieszkańców gminy, dążąc do świadomego kształtowania postaw i zachowań, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

2. WPROWADZENIE

2.1. Podstawa prawna i formalna opracowania

Podstawą prawną opracowania Programu Ochrony Środowiska Gminy Czeremcha na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku jest art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 poz. 672), który nakłada na organy wykonawcze gminy obowiązek sporządzania gminnych programów ochrony środowiska.

Co 2 lata organ wykonawczy gminy sporządza raporty z wykonania treści zapisów Programu Ochrony Środowiska. Raporty są przedstawiane na posiedzeniu rady gminy.

Zgodnie z zapisami dokumentów nadrzędnych, w tym II Polityki Ekologicznej Państwa wszelkie działania inwestycyjne i nieinwestycyjne muszą być spójne z założeniami polityki zrównoważonego rozwoju.

2.2. Cele opracowania

Celem niniejszego opracowania jest określenie aktualnego stanu jakości środowiska naturalnego oraz analiza wpływu potencjalnych, możliwych do zrealizowania przedsięwzięć inwestycyjnych i nieinwestycyjnych realizowanych przez gminną jednostkę samorządu terytorialnego.

Zapisy Programu Ochrony Środowiska dla gminy Czeremcha są spójne z głównymi celami nowej polityki ekologicznej, jakimi są m.in. zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa polskiego, wraz z zachowaniem gwarancji dalszego rozwoju gospodarki z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Wśród najważniejszych celów opracowania należy wskazać:

- realizację Polityki Ekologicznej Państwa, założeń strategicznych dokumentów krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych na obszarze gminy Czeremcha,
- analizę stanu środowiska na obszarze gminy Czeremcha, identyfikację obecnych i potencjalnych zagrożeń,
- wyznaczenie celów strategicznych w podziale na długookresowe i krótkoterminowe,
- określenie działań inwestycyjnych, oszacowanie niezbędnych nakładów wraz z określeniem źródeł finansowania,
- określenie zadań własnych i koordynowanych wraz z harmonogramem ich realizacji,
- określenie mechanizmów prawno – ekonomicznych służących realizacji wyznaczonych celów.

Realizacja zapisów Programu Ochrony Środowiska gminy Czeremcha na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku przyczyni się do poprawy jakości środowiska naturalnego na obszarze

gminy. Sukcesywne wdrażanie działań określonych w *Programie* umożliwi osiągnięcie założonych celów rozwojowych gminy oraz zintegruje występujące na obszarze gminy instalacje i urzędnictwa służące poprawie jakości środowiska naturalnego.

Program Ochrony Środowiska gminy Czeremcha na lata 2017 – 2020 z perspektywą do 2024 roku jest aktualizacją wcześniej opracowanego dokumentu „Program Ochrony Środowiska gminy Czeremcha na lata 2009 – 2013 z perspektywą do 2016 roku.

2.3. Metodyka i zakres dokumentu

Projekt Programu Ochrony Środowiska opracowano zgodnie z art. 17 i 18 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r Prawo ochrony środowiska ((Dz. U. z 2016 poz. 672), oraz w oparciu o Wytczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska (Ministerstwo Środowiska, 2015 r.).

Program Ochrony Środowiska gminy Czeremcha na lata 2017 – 2020 z perspektywą do 2024 roku opracowano w oparciu o obowiązujące akty prawne w dziedzinie ochrony środowiska oraz aktualne dokumenty strategiczne i planistyczne sporządzone na szczeblu powiatowym, wojewódzkim oraz krajowym.

Ponadto na potrzeby opracowania *Programu* pozyskano informacje z dostępnych baz danych i zestawień:

- Główny Urząd Statystyczny,
- Państwowy Instytut Geologiczny,
- Główny Inspektorat Jakości Handlowej Produktów Spożywczych,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku,
- Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku,
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej,
- Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży.

Głównym źródłem pozyskania danych wykorzystanych przy opracowaniu był Urząd Gminy w Czeremsku wraz z podległymi mu jednostkami.

Dążąc do zachowania równowagi ekologiczno – gospodarczo – społecznej, będącej nadrzędnym celem Polityki Ekologicznej Państwa, Program przedstawia wzajemną zależność pomiędzy stanem środowiska, jakością jego poszczególnych elementów i rozwojem gospodarczym regionu, wyznaczając na ich podstawie następujące elementy:

- Priorytety ekologiczne,
- Poziomy celów długo- i krótkoterminowych,
- Rodzaj i harmonogram zadań proekologicznych w podziale na zadania własne i koordynowane,
- Środki niezbędne do realizacji celów, w tym mechanizmy prawno ekonomiczne i finansowe.

Program swym zakresem obejmuje informacje dotyczące uwarunkowań środowiskowych, społecznych i gospodarczych gminy. W związku z charakterystycznymi uwarunkowaniami gminy Czeremcha, niektóre zagadnienia wyodrębniono jako oddzielne podrozdziały, (np. turystyka, komunikacja i transport), ponieważ opisane zagadnienia mają istotny wpływ na stan środowiska w gminie oraz są bezpośrednio powiązane z kierunkiem rozwoju gminy. Rozdziały odnoszące się do stanu środowiska oraz infrastruktury zawierają syntetyczną ocenę stanu poszczególnych elementów środowiska naturalnego ze wskazaniem najważniejszych problemów w racjonalnym użytkowaniu zasobów naturalnych. W *Programie* przedstawiono charakterystykę aktualnego stanu środowiska na terenie gminy, którą podsumowano przy pomocy analizy SWOT. Ustalenia *Programu* obejmują priorytety i działania ekologiczne, cele i kierunki ochrony środowiska oraz plan operacyjny określający przedsięwzięcia wytypowane na podstawie zdefiniowanych celów. Cele i priorytety ekologiczne stanowią zestaw pożądanych (wskazywanych) kierunków do realizacji lub zaniechania, mających w efekcie poprawić stan jakości środowiska, zachować lub ochronić wartościowe komponenty środowiska i dać narzędzia do racjonalnego korzystania ze środowiska.

Program porusza także zagadnienia systemowe, związane z zarządzaniem i monitoringiem środowiska oraz monitoringiem realizacji przyjętych założeń.

3. POWIĄZANIA Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Program Ochrony Środowiska gminy Czeremcha został stworzony w oparciu o cele i działania zawarte w dokumentach strategicznych na wyższych szczeblach administracyjnych (powiatowych, wojewódzkich i krajowych). Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych opracowanych na wyższych szczeblach posłużyły do wyznaczenia celów i kierunków ochrony środowiska niniejszego *Programu*, który jest z nimi w pełni spójny.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie dokumentów strategicznych, w oparciu o które sporządzono niniejszy *Program*.

Tabela 1. Zestawienie dokumentów strategicznych spójnych z przedmiotowym Programem

Zasięg i szczebel opracowania	Tytuł dokumentu strategicznego
Dokumenty lokalne	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czeremcha Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015 – 2030 Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015–2020
Dokumenty regionalne	Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015 (z perspektywą do 2019 roku)

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU**

	Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014 (z perspektywą do roku 2018) Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 - 2017 Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014 – 2020
Dokumenty krajowe	Polityka Klimatyczna Polski Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016 Krajowy Plan Gospodarki Odpadami (aktualizacja 2016 r.)

Powiązania Programu Ochrony Środowiska z dokumentami strategicznymi na szczeblu lokalnym

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha

Zgodnie z zapisami Studium szansą rozwoju gminy Czeremcha jest dbałość o walory środowiska przyrodniczego na obszarze gminy.

Ekologiczne cele rozwoju stanowią:

- ochrona funkcjonowania i zachowania ciągłości przestrzennej systemu środowiska przyrodniczego,
- racjonalne wykorzystanie oraz wzbogacanie walorów tego systemu dla rekreacji i rolnictwa,
- zapewnienie normatywnych warunków sanitarnych zamieszkania ludności w zakresie: jakości powietrza atmosferycznego, poziom hałasu i wibracji, elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego oraz wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej,
- zachowanie ekosystemu doliny rzeki Nurzec oraz powiązań z ekosystem Puszczy Białowieskiej.

Studium określa ponadto kierunki i zadania ochrony wartości i zasobów środowiska przyrodniczego:

Ochrona walorów ekologicznych poprzez:

- utrzymanie wartości i walorów terenów aktywnych biologicznie tworzących system ekologiczny w strukturze przestrzennej,
- utrzymanie naturalności i ciągłości terenów systemu ekologicznego jako warunku niekolizyjnego ich funkcjonowania z rozwojem zainwestowania gminy,
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, w szczególności ujęć wody do zbiorowego korzystania,
- dolina rzeki Nurzec i Nurczyka - ochrona doliny przed degradacją i dewastacją, ochrona sanitarna wód powierzchniowych i podziemnych.

Realizacje:

- zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania, w lasach - ochrona walorów przyrodniczych, racjonalne wykorzystanie dla potrzeb gospodarczych i rekreacji.

Realizacje:

- prowadzenie gospodarki zgodnie z planami urządzania lasów,
- rekultywację wyrobisk w kierunku leśnym,
- zakaz zmniejszania powierzchni leśnej; na cele nieleśne,
- zakaz wykonywania melioracji wodnych na obszarach leśnych,
- prowadzenie zalesień zgodnie z wyznaczonymi granicami polno - leśnymi lub na uzasadniony wniosek właścicieli nieruchomości

Szczególne formy ochrony przyrody:

- ochrona pomnika przyrody - 14 okazów drzew o wymiarach pomnikowych (6 wiązów, 2 lipy, 2 wierzby, 2 grusze, 1 klon, 1 jabłoń oraz 6 grup starych drzew i tzw. ługów – użytków ekologicznych Kahanka i Dziadówka),
- stosowanie się do zasad gospodarowania na terenie obszaru chronionego krajobrazu "Puszcza Białowieska" zgodnie z Rozporządzeniem Nr 10/96 Wojewody Białostockiego z dnia 29 listopada 1996 r.,
- podjęcie działań w celu podwyższenia rangi ochronnej dla Puszczy Białowieskiej w strefie ochrony Białowieskiego Parku Narodowego,
- zaleca się powołanie nowych pomników przyrody i użytków ekologicznych, zgodnie z "Uproszczoną inwentaryzacją przyrodniczą gminy Czeremcha".

Ochrona środowiska:

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych:

- uzyskanie i utrzymanie w II kl. czystości wód rzeki Nurzec i Nurczyka,
- ochrona przed zanieczyszczeniami,
- utrzymanie nienaruszonych przepływów biologicznych.

Realizacje:

- budowa oczyszczalni ścieków, być może stacji kontenerowych z późniejszym opróżnianiem tych nieczystości do punktu zlewnego oczyszczalni komunalnej w miejscowości Czeremcha,
- budowa zbiorników małej retencji.

Ochrona powietrza atmosferycznego:

- stały monitoring atmosfery jako podstawy ustalenia lokalnych jednostkowych norm emisji zanieczyszczeń,
- instalowanie urządzeń do realizacji zanieczyszczeń,
- przestrzeganie wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń, ochrona ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami,
- przestrzeganie zasady, że hałas i wibracje ponadnormatywne nie mogą sięgać poza obręb działki, na której są wytwarzane,

- ustalenie dopuszczalnych natężeń hałasu dla terenów podlegających, szczególnej ochronie, zainwestowania mieszkaniowego i strefy rolno osadniczej,
- określenie zasad i warunków sytuowania zabudowy w stosunku do dróg o znacznej uciążliwości akustycznej.

Ochrona powierzchni ziemi:

- sukcesywne likwidacje "dzikich" wysypisk,
- pozyskiwanie surowców wtórnych, selekcje odpadów,
- organizacje przejściowych składowisk typu kontenerowego,
- utrzymanie wartościowych i intensywnie użytkowanych gruntów rolnych z zachowaniem dotychczasowych form użytkowania i kierunków produkcji, przy jednoczesnym prowadzeniu działań inspirujących na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- wyłączenie obszarów użytków ornych zdrenowanych spod jakiegokolwiek zabudowy kubaturowej,
- racjonalne eksploatacje surowców mineralnych, przyjęcie zwartych kompleksów gleb chronionych z ograniczeniem rozwoju budownictwa pozarolnego.

Główny nacisk powinien zostać położony na rozwój ekologizacji rolnictwa poprzez ograniczenie stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin na rzecz nawożenia organicznego. W gospodarce leśnej ważne jest, aby nie podejmowano działań zmniejszających powierzchnię leśną. Na obszarze gminy lesistość kształtuje się na bardzo wysokim poziomie dzięki czemu w przyszłości przewiduje się, iż lasy będą stanowić bogactwo gminy tworzące szansę na rozwój gminy. Ważną funkcją lasów jest też funkcja wodo- i glebochronną, a także jako ostoja ptactwa i zwierzyny. Powierzchnie leśne gminy w tym głównie lasy Otuliny Puszczy Białowieskiej powinny stać się w dłuższej perspektywie działaniami obszarem turystycznym gminy.

Zakłada się proekologiczny kierunek gospodarki na terenach leśnych polegający na:

- ochronie różnorodności biologicznej lasów naturalnych, kierunków hodowli lasów z zachowaniem zgodności siedliskowej,
- przeciwdziałanie monokulturom lasów,
- zwiększanie odporności biologicznej lasów poprzez wprowadzanie wielogatunkowości drzew oraz zapobieganie pojawianiu się masowemu szkodników,
- zwiększanie lesistości poprzez zalesienia marginalnych terenów rolniczych oraz dolesień i rekultywacji terenów po wyrobiskowych.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czeremcha

Pokrycie MPZP obszaru gminy Czeremcha jest stosunkowo niewielkie (zaledwie 716 ha powierzchnia gminy, stan na 31 lipiec 2015r.) Akty prawa miejscowego zostały jedynie uchwalone na kilku obszarach, m.in:

- Uchwała Nr XII/80/2000 Rady Gminy Czeremcha z dnia 30 sierpnia 2000 r. w sprawie zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wyodrębnionych obszarów funkcjonalnych miejscowości i gminy Czeremcha

- Uchwała Nr VI/64/03 Rady Gminy Czeremcha z dnia 10 września 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wyodrębnionych obszarów Czeremchy Osady i Gminy Czeremcha
- Uchwała Nr X/98/04 Rady Gminy Czeremcha z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego międzynarodowego, drogowego Przejścia Granicznego w Połowcach, Gmina Czeremcha, pow. Hajnowski, woj. Podlaski

W zakresie zadań ochrony środowiska MPZP gminy Czeremcha ustalają przeznaczenie terenów na obszarze gminy. Wszelkie działania inwestycyjne zarówno mieszkaniowe jak i komunikacyjne planowane są w sposób niekolizyjny z otoczeniem i środowiskiem przyrodniczym. Tereny nieużytków rolnych podlegają wyłączeniu z produkcji rolnej i przeznaczone są pod zalesienie.

Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015 – 2030

Projekt założeń obejmuje zapisy określające planowane działania w zakresie aktualnej i planowanej gospodarki energetycznej na obszarze gminy.

W zakresie ochrony środowiska zapisy *Planu zaopatrzenia* określają planowane kierunki rozwoju sieci ciepłowniczej, energetycznej i gazowej na obszarze gminy. Ponadto dokument ten traktuje o możliwościach pozyskania energii z Odnawialnych Źródeł Energii w tym w drodze kogeneracji.

Z uwagi na rozproszony charakter zabudowy mieszkaniowej nie przewiduje się rozwoju scentralizowanych sieci ciepłych, gazowych i energetycznych. W dalszym ciągu głównym paliwem energetycznym są paliwa kopalne tj. węgiel oraz biomas (drewno). W najbliższym czasie Gmina planuje wdrożenie działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych polegających na redukcji emisji gazów cieplarnianych w tym głównie CO₂ skierowanych do mieszkańców gminy.

Gmina Czeremcha posiada Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe opracowany w 2015 roku, zawierający aktualne dane dotyczące zużycia energii i paliw na terenie gminy.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015–2020

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2015 – 2020 dla Gminy Czeremcha został opracowany, aby przyczynić się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020 tj.:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej.

Powyższe cele przyświecają gminie Czeremcha nie tylko do 2020 roku, ale i w dalszej perspektywie czasowej. Realizacja założeń długoterminowych będzie możliwa dzięki podejmowaniu konkretnych działań ukierunkowanych na poprawę jakości powietrza.

Plan gospodarki niskoemisyjnej jest dokumentem strategicznym, który koncentruje się na podniesieniu efektywności energetycznej, zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych. Istotą Planu jest osiągnięcie korzyści ekonomicznych, społecznych i środowiskowych wynikających z działań zmierzających do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych.

Działania zarówno inwestycyjne jak i nie inwestycyjne określone w PGN prowadzą do redukcji emisji CO₂, tym samym przyczyniają się do poprawy stanu środowiska i jakości życia mieszkańców gminy Czeremcha.

Dbłość o stan jakości powietrza atmosferycznego pokrywa się z założeniami Programu Ochrony Środowiska gminy Czeremcha na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku.

Powiązania Programu Ochrony Środowiska z dokumentami strategicznymi na szczeblu regionalnym

Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej

Obszar Gminy Czeremcha znajduje się na terenie „strefy podlaskiej”, która zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny, jakości powietrza (Dz. U. z dnia 10 sierpnia 2012r. poz.914) zgodnie, z którym strefa podlaska obejmuje całe województwo podlaskie z wyłączeniem obszaru aglomeracji białostockiej.

W zapisach Programu brak jest jakichkolwiek treści odnoszących się bezpośrednio do obszaru Gminy Czeremcha. Obszarem najbliższym położonym, dla którego określono przekroczenia poziomu pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz PM_{2,5} jest obszar miejski Łomży i Łap. Z uwagi na znaczne oddalenie Gminy Czeremcha od wspomnianych miast oraz na znacznie luźniejszą zabudowę mieszkaniową, na terenie Gminy nie będą występowały przekroczenia zanieczyszczeń.

Z listy obszarów, dla których wykazano przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu PM₁₀ oraz PM_{2,5} w strefie podlaskiej w 2012 r. brak jest odniesienia dla obszaru gminy Czeremcha.

Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015 (z perspektywą do 2019 roku)

Głównym celem Programu Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego jest określenie polityki zrównoważonego rozwoju powiatu hajnowskiego, która na szczeblu regionalnym pokrywa się z Polityką Ekologiczną Państwa oraz Programem Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego.

Zgodnie z powyższymi głównymi celami POŚ powiatu hajnowskiego są:

- zasada zrównoważonego rozwoju,

- zasada równego dostępu do środowiska,
- zasada przezroczności,
- zasada uspołecznienia i subsydiarności,
- zasada prewencji,
- zasada „zanieczyszczający płaci”,
- zasada skuteczności efektywności ekologicznej i ekonomicznej¹

Główne funkcje Programu ochrony środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 – 2015 to:

- realizacja polityki ekologicznej państwa na terenie powiatu hajnowskiego,
- strategiczne zarządzanie regionem w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami,
- wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju,
- przekazanie informacji na temat zasobów środowiska przyrodniczego oraz stanu poszczególnych komponentów środowiska,
- przedstawienie problemów i zagrożeń ekologicznych, proponując sposoby ich rozwiązania w określonym czasie,
- pomoc przy planowaniu wydatkowania środków finansowych, a także podstawa do ubiegania się o środki finansowe z funduszy krajowych i zagranicznych,
- organizacja systemu informacji o stanie środowiska i działaniach zmierzających do jego poprawy.

Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014 (z perspektywą do roku 2018)

Z uwagi na trwające prace nad opracowaniem Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2017 – 2020 z perspektywą do 2024 roku analizie zostanie poddany ostatnio opracowany dokument sięgający swą perspektywą roku 2018. Program określa realizację Polityki Ekologicznej Państwa w odniesieniu do obszaru województwa podlaskiego.

Naczelną zasadą przyjętą w Programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiająca zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodny z ochroną walorów środowiska.

Nadrzędnym celem jest Programu jest:

„Zrównoważony rozwój województwa podlaskiego przy poprawie i promocji środowiska naturalnego”

W dokumencie określono szereg celów długo- i krótkoterminowych z określonym horyzontem czasowym (do 2018 i 2014 roku):

- Cele długoterminowe: Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza.

Cele krótkoterminowe: Wdrażanie i realizacja założeń Programów służących ochronie powietrza, Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych.

---

¹ Zgodnie z Konstytucją RP oraz z Traktatem o Wspólnocie Europejskiej

- Cele długoterminowe: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych i racjonalizacja ich wykorzystania.

Cele krótkoterminowe: Zapewnienie dobrej jakości wody pitnej, Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód, Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych, Zwiększenie retencji w zlewniach oraz zapobieganie suszy i skutkom wezbrań powodziowych, Odtworzenie ciągłości ekologicznej i renaturalizacja rzek.

- Cele długoterminowe: Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym) oraz georóżnorodności.

Cele krótkoterminowe: Poglębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa, Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody, Zachowanie lub odtworzenie właściwej struktury i stanu ekosystemów i siedlisk, Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach wiejskich, Zapobieganie konfliktom ekologicznym na obszarach chronionych.

- Cele długoterminowe: Zmniejszenie zagrożenia hałasem poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe: Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas, Eliminacja narażenia mieszkańców na hałas.

- Cele długoterminowe: Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cele krótkoterminowe: Utrzymanie poziomów promieniowania elektromagnetycznego poniżej wartości dopuszczalnych.

- Cele długoterminowe: Ograniczanie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cele krótkoterminowe: Zwiększenie wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii.

- Cele długoterminowe: Zapobieganie powstaniu poważnych awarii przemysłowych.

Cele krótkoterminowe: Monitoring obszarów zagrożonych wystąpieniem poważnych awarii przemysłowych.

- Cele długoterminowe: Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

Cele krótkoterminowe: Ograniczenie presji wywieranej na środowisko podczas prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalni.

- Cele długoterminowe: Ochrona powierzchni ziemi.

Cele krótkoterminowe: Zagospodarowanie powierzchni ziemi zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju, Wskazanie obszarów zanieczyszczonych i ich rekultywacja.

- Cele długoterminowe: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa podlaskiego.

Cele krótkoterminowe: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i właściwej gospodarki odpadami, Oszczędność wody oraz jej ochrona jako wynik większej świadomości ekologicznej mieszkańców. Wzrost świadomości ekologicznej w obrębie pozostałych elementów środowiska.

Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012-2017

Z uwagi, iż na dzień opracowania Prognozy trwają prace nad Planem Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016-2022 analizie zostanie poddany dokument aktualny. Cele określone w dokumencie wpisują się w szeroko pojętą edukację ekologiczną. W dokumencie określono cele i założenia dotyczące poszczególnych rodzajów odpadów:

Cele główne:

1. Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska.
2. Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych.
3. Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.

Cele główne dotyczą zarówno odpadów komunalnych, niebezpiecznych oraz innych niż niebezpieczne. Cele szczegółowe przedstawione są oddzielnie dla poszczególnych kodów odpadów z uwzględnieniem poziomów odzysku, recyklingu itp. określonych w treści dokumentów nadrzędnych, odpowiednich rozporządzeń i ustaw.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014 – 2020

Dokument ten określa stan gospodarki woj. podlaskiego, jego zasoby, potrzeby oraz główne kierunki działań. Cele określone w powyższym dokumencie powiązane są z celami strategicznymi określonymi na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym..

Program podzielony jest na 10 osi głównych (priorytetowych) realizujących poszczególnych cele tematyczne oraz cele strategiczne dokumentów strategicznych.

Oś I : Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu

Oś II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa

Oś III: Kompetencje i kwalifikacje

Oś IV: Poprawa dostępności transportowej

Oś V: Gospodarka niskoemisyjna

Oś VI: Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

Oś VII: Poprawa spójności społecznej

Oś VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Oś IX: Rozwój lokalny

Oś X: Pomoc techniczna

Powiązania Programu Ochrony Środowiska z dokumentami strategicznymi na szczeblu krajowym

Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016

Określa cele i priorytety ekologiczne, poprzez które wskazuje kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowisku naturalnemu. Według PEP najważniejsze działania priorytetowe na najbliższe lata, to m.in.:

- Uporządkowanie gospodarki odpadami w tym zamknięcie składowisk odpadów niespełniających wymogów UE,
- Wprowadzenie w życie tzw. zielonych zamówień,
- Wzmocnienie kadry inspekcji ochrony środowiska, która usprawni ochronę środowiska i pozwoli na kontrolę przestrzegania prawa,
- Wspieranie platform technologicznych i ekoinnowacyjności w ochronie środowiska,
- Przywrócenie podstawowej roli miejscowym planom zagospodarowania przestrzennego jako podstawy lokalizacji inwestycji,
- Opracowanie krajowej strategii ochrony gleb,
- Ochrona atmosfery (w tym realizacja założeń dyrektywy unijnej CAFÉ, dotyczącej ograniczenia emisji pyłów),
- Ochrona wód (w tym redukcja o 75% ładunku azotu i fosforu w oczyszczanych ściekach komunalnych),
- Modernizacja systemu energetycznego,
- Ochrona przed hałasem (w tym sporządzanie map akustycznych dla wszystkich miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców i opracowania programów ochrony środowiska przed hałasem),
- Działania związane z nadzorem nad chemikaliami dopuszczonymi na rynek.

Wiodącą zasadą polityki ekologicznej jest zasada zrównoważonego rozwoju, uzupełniona szeregiem zasad pomocniczych i konkretyzujących, które znalazły zastosowanie w rozwiniętych demokracjach. Program stanowi realizację poniższych zasad polityki ekologicznej państwa w skali gminy, które odzwierciedlają tendencje europejskiej polityki ekologicznej:

- Zasada przezorności,
- Zasada wysokiego poziomu ochrony środowiska,
- Zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego,
- Zasada regionalizacji,
- Zasada uspołecznienia,

- Zasada "zanieczyszczający płaci",
- Zasada prewencji,
- Zasada stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT),
- Zasada subsydiarności,
- Zasada klauzul,
- Zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej

Krajowy Plan Gospodarki Odpadami (aktualizacja 2016 r.)

Krajowy Plan Gospodarki Odpadami obejmuje pełny zakres zadań koniecznych do zapewnienia zintegrowanej gospodarki odpadami w kraju w sposób zapewniający ochronę środowiska, uwzględniając obecne i przyszłe możliwości i uwarunkowania ekonomiczne oraz poziom technologiczny istniejącej infrastruktury. Plan zawiera zarówno program zapobiegania powstawaniu odpadów, jak również strategię redukcji składowania odpadów ulegających biodegradacji.

Przedstawione w planie cele i zadania dotyczą lat 2016 – 2021 z perspektywą do 2030 roku.

W zakresie strumienia powstałych odpadów komunalnych określono następujące cele:

1. Zmniejszenie ilości powstających odpadów poprzez ograniczenie marnotrawienia żywności oraz wprowadzeniem selektywnego zbierania biopaliw z zakładów zbiorowego żywienia
2. Zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat właściwego gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym odpadami żywności i innymi odpadami ulegającymi biodegradacji
3. Doprowadzenie do funkcjonowania systemów zagospodarowania odpadów zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami
4. Zmniejszenie udziału zmieszanych odpadów komunalnych w całym strumieniu zbieranych odpadów (zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie)
  - a) objęcie wszystkich właścicieli nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy systemem selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
  - b) wprowadzenie standardów selektywnego zbierania odpadów komunalnych na terenie całego kraju,
  - c) zapewnienie jak najwyższej jakości zbieranych odpadów przez odpowiednie systemy selektywnego zbierania odpadów, w taki sposób, aby mogły one zostać w możliwie najbardziej efektywny sposób poddane recyklingowi,
  - d) wprowadzenie we wszystkich gminach w kraju systemów selektywnego odbierania odpadów zielonych i innych bioodpadów – do końca 2021 r.;
5. Zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska odpadów, aby nie było składowanych w 2020 r. więcej niż 35% masy tych odpadów w stosunku do masy odpadów wytworzonych w 1995 r.
6. Zaprzestanie składowania odpadów ulegających biodegradacji selektywnie zebranych
7. Zmniejszenie liczby miejsc nielegalnego składowania odpadów komunalnych

8. Utworzenie systemu monitorowania gospodarki odpadami komunalnymi
9. Monitorowanie i kontrola postępowania z frakcją odpadów komunalnych wysortowywaną ze strumienia zmieszanych odpadów komunalnych i nieprzeznaczoną do składowania (frakcja 19 12 12)
10. Zbilansowanie funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi w świetle obowiązującego zakazu składowania określonych frakcji odpadów komunalnych i pochodzących z przetwarzania odpadów komunalnych, w tym odpadów o zawartości ogólnego węgla organicznego powyżej 5% s.m., od 1 stycznia 2016 r

W gospodarce olejami odpadowymi przyjęto następujące cele:

- 1) Zapobieganie powstawaniu olejów odpadowych;
- 2) Dążenie do zwiększenia ilości zbieranych olejów odpadowych
- 3) Utrzymanie poziomu odzysku na poziomie co najmniej 50%, a recyklingu rozumianego jako regeneracja na poziomie co najmniej 35%
- 4) W przypadku preparatów smarowych: wzrost poziomu recyklingu do wartości co najmniej 35% oraz poziomu odzysku do wartości co najmniej 50% w 2020 r.

W gospodarce zużytymi oponami przyjęto następujące cele:

- 1) Utrzymanie dotychczasowego poziomu odzysku w wysokości co najmniej 75%, a recyklingu w wysokości co najmniej 15%
- 2) Zwiększenie świadomości społeczeństwa, w tym przedsiębiorców na temat właściwego to jest zrównoważonego użytkowania pojazdów, w szczególności opon oraz dozwolonych przepisami prawa sposobów postępowania ze zużytymi oponami.

W gospodarce zużytymi bateriami i zużytymi akumulatorami przyjęto następujące cele:

- 1) Wzrost świadomości społeczeństwa oraz przedsiębiorców na temat prawidłowego sposobu postępowania ze zużytymi bateriami i zużytymi akumulatorami
- 2) Osiągnięcie w 2016 r. i w latach następnych poziomu zbierania zużytych baterii przenośnych i zużytych akumulatorów przenośnych, w wysokości co najmniej 45% masy wprowadzonych baterii i akumulatorów przenośnych
- 3) Utrzymanie poziomu wydajności recyklingu:
  - a) zużytych baterii kwasowo-ołowiowych i zużytych akumulatorów kwasowo-ołowiowych w wysokości co najmniej 65%,
  - b) zużytych baterii niklowo-kadmowych i zużytych akumulatorów niklowo-kadmowych w wysokości co najmniej 75%,
  - c) pozostałych zużytych baterii i zużytych akumulatorów w wysokości co najmniej 50% masy zużytych baterii lub zużytych akumulatorów.

W gospodarce ZSEE przyjęto następujące cele:

- 1) Zwiększenie świadomości społeczeństwa i przedsiębiorców na temat prawidłowego sposobu postępowania z ZSEE
- 2) Ograniczenie powstawania odpadów w postaci ZSEE
- 3) Zapewnienie osiągnięcia odpowiedniego poziomu zbierania ZSEE

- 4) Zapewnienie osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu zużytego sprzętu

W gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi przyjęto następujące cele:

- 1) Zapewnienie odpowiedniej jakości odpadów opakowaniowych zbieranych selektywnie w gospodarstwach domowych
- 2) Utrzymanie poziomów odzysku i recyklingu co najmniej na poziomie określonym w załączniku 1 do ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi
- 3) Osiągnięcie i utrzymanie co najmniej poziomów odzysku i recyklingu w poszczególnych latach dla opakowań wielomateriałowych zawartych w tabeli nr 41 w w/w dokumencie
- 4) Osiągnięcie i utrzymanie co najmniej poziomów odzysku i recyklingu w poszczególnych latach dla opakowań po środkach niebezpiecznych, w tym po ŚOR, zawartych w tabeli 42 w/w dokumencie
- 5) Wyeliminowanie stosowania nieuczciwych praktyk w zakresie wystawiania dokumentów potwierdzających przetworzenie odpadów opakowaniowych
- 6) Zwiększenie świadomości użytkowników i sprzedawców środków zawierających substancje niebezpieczne, w tym ŚOR, odnośnie prawidłowego postępowania z opakowaniami po tych produktach

W gospodarce pojazdami wycofanymi z eksploatacji przyjęto następujące cele:

- 1) Osiągnięcie minimalnych rocznych poziomów odzysku i recyklingu odniesionych do masy pojazdów przyjętych do stacji demontażu w skali roku co najmniej na poziomie odpowiednio 95% i 85%
- 2) Ograniczenie nieuczciwych praktyk w zakresie zbierania i demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji (zwiększenie ilości pojazdów wycofanych z eksploatacji kierowanych do legalnych stacji demontażu)
- 3) Ograniczenie liczby pojazdów sprowadzanych z zagranicy bezpośrednio do krajowych stacji demontażu w sposób nielegalny

Odpady niebezpieczne

W gospodarce odpadami medycznymi i weterynaryjnymi przyjęto następujące cele:

- 1) Zapewnienie odpowiedniego rozmieszczenia, ilości oraz wydajności spalarni odpadów medycznych i weterynaryjnych w ujęciu nie tylko krajowym, ale i regionalnym tak, aby ograniczyć transport tych odpadów w celu przestrzegania zasady bliskości
- 2) Podniesienie efektywności selektywnego zbierania odpadów medycznych i weterynaryjnych, w tym segregacji odpadów u źródła powstawania. Ograniczenie ilości odpadów innych niż niebezpieczne w strumieniu odpadów niebezpiecznych.

W gospodarce odpadami zawierającymi PCB przyjęto cel polegający na kontynuacji likwidacji urządzeń o zawartości PCB poniżej 5 dm³

W gospodarce odpadami zawierającymi azbest przyjęto cel polegający na osiągnięciu celów

określonych w przyjętym w dniu 15 marca 2010 r. przez Radę Ministrów „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 -2032”

W zakresie mogilników przyjęto cel polegający na dokończeniu likwidacji mogilników, zawierających przeterminowane ŚOR i inne odpady niebezpieczne.

Odpady pozostałe

W gospodarce odpadami z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej przyjęto następujące cele:

- 1) Zwiększenie świadomości wśród inwestorów oraz podmiotów wytwarzających odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej na temat należytego postępowania ze strumieniem wyżej wskazanych odpadów, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania oraz recyklingu
- 2) Utrzymanie poziomu przygotowania do ponownego użycia, recyklingu oraz innych form odzysku materiałów budowlanych i rozbiórkowych na poziomie minimum 70% wagowo.

W zakresie gospodarki KOŚ (Komunalne osady ściekowe) przyjęto następujące cele:

- 1) Całkowite zaniechanie składowania KOŚ
- 2) Zwiększenie ilości KOŚ przetwarzanych przed wprowadzeniem do środowiska oraz ilości KOŚ poddanych termicznemu przekształcaniu
- 3) Dążenie do maksymalizacji stopnia wykorzystania substancji biogennych zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego, chemicznego oraz środowiskowego.

W gospodarce odpadami ulegającymi biodegradacji innymi niż komunalne przyjęto następujący cel:

- 1) W okresie do 2022 r. i w latach następnych utrzymanie masy składowanych odpadów na poziomie nie większym niż 40% masy wytworzonych odpadów.

Odpady z wybranych gałęzi gospodarki, których zagospodarowanie stwarza problemy

W gospodarce odpadami z grupy 01, 06 i 10 przyjęto następujące cele:

- 1) Zwiększenie udziału odpadów poddawanych procesom odzysku
- 2) Ograniczenie masy wytworzonych odpadów w stosunku do wielkości produkcji
- 3) Zwiększenie stopnia zagospodarowania odpadów w podziemnych wyrobiskach kopalni, w tym poprzez odzysk.

W gospodarce odpadami morskimi przyjęto następujące cele:

- 1) Poprawa stanu jakości wód Morza Bałtyckiego
- 2) Zmniejszanie ilości odpadów morskich znajdujących się w Bałtyku
- 3) Wzrost świadomości społeczeństwa na temat istoty należytego sposobu postępowania z odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem niekorzystnego wpływu odpadów na stan jakości wód Morza Bałtyckiego.

Polityka Klimatyczna Polski

Jest dokumentem służącym opracowaniu i wdrożeniu państwowej strategii redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz określeniu mechanizmów ekonomicznych i administracyjnych jej towarzyszących. Ponadto dokument ten stanowi narzędzie okresowej kontroli wdrażania Polityki Klimatycznej Polski.

Celem strategicznym Polityki Klimatycznej Polskiej jest:

„włączenie się Polski do wysiłków społeczności międzynarodowej na rzecz ochrony klimatu globalnego poprzez wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w zakresie poprawy wykorzystania energii, zwiększania zasobów leśnych i glebowych kraju, racjonalizacji wykorzystania surowców i produktów przemysłu oraz racjonalizacji zagospodarowania odpadów, w sposób zapewniający osiągnięcie maksymalnych, długoterminowych korzyści gospodarczych, społecznych i politycznych”

Cel ten jest spójny z celami polityki klimatycznej Unii Europejskiej. Podczas określania zapisów Polityki podzielono cele ze względu na czas ich realizacji tj. cele krótko-, średnio- i długookresowe.

Cele krótkookresowe obejmują działania skierowane na pełne wdrożenie systemów umożliwiających realizację postanowień Konwencji i Protokołu z Kioto. Należą do nich m.in.:

1. realizacja zadań wynikających z Traktatu Akcesyjnego;
2. integracja polskiej polityki klimatycznej z polityką Unii Europejskiej (od 1.05.2004 roku);
3. integracja polityki klimatycznej z innymi politykami państwa;
4. redukcja emisji gazów cieplarnianych poprzez działania w zakresie energetyki, sektora przemysłowego, transportu, rolnictwa, leśnictwa i gospodarki odpadami;
5. realizacja postanowień organów Konwencji klimatycznej i Protokołu z Kioto dot. krajów wymienionych w Załączniku I do Konwencji;
6. opracowanie krajowego programu redukcji emisji gazów cieplarnianych (programu wykonawczego do niniejszego dokumentu), z uwzględnieniem maksymalizacji korzyści dla Polski;
7. opracowanie długoterminowych strategii dla sektorów gospodarczych obejmujących konkretne działania i scenariusze redukcji emisji gazów cieplarnianych w rozbiciu na poszczególne sektory i oddzielnie dla każdego gazu wymienionego w Załączniku A do Protokołu z Kioto;
8. stworzenie warunków organizacyjnych, instytucjonalnych i finansowych do wypełnienia przyjętych przez Polskę zobowiązań w zakresie raportowania, monitoringu i weryfikacji osiągniętych poziomów emisji;
9. stworzenie zdolności instytucjonalnych do sprawnej adaptacji mechanizmów wspomagających Protokołu z Kioto;
10. stworzenie systemu handlu emisjami gazów cieplarnianych i jego wdrożenie oraz stosowanie mechanizmu wspólnego wypełniania zobowiązań(JI);

11. określenie celów redukcyjnych na drugi okres zobowiązań na lata 2013-2018 jako podstawy negocjacji kolejnego protokołu do Konwencji;
12. poprawa systemu informacji i edukacji społeczeństwa w zakresie ochrony klimatu.

Cele średnio- i długookresowe (na lata 2007-2012 oraz 2013-2020) obejmują:

1. realizację zadań wynikających z Traktatu Akcesyjnego;
2. zintegrowanie polskiej polityki ochrony klimatu z polityką Unii Europejskiej umożliwiające podjęcie wspólnych zobowiązań w drugim okresie (po roku 2012);
3. integrację polityki klimatycznej z innymi politykami państwa;
4. realizację postanowień organów Konwencji klimatycznej i Protokołu z Kioto dotyczących krajów wymienionych w Załączniku I do Konwencji;
5. wypełnienie przyjętych przez Polskę zobowiązań do redukcji emisji gazów cieplarnianych w pierwszym okresie czyli osiągnięcie w latach 2008 - 2012 wielkości emisji gazów cieplarnianych nie przekraczającej 94% wielkości emisji z roku 1988 i następnych okresach rozliczeniowych;
6. kontynuowanie integracji polityki klimatycznej z rządowymi politykami sektorowymi;
7. zapewnienie realizacji polityki ochrony klimatu na poziomie sektorów gospodarczych i przedsiębiorstw poprzez stworzenie systemu odpowiednich mechanizmów i zachęt (na lata 2013-2018 i następne);
8. ochronę i wzrost efektywności pochłaniaczy i zbiorników gazów cieplarnianych, promowanie zrównoważonej gospodarki leśnej, zalesień i odnowień;
9. promowanie zrównoważonych form rolnictwa w aspekcie ochrony klimatu;
10. promocję i rozwój oraz wzrost wykorzystywania nowych i odnawialnych źródeł energii, technologii pochłaniania CO₂ oraz zaawansowanych i innowacyjnych technologii przyjaznych środowiskowo oraz rozpoznania i usuwania barier w ich stosowaniu;
11. kontynuację wykorzystania mechanizmów wspomagających Protokołu z Kioto;
12. wsparcie dla procesu przekształceń strukturalnych w gospodarce, promujących działania i środki podejmowane dla ograniczenia lub redukcji emisji gazów cieplarnianych, priorytet mają: energetyka, energochłonne sektory przemysłowe oraz transport i gospodarka odpadami;
13. w średnim horyzoncie czasu (do roku 2010) zmniejszenie w stosunku do roku 2000 energochłonności jednostki produktu krajowego brutto o 25 %, a w długim horyzoncie czasu (do roku 2025) o 50 % w stosunku do roku 2000;
14. szerokie wprowadzanie najlepszych dostępnych technik z zakresu efektywności energetycznej i użytkowania odnawialnych źródeł energii;
15. głębokie przebudowanie modelu produkcji i konsumpcji energii, w kierunku poprawy efektywności energetycznej i surowcowej, szersze wykorzystanie odnawialnych źródeł energii oraz dążenie do zminimalizowania emisji gazów cieplarnianych przez wszystkie podstawowe rodzaje źródeł emisji.

Polityka Klimatyczna Polski wyróżnia najważniejsze sektory: energetyka, sektor przemysłowy, polityka transportowa, rolnictwo oraz leśnictwo itp. Dodatkowo dla powyższych sektorów zostały określone poszczególne cele szczegółowe:

Sektor energetyczny:

- Wdrażanie przepisów prawa wspólnotowego;
- Bezpieczeństwo energetyczne i dywersyfikacja źródeł energii (bez uwzględnienia energetyki jądrowej);
- Poprawa konkurencyjności krajowych podmiotów gospodarczych oraz ich produktów i usług;
- Ochrona środowiska przyrodniczego przed negatywnymi skutkami oddziaływania procesów energetycznych, m.in. poprzez takie programowanie działań w energetyce, które zapewnią zachowanie zasobów dla obecnych i przyszłych pokoleń;
- Energooszczędność produkcji;
- Liberalizacja rynku energii;
- Zwiększone wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych;
- Promocja efektywności energetycznej i oszczędnego użytkowania energii;
- Wykorzystanie handlu emisjami i innych mechanizmów wspomagających Protokołu z Kioto;

Sektor przemysłowy:

- Racjonalizacja zużycia energii;
- Promocja technologii niskoemisyjnych;
- Poprawa standardów wydajności energii dla urządzeń elektrycznych;
- Poprawa standardów sprawności procesów przemysłowych;
- Zredukowanie stosowania gazów fluoropochodnych (HFCs, PFCs i SF6);
- Wykorzystanie handlu emisjami i innych mechanizmów wspomagających Protokołu z Kioto;

Sektor transportu:

- Promocja transportu publicznego w miastach;
- Promocja stosowania paliw alternatywnych;
- Zachęty do stosowania innych form transportu m.in. transportu kombinowanego;
- Zapewnienie płynności ruchu pojazdów;
- Racjonalizacja zasad parkowania;

- Redukcja zanieczyszczeń z pojazdów;
- Promocja „czystych” pojazdów;
- Poprawa infrastruktury dla rowerzystów i pieszych,

Sektor rolniczy:

- Racjonalne użytkowanie ziemi;
- Promocja rolnictwa ekologicznego;
- Upowszechnianie doradztwa rolniczego w zakresie stosowania zasad dobrej praktyki rolniczej, stosowania energooszczędnych technologii w produkcji rolniczej, stosowania niekonwencjonalnych źródeł energii w rolnictwie i na obszarach wiejskich;
- Zalesianie gruntów rolnych.

Sektor leśny:

- Ochrona lasów np. przed pożarami, przed gradacjami owadów;
- Uwzględnienie w gospodarce leśnej pochłaniania dwutlenku węgla;
- Wzrost wiązania CO₂ wynikającego z przyrostu biomasy oraz ze wzrostu wiązania węgla w glebie ekosystemów leśnych założonych na gruntach porolnych;
- Działania wspierające zalesianie;
- Przeciwdziałanie zmianom sposobu użytkowania ziemi;
- Ochrona gleb leśnych przed zmniejszeniem zawartości węgla;
- Uwzględnianie spraw klimatycznych w zasadach hodowli lasu i instrukcji urządzania lasu;
- Promocja wykorzystania drewna w budownictwie;
- Wykorzystanie mechanizmów wspomagających Protokołu z Kioto.

Sektor odpadowy:

Celem głównym jest minimalizacja ilości odpadów i użytkowanie gazu składowiskowego, oraz zagospodarowanie odpadów komunalnych za pomocą biodegradacji.

Cele szczegółowe to m.in.:

Zapobieganie i minimalizacja powstawania odpadów

- redukcja odpadów u źródła

Zapewnienie odzysku, w tym głównie recykling odpadów, których powstania w danych warunkach techniczno-ekonomicznych nie da się uniknąć

- sortowanie odpadów przed ich składowaniem,
- zachęty do racjonalnego zarządzania odpadami

Unieszkodliwianie odpadów (poza składowaniem)

- spalanie odpadów

Bezpieczne dla zdrowia ludzkiego i środowiska składowanie odpadów, których nie da się, z uwagi na warunki techniczno-ekonomiczne, poddać procesowi odzysku lub unieszkodliwiania:

- ujmowanie i neutralizacja biogazu od początku składowania;
- zakaz składowania odpadów organicznych;
- okrywanie nie eksploatowanych części składowisk warstwą kompostu;
- modernizacja składowisk poprzez:
  - utrzymania dotychczasowego tempa budowy instalacji odgazowujących,
  - stopniowego wprowadzania aktywnego odgazowywania z odzyskiem ciepła na średnich składowiskach,
  - rozszerzenie monitoringu emisji ze składowisk,
  - prowadzenie badań zasobności gazowej składowisk,
  - prowadzenie szkoleń dla inwestorów i obsługi składowisk.

Sektor ścieków:

Celami szczegółowymi są :

Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych w oczyszczalniach ścieków poprzez:

- instalacje technologii ujęć biogazu i jego utylizacji,
- wdrażanie biologicznych procesów oczyszczania w oparciu o najlepsze dostępne technologie,
- obniżenie energochłonności procesu oczyszczania,
- doprowadzenie do samowystarczalności energetycznej oczyszczalni przez wykorzystanie biogazu do produkcji energii elektrycznej i ciepła w skojarzeniu.

---

4. CHARAKTERYSTYKA GMINY CZEREMCHA

4.1. Położenie administracyjne gminy

Gmina Czeremcha położona jest na terenie powiatu hajnowskiego w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego na Wysoczyźnie Podlasko-Białoruskiej w

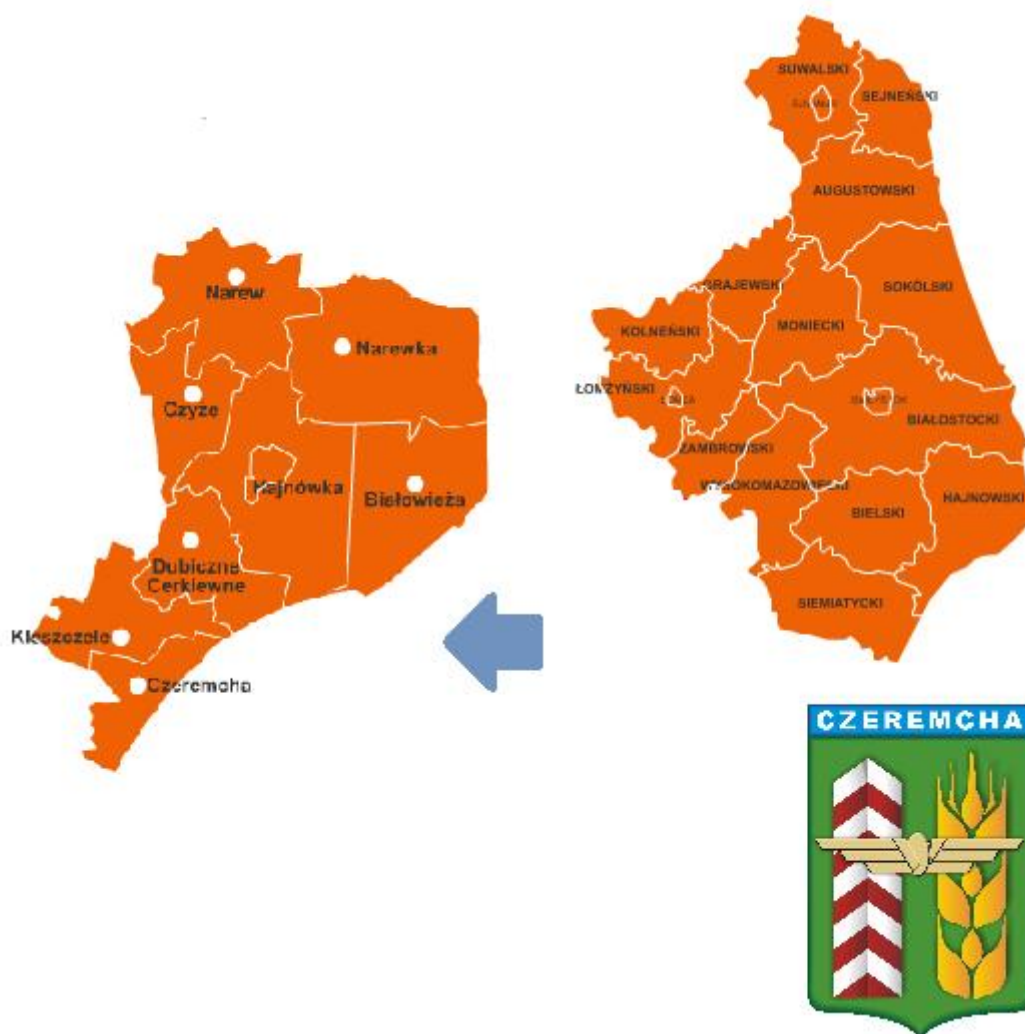

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

Makroregionie Niziny Północno-Podlaskiej oraz Mezoregionie Równiny Bielskiej. Gmina Czeremcha graniczy od północy z gminą Kleszczele, od strony zachodniej z gminą Milejczyce, od południowego wschodu z gminą Nurzec Stacja, zaś od wschodu gmina graniczy z Republiką Białorusi.

Rysunek 1. Położenie gminy Czeremcha w obrębie województwa podlaskiego i powiatu hajnowskiego

Źródło: <http://www.mapapolski.com.pl>

Powierzchnia gminy Czeremcha wynosi 96,73 km². Stan liczby ludności wynosi 3383 osób (na dzień 31.12.2015r.) Gęstość zaludnienia wynosi ok. 35 osób na 1 km² co daje średni wynik gęstości zaludnienia w porównaniu z danymi dla całego powiatu (ok. 28 os/km²), bądź województwa (ok. 60 os/km²). Obszar gminy podzielony jest na 12 miejscowości sołeckich:

Tabela 2. Wykaz sołectw Gminy Czeremcha

Lp.	Nazwa sołectwa
1	Berezyszcze
2	Bobrówka
3	Czeremcha
4	Czeremcha-Wieś
5	Jancewicze
6	Kuzawa
7	Opaka Duża
8	Pohulanka
9	Półowce
10	Stawiszczce
11	Wólka Terechowska
12	Zubacze

Źródło: Urząd Gminy Czeremcha

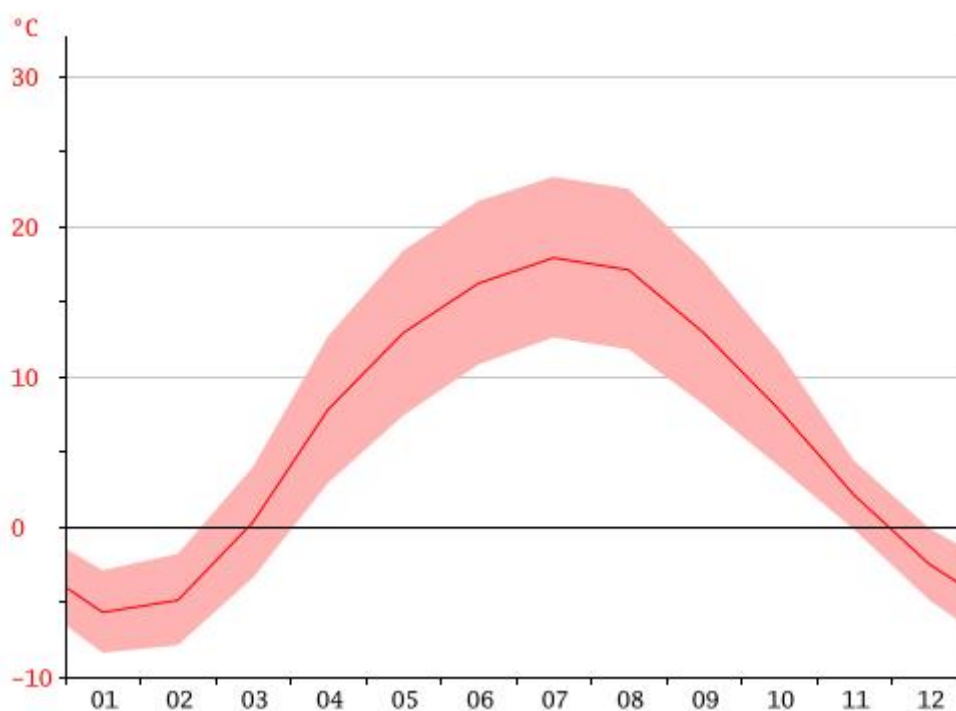
Największą miejscowością pod względem liczby mieszkańców jest Czeremcha, będąca siedzibą władz gminnych.

Warunki klimatyczne

Klimat na obszarze gminy Czeremcha uwarunkowany jest położeniem gminy w południowej części regionu klimatycznego mazowiecko-podlaskiego. Klimat określony jest, jako umiarkowany zimny. Średnia roczna temperatura wynosi $+7^{\circ}\text{C}$. W okresie wieloletnim najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią temperaturą $+17,9^{\circ}\text{C}$, zaś najchłodniejszym miesiącem styczeń o średniej temperaturze $-4,5^{\circ}\text{C}$.

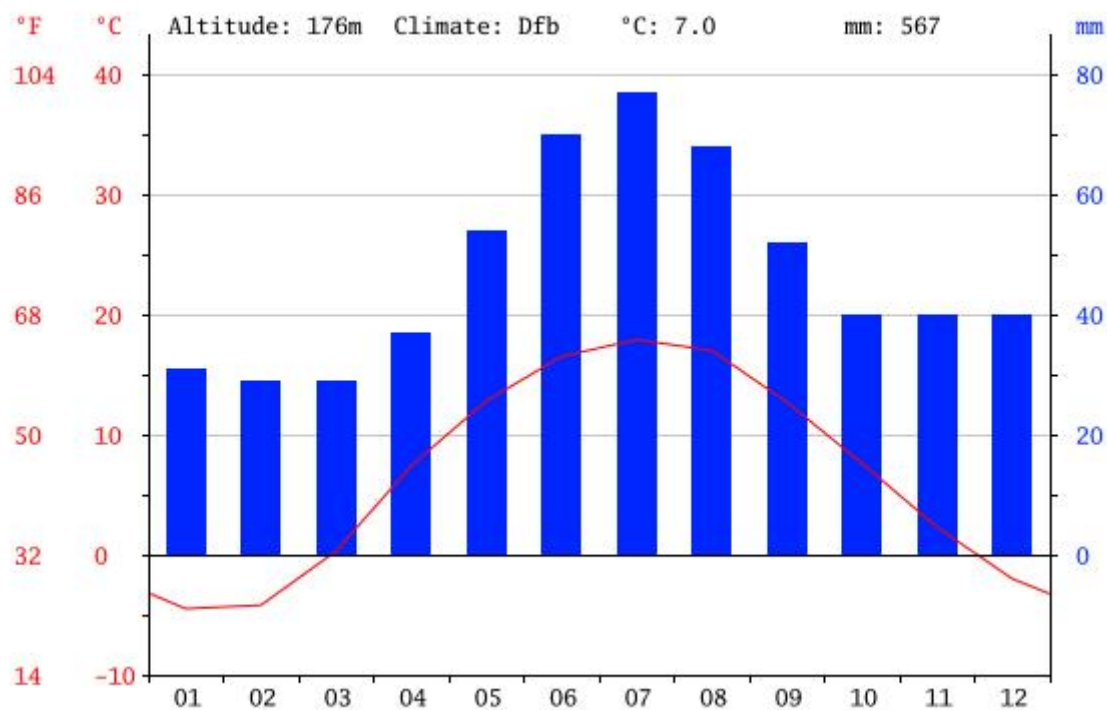
Okres wegetacyjny trwa około 205 dni, natomiast okres bezprzymrozkowy 160 dni. Czas zalegania pokrywy śnieżnej w ciągu ostatnich lat znacznie się skrócił, lecz jako wartość średnią przyjmuje się 85 dni. Dominują wiatry z kierunków zachodnich, osiągające prędkości ok 3-4 m/s. Roczna wielkość opadów wynosi średnio około 567 mm. Najsuchszym miesiącem w roku jest luty z opadami rzędu 29 mm, zaś największe opady (średnio 77 mm) występują w lipcu.

Wykres 1. Wykres klimatyczny - Roczny rozkład temperatury na obszarze gminy Czeremcha

Źródło: <http://pl.climate-data.org/location/341876/>

Wykres 2. Wykres klimatyczny - Roczny rozkład opadów na terenie gminy Czeremcha

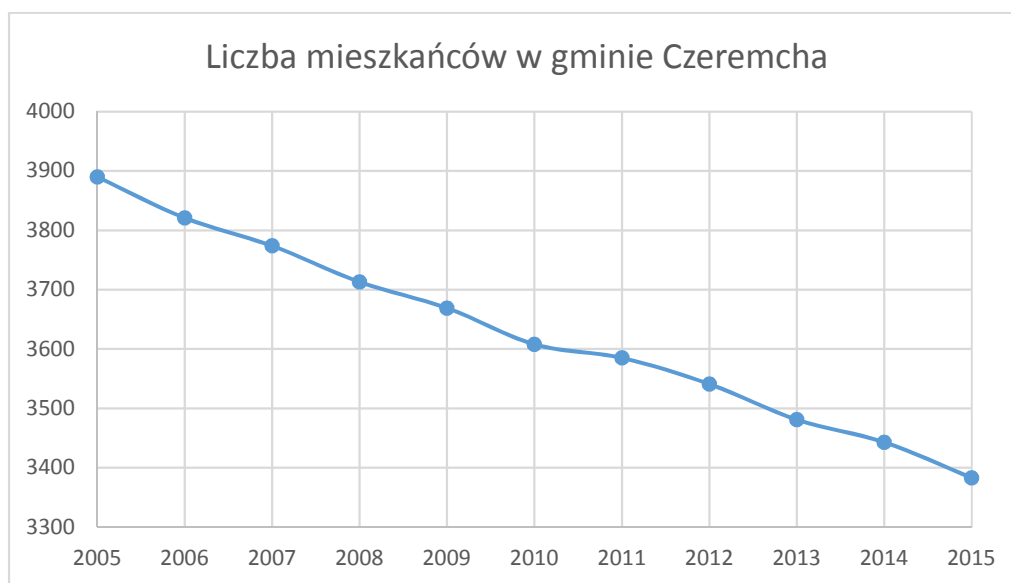
Źródło: <http://pl.climate-data.org/location/341876/>

Ludność

Stan demograficzny jest jednym z głównych czynników wpływających na rozwój jednostek samorządu terytorialnego. Przyrost liczby ludności na terenach danej jednostki samorządu terytorialnego wiąże się ze zwiększeniem liczby konsumentów energii i paliw energetycznych. We współczesnym społeczeństwie najbardziej aktywną grupą konsumentów są osoby w wieku produkcyjnym. Osoby te zazwyczaj osiągają wyższe dochody niż inne grupy ludności w społeczeństwie. Wzrost dochodów konsumentów pociąga za sobą głównie wzrost wydatków na zakup różnych dóbr trwałych np. wysokiej jakości sprzętu radiowo telewizyjnego, zamrażarek, zmywarek. Wzrastający ogólny poziom życia wiąże się z wzrostem kosztów utrzymania mieszkania, zapotrzebowania na energię i jej nośniki.

Teren gminy Czeremcha zamieszkuje obecnie 3 383 mieszkańców (stan na dzień 31.12.2015). Zmiany struktury demograficznej w latach 2005 – 2014 prezentuje poniższy wykres.

Wykres 3. Liczba mieszkańców w latach 2005 - 2015 według danych z USC Gminy Czeremcha

Źródło: opracowanie własne na podst. otrzymanych danych z Urzędu Gminy Czeremcha

Powyższy wykres przedstawia zmiany liczby ludności gminy Czeremcha na przestrzeni ostatnich 10 lat. Jak widać w 2005 roku liczba ludności była najwyższa i wynosiła blisko 4000 osób (stan na dzień 31.12.2005). Począwszy od roku 2005 liczba ludności stopniowo spada, aż do chwili obecnej. Na koniec 2015 roku liczba mieszkańców gminy wynosiła 3383 osób. Na przestrzeni analizowanych lat widoczny jest znaczny ujemny przyrost naturalny. W 2011 roku osiągnął najniższe wartości -23, zaś w roku 2006 najwyższe -69. W ciągu najbliższych lat prognozuje się stały trend spadku liczby ludności, co pokrywa się z ogólnie panującym w kraju niżem demograficznym.

Tabela 3. Struktura ludności gminy Czeremcha w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	Lata									
	2010		2011		2012		2013		2014	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Liczba ludności ogółem	3608	100,00	3585	100	3541	100	3481	100	3443	100
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	426	11,80	427	11,91	402	11,36	392	11,25	378	10,99
Ludność w wieku produkcyjnym	2296	63,62	2259	63,01	2230	62,98	2180	62,63	2142	62,22
Ludność w wieku poprodukcyjnym	887	24,57	899	25,08	909	25,66	909	26,12	923	26,79

Źródło: opracowanie własne na podstawie dostępnych danych Banku Danych Lokalnych oraz informacji z Urzędu Gminy Czeremcha

Struktura ludności gminy Czeremcha w latach 2010-2013 pokazuje, iż dominującą grupą jest ludność w wieku produkcyjnym, stanowi ona ponad 60% ogółu mieszkańców gminy. Ludność w wieku poprodukcyjnym z roku na rok systematycznie wzrasta. Powyższe zjawiska tzn. spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrost liczby osób znajdujących się w wieku poprodukcyjnym świadczy o ciągłym starzeniu się społeczeństwa gminy Czeremcha.

Według statystyk krajowych obecnie trwa niż demograficzny wskutek, czego szacuje się, iż liczba mieszkańców gminy powinna się stale zmniejszać. Rozwój gminy oraz przedsięwzięcie działań inwestycyjnych przyczynić się może do pojawienia się nowych miejsc pracy oraz co za tym idzie wzrostu liczby mieszkańców.

Czynniki demograficzne mają duże znaczenie na rozwój jednostki samorządu terytorialnego. Na podstawie przeanalizowanych danych kształtują się one niekorzystnie dla gminy Czeremcha. Począwszy od roku 2014 szacuje się, iż liczba mieszkańców gminy będzie stopniowo maleć, co pokrywa się z prognozami demograficznymi w kraju jak i powiecie hajnowskim. Aczkolwiek przy kolejnych aktualizacjach POŚ zaleca się, aby szczegółowo przyjrzeć się zmianom liczby ludności w gminie, gdyż dane GUS-u mogą być rozbieżne z rzeczywistymi wskaźnikami demograficznymi.

Gospodarka

Gmina Czeremcha jest gminą o typowo rolniczym i leśnym charakterze produkcji. Na obszarze gminy uprawiane są głównie zboża oraz hodowane bydło mleczne. Z uwagi na rozległe obszary leśne dużą rolę odgrywa przemysł przetwórstwa drzewnego. Na terenie gminy Czeremcha zarejestrowanych jest ok 127 podmiotów gospodarczych (stan na 31.12.2015 wg

GUS, podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON). Są to przeważnie małe podmioty gospodarcze zatrudniające do pięciu osób – stanowią one 99% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy. Największym prywatnym przedsiębiorcą, działającym na terenie gminy jest Nasycalnia Podkładów Czeremcha obecnie zatrudniająca ok 65 osób (stan na grudzień 2012r.²). Poza sektorem rolniczymi i publicznym (urząd gminy, szkoły, służba zdrowia) mieszkańcy gminy zajmują się turystyką oraz drobnymi usługami dla ludności miejscowej. Gmina z racji swego przygranicznego położenia charakteryzuje się stosunkowo dużym odsetkiem ludności pracującej przy obsłudze przejścia granicznego w Połowcach (straż graniczna, służba celna). Ze względu na użytkowany węzeł kolejowy znaczna część mieszkańców gminy zatrudniona jest w spółkach kolejowych.

Tabela 4. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gminy Czeremcha

Podmioty gospodarcze	Lata					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sektor publiczny	7	9	9	9	9	9
Sektor prywatny	122	112	108	107	120	118

Źródło: dane z GUS

Dane przedstawione w tabeli powyżej przedstawiają liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Na koniec roku 2010 w sektorze prywatnym było zarejestrowanych 122 podmioty działające w sektorze prywatnym oraz 7 w sektorze publicznym. Na przestrzeni kilku lat zaobserwowano spadek ilości podmiotów z sektora prywatnego do 107 przedsiębiorstw. W 2014 roku odnotowano ponownie wzrost ilości podmiotów gospodarczych. W sektorze prywatnym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Tabela 5. Struktura branżowa zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Czeremcha

Podmioty gospodarki narodowej	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem	129	121	117	116	129	127
Rolnictwo, leśnictwo, rybactwo i łowiectwo	7	7	8	7	6	7
Przemysł i budownictwo	25	21	19	19	27	26
Pozostała działalność	97	93	90	90	96	94

²Ministerstwo Skarbu Państwa: <http://inwestor.msp.gov.pl/si/form/r1963,Nasycalnia-Podkladow-Sp-z-oo-z-siedziba-w-Czeremsze-spolka-sprywatyzowana.html>

Źródło: dane z GUS

W powyższej tabeli przedstawiono podmioty gospodarcze z sektora publicznego i prywatnego zarejestrowane w latach 2010 - 2015 roku z podziałem na sekcje PKD. Działalność prywatna koncentruje się głównie na handlu detalicznym i hurtowym, budownictwie, rolnictwie i leśnictwie oraz transporcie.

Według uzyskanych informacji na terenie gminy w ostatnim roku rosła liczba zarejestrowanych przedsiębiorców. Przyjmuje się, iż trend wzrostowy zostanie zachowany. Jest to zjawisko niezwykle pozytywne, gdyż niesie ze sobą wzrost liczby zatrudnionych osób, oraz skutkuje zwiększeniem ilości odprowadzanych podatków.

Tabela 6. Główni prywatni pracodawcy na terenie gminy Czeremcha

Lp.	Nazwa	Branża
1.	Nasycalnia Podkładów Czeremcha Sp. z o.o.	Usługi, handel, transport
2.	Arhelan Burzyńscy Spółka Jawna	Usługi, handel
3.	Lewiatan Holding S.A.	Usługi, handel
4.	Lesław Kalisz P.P.H.U.	Usługi, handel
5.	Dentom NZOZ Przychodnia Stomatologiczna A.Tomaszuk	Służba zdrowia
6.	Tamara Niczyporuk Miras Sklep Spożywczo Przemysłowy	Usługi, handel
7.	Arnika Apteka Halina Wiluk	Handel, usługi

Źródło: opracowanie własne

Rolnictwo

Gmina Czeremcha jest gminą o typowo rolniczym charakterze użytkowania ziemi. Użytki rolne zajmują w gminie ok 48% powierzchni gminy, lasy zaś 49%. Na analizowanym obszarze dominują gleby III i IV klasy bonitacyjnej, zajmując łącznie ponad 86% powierzchni gruntów ornych. W przypadku użytków zielonych, ponad 77% powierzchni użytków stanowią gleby IV, V i VI klasy bonitacyjnej.

Poniższa tabela prezentuje podział gospodarstw rolnych ze względu na strukturę obszarową.

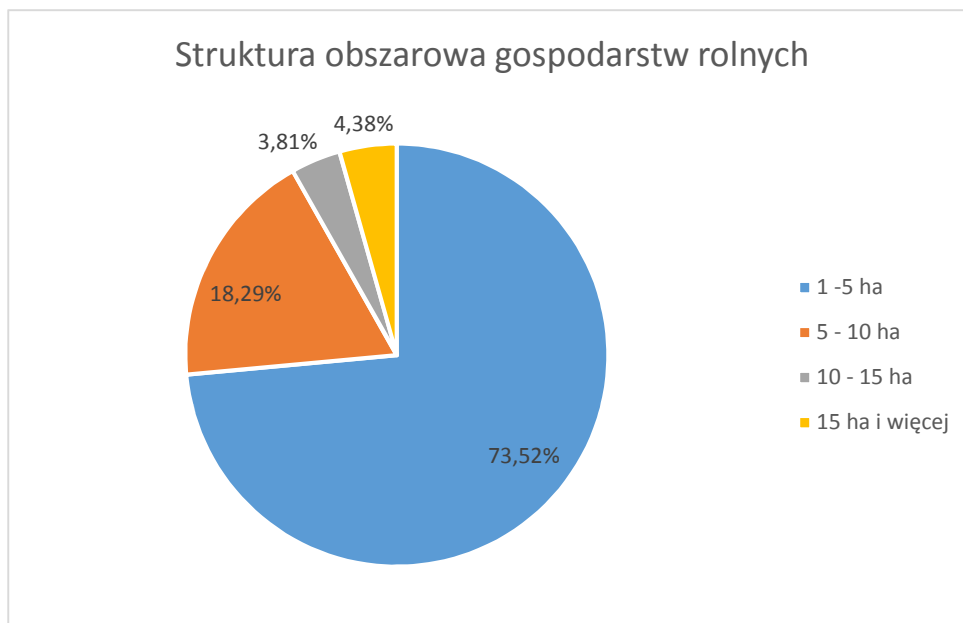
Tabela 7. Podział gospodarstw rolnych ze względu na strukturę obszarową

Wielkość gospodarstwa	Ilość gospodarstw	Odsetek gospodarstw w %
1 -5 ha	386	73,52%
5 - 10 ha	96	18,29%
10 - 15 ha	20	3,81%
15 ha i więcej	23	4,38%

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 4. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Źródło: opracowanie własne

Głównym kierunkiem produkcji rolnej gospodarstw na terenie gminy Czeremcha jest hodowla bydła mlecznego oraz uprawa zbóż. Pod względem energetycznym szczególnie ważne są uzyskiwane nadwyżki słomy (biomasy) z upraw oraz powierzchnia terenów rolnych przeznaczonych w gminie pod uprawy roślin energetycznych typu:

- rzepak, słonecznik, len, konopie siewne i inne rośliny oleiste
- kukurydza zwyczajna, zboża, ziemniaki,
- burak cukrowy, trzcina cukrowa,
- ślazowiec pensylwański (tzw. malwa pensylwańska, *Sida hermaphrodita*),
- wierzba wiciowa (*Salix viminalis*),
- rdest sachaliński (*Polygonum sachalinense*),
- miskant (*Miscanthus spp.*),
- mozga trzcinowata (*Phalaris arundinacea*),
- topinambur (tzw. słonecznik bulwiasty) (*Helianthus tuberosus*),
- róża wielokwiatowa (tzw. róża bezkolcowa) (*Rosa multiflora*),
- paulownia puszysta (*Paulownia tomentosa*).

Tabela 8. Pokrycie uprawami użytków rolnych na terenie gminy Czeremcha

Rodzaj uprawy	Powierzchnia [ha]	Udział procentowy [%]
Pod zasiewami w tym:	1052,25	100%
pszenica ozima	16,08	1,53%
pszenica jara	58,00	5,51%
żyto	393,84	37,43%
jęczmień ozimy	2,19	0,21%
jęczmień jary	13,50	1,28%

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

owies	247,50	23,52%
pszenżyto ozime	92,55	8,80%
pszenżyto jare	18,77	1,78%
mieszanki zbożowe ozime	10,02	0,95%
mieszanki zbożowe jare	111,69	10,61%
kukurydza na ziarno	2,62	0,25%
ziemniaki	81,01	7,70%
buraki cukrowe	4,03	0,38%
rzepak i rzepik razem	0,00	0,00%
strączkowe jadalne na ziarno razem	0,45	0,04%
warzywa gruntowe	0,00	0,00%

Źródło: www.stat.gov.pl Powszechny Spis Rolny 2010 rok

Jak wynika z powyższego zestawienia największy udział w produkcji roślinnej stanowi uprawa żyta – 393,84 ha, owsa – 247,50 ha oraz mieszanek zbożowych jarych – 111,69 ha.

Na podstawie danych uzyskanych z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku otrzymano poniższe dane dotyczące pogłowia produkcji zwierzęcej.

Tabela 9. Struktura produkcji zwierzęcej

Wyszczególnienie	Ogółem
	[szt.]
Pogłowie bydła ogółem	288
W tym krowy	138
Pogłowie trzody chlewnej	397
W tym lochy	32
Konie	136
Owce	69
Drób	4974

Źródło: Bank Danych Lokalnych, dane GUS

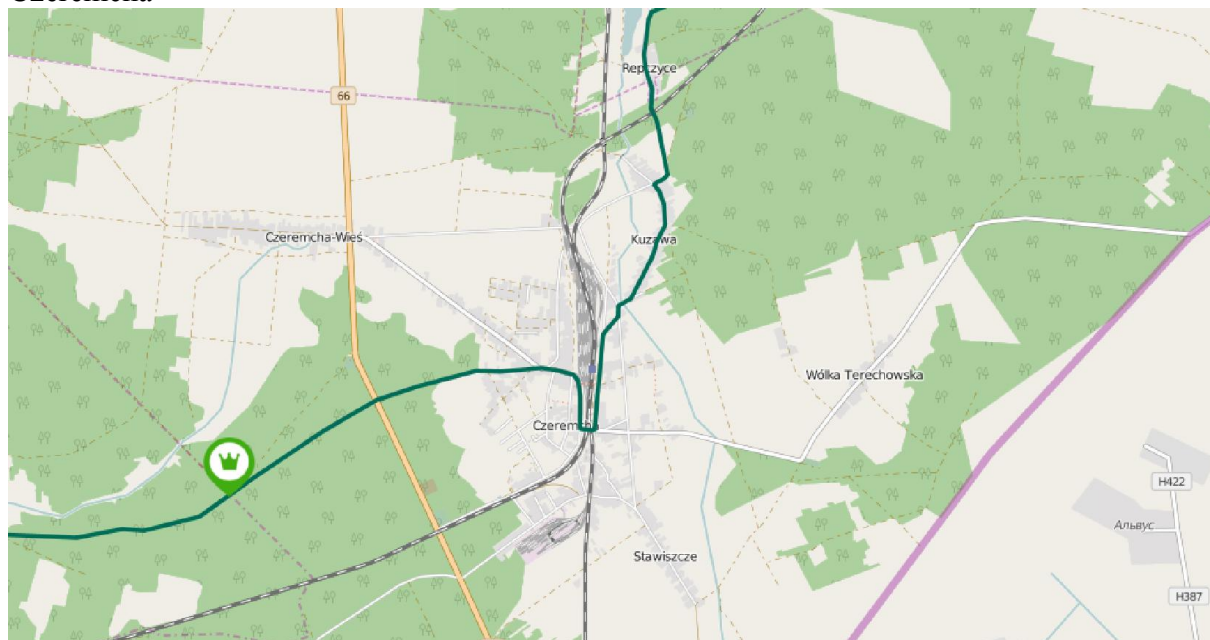
Głównym kierunkiem prowadzonej produkcji rolnej na obszarze gminy jest hodowla trzody chlewnej oraz w drugiej kolejności bydła mlecznego. Znaczna część gospodarstw zajmuje się hodowlą drobiu. Niemal 100% gospodarstw rolnych zajmuje się tego rodzaju

działalnością. Najmniej rozpowszechniona jest hodowla owiec oraz koni z uwagi na niskie ceny wełny oraz koszt utrzymania zwierząt.

Turystyka

Z racji swego położenia gmina Czeremcha stanowi bogaty turystycznie teren. Gęsta sieć ścieżek i szlaków rowerowych umożliwia aktywne zwiedzanie obszaru gminy. Przez obszar gminy przebiega wiele szlaków rowerowych: Hajnówka – Dubicze Cerkiewne – Czeremcha – Piaski (czerwony, 85 km), Czeremcha – Siemiatycze (zielony, 59 km), oraz najbardziej znany Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo określany jako najbardziej spektakularny projekt rowerowy, jaki do tej pory zrealizowano w Polsce. To ponad 2000 km specjalnie wytyczonej trasy, którą od początku do końca przygotowano po to, aby dawała radość podróżowania i poznawania. Szlak wiedzie przez pięć województw wschodniej Polski (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie).

Rysunek 2. Trasa przebiegu Wschodniego Szlaku Rowerowego przez obszar gminy Czeremcha

Źródło: <http://greenvelo.pl/portal/pl/>

Na obszarze Wschodniego Szlaku Rowerowego oznaczono 12 „Królestw Rowerowych”. Każde z Królestw posiada niepowtarzalny zestaw lokalnych atrakcji, do których dotrzeć można korzystając z dostępnych szlaków rowerowych lub podążając trasą proponowanej wycieczki. Granice Królestw, choć wirtualne, nie odzwierciedlają swoim przebiegiem granic administracyjnych – każda z krain obejmuje miejsca, które łączy wspólna historia, walory przyrodnicze, lokalne tradycje i obyczaje, a także ukształtowanie terenu. Jednym z królestw położonym w najbliższym obrębie gminy Czeremcha jest „Dolina Bugu”. Gmina Czeremcha z uwagi na swe położenie jednoczy ludność o mniejszościowym charakterze. Poprawne jest stwierdzenie, iż Czeremcha leży na pograniczu wielu kultur.

Warto zauważyć, iż obszar na którym położona jest gmina odznacza się wartościami ponadlokalnymi, wśród których warto wymienić:

- Atrakcyjne warunki krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe do rozwoju turystyki przyrodniczej, kulturowo- etnicznej, kwalifikowanej, agroturystyki i wypoczynku w ekosystemach leśnych i łąkowych,
- Położenie gminy w obszarze Zielonych Płuc Polski,
- Możliwość rozwoju turystyki edukacyjnej o charakterze międzynarodowym, ziołolecznictwa.

W gminie Czeremcha znajduje się wiele obiektów krajoznawczych mogących stanowić obiekt zainteresowania turystycznego, np.:

- zabytkowe cerkwie w miejscowościach: Czeremcha i Zubacze, których architektura nawiązuje do budownictwa ludowego z XIX i XX wieku
- zabytkowe cmentarze w miejscowościach: Czeremcha (rzymskokatolicki i prawosławny), Kuzawa (przycerkiewny) z XIX i XX wieku
- pozostałość parku dworskiego w miejscowości Jancewicze
- obiekty zabytkowe z XIX i XX wieku: budynki mieszkalne oraz budynek, w której mieściła się Przychodnia Kolejowa PKP w Czeremsze.

Pełny wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków oraz zabytków ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu gminy Czeremcha oraz wykaz zabytków archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu gminy Czeremcha znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszego dokumentu.

Dodatkowe atrakcje przyrodnicze:

- zdrowy mikroklimat oraz występowanie różnorodnych zwierząt i ptaków
- bogactwo lasów w owoce runa leśnego
- formy wypoczynku: turystyka piesza i rowerowa organizowana we własnym zakresie

Brak zaplecza noclegowego na obszarze gminy stanowi istotną barierę w rozwoju turystyki. Zaplecze turystyczne opiera się na prywatnych kwaterach agroturystycznych. Brak wystarczającej bazy turystyczno – wypoczynkowej, dobrze rozwiniętej infrastruktury turystycznej, odpowiednio oznakowanych szlaków turystycznych jest powiązany z brakiem nakładów finansowych na tego typu inwestycje.

Komunikacja i transport

Gmina Czeremcha charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Przez teren gminy przebiegają ważne szlaki komunikacyjne m.in. droga krajowa nr 66 o statusie drogi międzynarodowej do przejścia granicznego w Połowcach oraz linia kolejowa i węzeł kolejowy zapewniający połączenie z miejscowościami: Białystok, Hajnówka, Mińsk Mazowiecki, Siedlce, Warszawa oraz Wysokolitowsk na Białorusi. Dotychczas przejście graniczne

obsługiwało ruch pieszzy i samochodowy (samochody osobowe). Od 1 kwietnia 2015 roku po przeprowadzonej rozbudowie i modernizacji przejście obsługuje również autokary z podróźnymi i samochody ciężarowe o masie do 7,5 tony.

Rysunek 3. Mapa głównych szlaków komunikacyjnych na terenie gminy Czeremcha

Źródło: <https://www.google.pl/maps/place/Czeremcha/@52.527824,23.3770509,12z/data=!4m2!3m1!1s0x47204a679cb30261:0xb19125e7090bb538>

Zgodnie z aktualnie obowiązującą klasyfikacją droga krajowa nr 66 jest drogą główną ruchu przyspieszonego GP. Droga ta obsługuje ciężki ruch tranzytowy od granicy kraju do centrum, ruch gospodarczy w tym rejonie oraz znaczny ruch turystyczny w czasie trwania sezonu letniego. Długość drogi krajowej przez obszar gminy Czeremcha wynosi 8,50 km.

Z uwagi na odbywający się przez teren gminy tranzyt międzynarodowy i poza lokalny wielkość emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu może być znacznie wyższa.

Władze samorządowe Gminy Czeremcha, jako priorytet inwestycyjny stawiają na sukcesywną modernizację nawierzchni dróg gminnych. Stan dróg gminnych w sposób

znaczący oddziałuje na wielkość emisji spalin. Przyjmuje się, iż drogi asfaltowe o dobrym stanie powodują mniejszą emisję spalin w blisko 20% w porównaniu do dróg brukowych i żwirowych.

Tabela 10. Charakterystyka dróg na obszarze gminy Czeremcha

Rodzaj drogi	Długość [km]
Drogi krajowe	8,50
Drogi powiatowe	31,80
Drogi gminne	62,65
SUMA	102,95

Źródło: dane z Urzędu Gminy Czeremcha

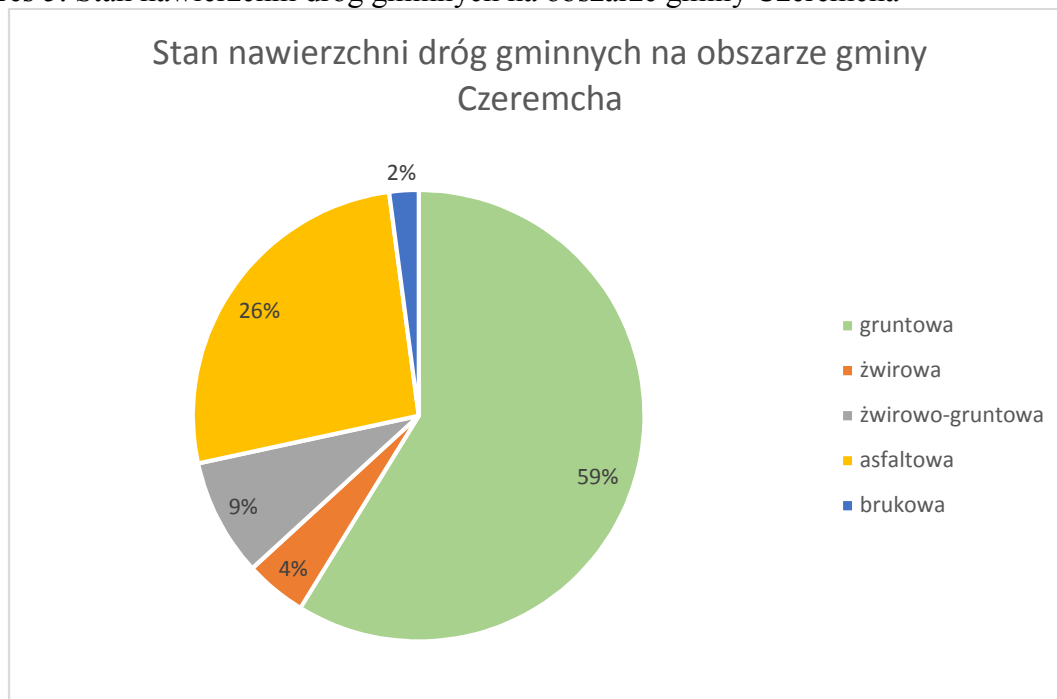
Tabela 11. Stan dróg gminnych na terenie gminy Czeremcha w 2015 roku

Lp.	Rodzaj nawierzchni	Długość [km]
1.	Asfalt	16,472
2.	Bruk	1,315
3.	Droga gruntowa	36,825
4.	Droga żwirowa	2,760
5.	Droga żwirowo-gruntowa	5,278
RAZEM		62,65

Źródło: opracowanie własne na podst. informacji z Urzędu Gminy Czeremcha

Wykres 5. Stan nawierzchni dróg gminnych na obszarze gminy Czeremcha

Źródło: opracowanie własne na podst. informacji z Urzędu Gminy Czeremcha

Powyższy wykres ilustruje rozkład procentowy nawierzchni dróg gminnych na obszarze gminy Czeremcha. Drogi gruntowe stanowią około 59% wszystkich dróg w gminie. Drogi asfaltowe, położone głównie w Czeremsze oraz pozostałych miejscowościach stanowią 26% dróg gminnych.

Na obszarze gminy Czeremcha usługi w zakresie publicznego transportu samochodowego świadczą:

- Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Siemiatyczach Sp. z o.o.,
- Voyager Trans, Białystok
- Veolia grupa Arriva, Bielsk Podlaski,

Ponadto na obszarze gminy Czeremcha komunikacja publiczna opiera się na połączeniach kolejowych z Warszawą, Białymstokiem, Hajnówką oraz Wysokolitowskiem na Białorusi. Operatorami połączeń kolejowych są odpowiednio:

- Przewozy Regionalne Sp. z o.o. Podlaski Zakład Przewozów Regionalnych w Białymstoku,
- Koleje Mazowieckie.

Powiązania komunikacyjne z jednej strony sprzyjają aktywizacji społeczno – gospodarczej, z drugiej strony powodują ograniczenia w zabudowie. Stan techniczny dróg gminnych wymaga poprawy. Stan nawierzchni dróg krajowych przez teren gminy jest zadowalający. Większość dróg powiatowych posiada nawierzchnię bitumiczną, ale jej stan techniczny jest niezadowalający z powodu występowania licznych spękań i ubytków nawierzchni. Większość dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową o niezadowalającym

stanie technicznym i nie spełnia parametrów technicznych. Pobocza i rowy odwadniające wymagają konserwacji podobnie jak obiekty inżynierskie. Fragmenty dróg wymagają gruntownej przebudowy, gdyż stan istniejący nie tylko obniża komfort jazdy, ale przede wszystkim zdecydowanie obniża jej bezpieczeństwo. Główną przyczyną pogarszania się stanu technicznego nawierzchni, jest wzrastający z roku na rok ruch pojazdów ciężarowych, poruszających się w kierunku granicy państwa. Wśród tych pojazdów znajdują się również takie, w których obciążenia na oś przekraczają dopuszczalne parametry drogi. Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu drogowego służy poprawie komfortu jazdy, bezpieczeństwa mieszkańców oraz ochronie środowiska, poprzez zmniejszenie emisji liniowej. Zaplanowane zadania własne gminy polegające na modernizacji dróg, wpłyną na poprawę warunków życia mieszkańców, zwiększy się bezpieczeństwo podróżujących i pieszych, przy sprawnej działającej komunikacji. Zwiększa się bowiem prędkość komunikacyjna przy jednoczesnym zmniejszeniu czasu przejazdu i zmniejszeniu kosztów eksploatacyjnych.

5. OCENA AKTUALNEGO STANU OCHRONY ŚRODOWISKA NA TERENIE GMINY

5.1. Dotychczasowe inwestycje gminne

Gmina Czeremcha na przestrzeni ostatnich lat podjęła szereg inwestycji infrastrukturalnych, głównie związanych z rozbudową sieci kanalizacyjnej i wodociągowej związanych pośrednio z poprawą jakości środowiska naturalnego na terenie gminy. Poniżej przedstawiono najważniejsze z realizacji:

Tabela 12. Inwestycje gminne w zakresie poprawy jakości środowiska naturalnego

Lp.	Nazwa i cel	Okres realizacji
1	Budowa kanalizacji sanitarnej w Czeremsze zlewnia P1 w ramach PROW 2007-2013 P-poprawa systemu ochrony środowiska	2011-2012
2	Poprawa transgranicznego systemu ochrony środowiska gmin Czeremcha i Wysokie Mazowieckie poprzez rozbudowę infrastruktury kanalizacyjnej poprawa systemu ochrony środowiska	2013-2014
3	Wspólnie chrońmy Puszcę Białowieską w ramach programu współpracy transgranicznej PL-BY-UA na lata 2013-2014 – poprawa systemu ochrony przeciwpożarowej	2013-2014
4	Wymiana opraw oświetleniowych (w sumie 558 sztuk na obszarze całej gminy)	2006-2014
5	Termomodernizacja niektórych budynków gminnych (Urzędu Gminy, Ośrodka zdrowia. Świetlic wiejskich, Gminnego ośrodka kultury, Gimnazjum publicznego)	1999-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Urzędu Gminy

5.2. Powierzchnia ziemi

5.2.1. Rzeźba terenu i budowa geologiczna

Gmina Czeremcha położona jest w zachodniej części platformy wschodnioeuropejskiej, w strefie tzw. obniżenia podlaskiego (Nizina Podlaska). Krajobraz powierzchni gminy jest typowo płaski, równinny, słabo zróżnicowany morfologicznie. Różnice w wysokości terenu gminy kształtują się między 177 a 180 m n.p.m.

Obszar gminy został ukształtowany poprzez wpływ zlodowacenia środkowopolskiego (zlodowacenie Odry/Warty). Głównymi formami geologicznymi występującymi na obszarze gminy są ozy i kemy. Najwyższy pagórek ozowy (silnie wydłużony pagórek) sięga wysokości 185 m n.p.m. Rzeźba o charakterze płasko równinnym zajmuje ok 75% powierzchni gminy, zaś nisko pagórkowata ok 25% powierzchni.

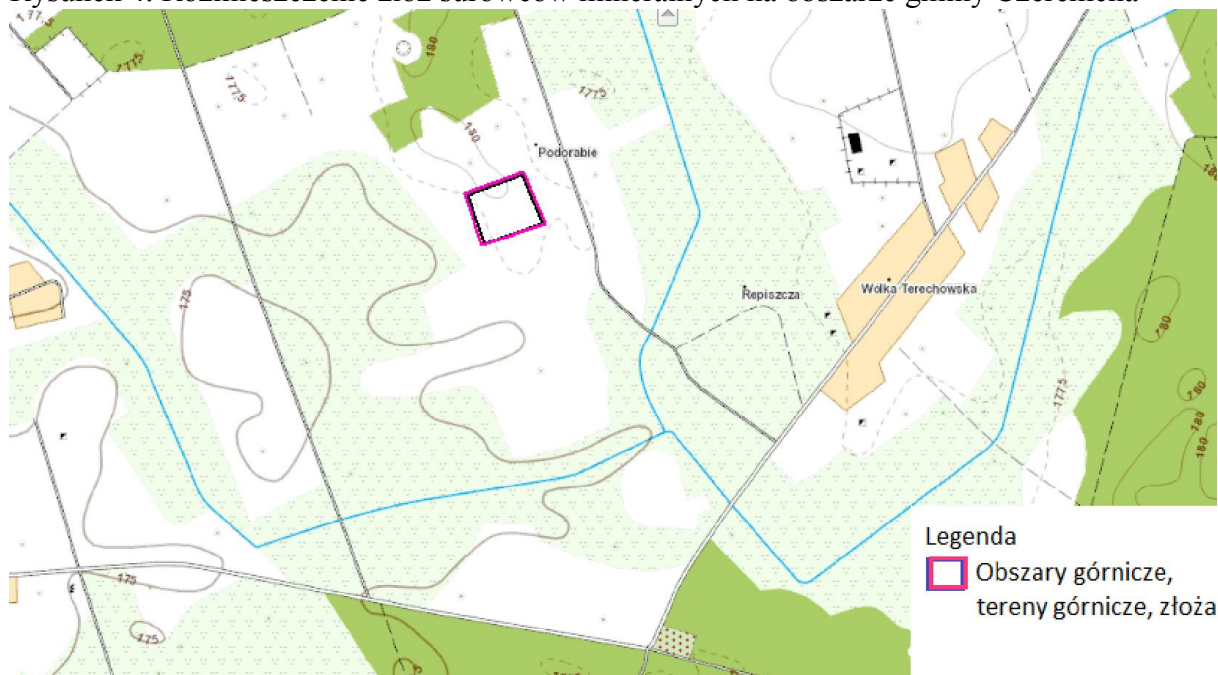
Na obszarze gminy dominują gliny zwałowe, najczęściej szarobrazowe, piaszczyste, z cienkimi, nieregularnymi przerostami i soczewkami piasków oraz żwirów gliniastych. Stosunkowo niewielki obszar gminy zajmują piaski i żwiry lodowcowe z głazami. W dolinach rzek Nurca, Nurczyka, Sipurki, Brodźca i Pulwy występują pokłady torfy o miąższości ok 1-2,3 m. Piaski drobne i średnioziarniste oraz żwiry wodnolodowcowe pokrywają stosunkowo duże obszary w północno-wschodniej, środkowej i południowej części gminy.

5.2.2. Złoże surowców

Występowanie surowców mineralnych na obszarze gminy ściśle wiąże się z utworami pochodzącymi z czwartorzędu. W głównej mierze zlokalizowane są one w przypowierzchniowej warstwie ziemi i są eksploatowane metodą odkrywkową. Na terenie gminy Czeremcha występują złoże surowców pod postacią piasków, piasków ze żwirem oraz żwir. Obecnie są one eksploatowane wyłącznie na potrzeby lokalnej ludności. Przedstawiona poniżej tabela przedstawia wyniki przeprowadzonej w 1992 roku inwentaryzacji złóż surowców. Inwentaryzację przeprowadziło Przedsiębiorstwo Geologiczne na zlecenie Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku. Obecnie znaczna większość podanych niżej złóż uległa wyczerpaniu i została przeznaczona do rekultywacji. Z uwagi na charakter okolicznych gleb przeważa rekultywacja leśna.

Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy podaje, iż na obszarze gminy Czeremcha występuje jedno złoże zarejestrowane w Bazie MIDAS (System Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych). Wydobywane są w nim kruszywa naturalne (piasek ze żwirem). W roku 2016 podejmowane są działania rekultywacyjne.

Rysunek 4. Rozmieszczenie złóż surowców mineralnych na obszarze gminy Czeremcha

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny

Według informacji zamieszczonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Czeremcha na obszarze gminy występują udokumentowane, ale nie eksploatowane złoża surowców mineralnych. Znajdują się one w pobliżu miejscowości Czeremcha, Gajki oraz Zubacze.

Stan i podsumowanie

Obszar gminy Czeremcha bogaty jest w surowce mineralne typu piasek i żwir. Z uwagi na rozproszony charakter występowania złóż przemysłowe wydobycie surowców jest nieopłacalne. Na obszarze gminy występuje wiele niewielkich obszarów wydobywczych służących lokalnej społeczności. Zagrożenia dla środowiska powodowane wydobyciem prowadzonym na podstawie koncesji podlegają stałemu nadzorowi górniczemu. Bieżący nadzór nad taką działalnością, obejmujący m.in. problematykę wpływu na środowisko, sprawuje dyrektor Okręgowego Urzędu Górniczego. Tereny, na których prowadzono prace związane z wydobyciem surowców naturalnych po zakończeniu procesu eksploatacji powinny być poddawane procesom rekultywacji, w celu zachowania ich walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Lokalna eksploatacja surowców mineralnych jest wymieniana, jako jeden z czynników wpływających na degradację powierzchni ziemi i gleby. Znaczna część wyrobisk nie jest poddawana zaplanowanej rekultywacji. Wyrobiska służą jako dzikie wysypiska śmieci oraz ulegają naturalnej sukcesji wtórnej lasu.

5.2.3. Gleby i struktura użytkowania gruntów

Czeremcha jest gminą o charakterze rolniczym, o czym świadczy struktura użytkowania terenu. Na terenie gminy występują głównie gleby brunatne wylugowane ok 40,2 %

powierzchni gminy w okolicach miejscowości Jancewicze, Zubacze, Stawiszczce i Połowce oraz czarnoziemy i gleby murszowo-mineralne oraz gleby torfowe występują w rozproszeniu na obszarze gminy, głównie na użytkach zielonych, położonych w dolinach cieków wodnych i obniżeniach terenowych. Dominują gleby V i VI klasy bonitacyjnej. Na obszarze gminy występują w znacznej mniejszości i płatowo również gleby bielcowe i brunatne należące do słabszych kompleksów bonitacyjnych. Wśród gleb o gorszych warunkach dla rolnictwa wyróżnia się gleby V klasy bonitacyjnej, należące do kompleksów zbożowo-pastwne i żytnio –ziemniaczanych.

Największą powierzchnię na terenie gminy zajmują lasy i grunty leśne ok 49% powierzchni gminy. Powierzchnia gruntów ornych sięga 31%, zaś łąk i pastwisk 16,41%, sady natomiast jedynie 0,36%.

Tabela 13. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Czeremcha

Wyszczególnienie	Powierzchnia w hektarach
Grunty orne	2 942
I	0
II	0
III b	49
IVa	98
IV b	60
V	1 200
VI i VI z	1 016
Użytki zielone	1 782
III	11
IV	652
V	796
VI i VI z	233

Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009 – 2013/16

Grunty orne stanowią największą grupę użytków rolnych ok 62 % powierzchni użytków rolnych. Rozwój rolnictwa jest zdeterminowany przede wszystkim przez położenie geograficzne, rzeźbę terenu, warunki wodne, klimat oraz jakość gleb. Czynniki te na terenie gminy Czeremcha można uznać za korzystne. Na przestrzeni ostatnich lat coraz większe znaczenie odgrywa rolnictwo i produkcja ekologiczna. Rolnictwo ekologiczne określa się jako system gospodarowania o zrównoważonej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Produkcja ekologiczna powinna łączyć przyjazne środowisku praktyki gospodarowania, wspomagać wysoki stopień różnorodności biologicznej, wykorzystywać naturalne procesy oraz zapewnić właściwy dobrostan zwierząt. Z uwagi na rozproszony charakter upraw i małopowierzchniowe gospodarstwa rolne gmina Czeremcha powinna rozwijać rolnictwo ekologiczne możliwe do uprawy na niewielką skalę. Ponad 73% gospodarstw nie przekracza powierzchni 5 ha.

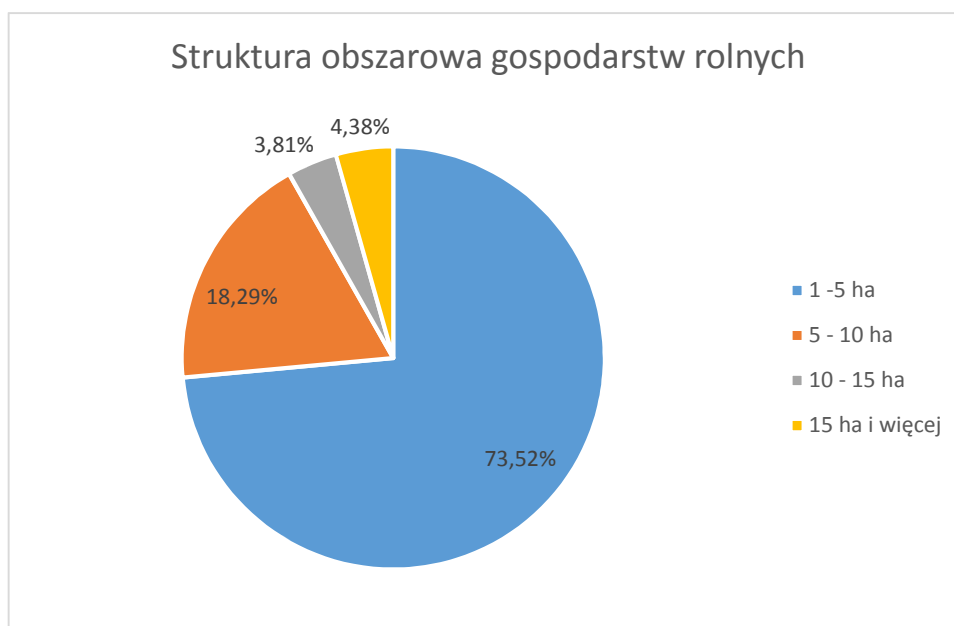
Poniższa tabela prezentuje podział gospodarstw rolnych ze względu na strukturę obszarową.

Tabela 14. Podział gospodarstw rolnych ze względu na strukturę obszarową

Wielkość gospodarstwa	Ilość gospodarstw	Odsetek gospodarstw [%]
1 -5 ha	386	73,52%
5 - 10 ha	96	18,29%
10 - 15 ha	20	3,81%
15 ha i więcej	23	4,38%

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 6. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych na obszarze gminy Czeremcha

Źródło: opracowanie własne na podst. danych GUS

Głównym kierunkiem produkcji rolnej gospodarstw na terenie gminy Czeremcha jest hodowla trzody chlewnej, bydła mlecznego oraz uprawa zbóż.

Dane dotyczące produkcji rolnej i zwierzęcej na obszarze gminy Czeremcha uzyskano na podstawie informacji pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku.

Tabela 15. Pokrycie uprawami użytków rolnych na terenie gminy Czeremcha

Rodzaj uprawy	Powierzchnia w ha	% udział
Pod zasiewami w tym:	1052,25	100%
pszenica ozima	16,08	1,53%
pszenica jara	58,00	5,51%
żyto	393,84	37,43%

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

jęczmień ozimy	2,19	0,21%
jęczmień jary	13,50	1,28%
owies	247,50	23,52%
pszenżyto ozime	92,55	8,80%
pszenżyto jare	18,77	1,78%
mieszanki zbożowe ozime	10,02	0,95%
mieszanki zbożowe jare	111,69	10,61%
kukurydza na ziarno	2,62	0,25%
ziemniaki	81,01	7,70%
buraki cukrowe	4,03	0,38%
rzepak i rzepik razem	0,00	0,00%
strączkowe jadalne na ziarno razem	0,45	0,04%
warzywa gruntowe	0,00	0,00%

Źródło: www.stat.gov.pl Powszechny Spis Rolny 2010 rok

Jak wynika z powyższego zestawienia największy udział w produkcji roślinnej stanowi uprawa żyta – 393,84 ha, owsa – 247,50 ha oraz mieszanek zbożowych jarych – 111,69 ha.

Tabela 16. Struktura produkcji zwierzęcej na obszarze gminy Czeremcha

Wyszczególnienie	Ogółem gmina
	szt.
Pogłowie bydła ogółem	288
W tym krowy	138
Pogłowie trzody chlewnej	397
W tym lochy	32
Konie	136
Owce	69
Drób	4974

Źródło: Bank Danych Lokalnych, dane GUS

Stan i podsumowanie

Obszar gminy Czeremcha charakteryzuje się słabymi jakościowo glebami. Przeważają gleby z klasy V i VI. Jedynie w okolicach południowych gminy występują lepsze gatunkowo gleby tj. klasa III i IV. Z uwagi na powyższą zależność znaczną część obszaru gminy pokrywają lasy. Działania Urzędu Gminy skierowane są na zwiększenie pokrycia lasami nieużytków rolnych. Według Programu Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego głównymi zagrożeniami gleb są:

- erozja,
- odpady,
- chemizacja rolnictwa,
- zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych.

Negatywny wpływ na powierzchnię ziemi może mieć również postępująca urbanizacja i osadnictwo między innymi ze względu na zmianę sposobu użytkowania gleby, powstawanie odpadów oraz wytwarzanie ścieków.³

Gleby na obszarze gminy Czeremcha należą do gleb kwaśnych, co negatywnie oddziałuje na wielkość plonów upraw. W takim wypadku zalecane jest wapnowanie gleb w celu poprawy jakości gleb oraz zwiększenia przyswajalności substancji odżywczych przez rośliny.

Struktura użytkowania gleb wskazuje, iż mimo słabych warunków glebowych gmina Czeremcha jest gminą rolniczą. Pomimo wzrostu znaczenia turystyki wynikającej z walorów środowiska przyrodniczego, funkcja rolnicza gminy wspomagana restrukturyzacją gospodarki rolnej nadal stanowić będzie podstawowy czynnik społeczno – gospodarczego rozwoju gminy. Źródłem zagrożeń środowiska w związku z gospodarką rolną są: obiekty inwentarskie, wzrost nawożenia, stosowanie nawozów mineralnych i organicznych, stosowanie środków ochrony roślin. Do czynników wpływających na zmniejszenie bioróżnorodności jest zanik lokalnych odmian roślin uprawnych i ras zwierząt hodowlanych. Jednym z zagrożeń jest wzrost terenów pod zabudowę mieszkaniową i rekreacyjną kosztem terenów rolniczych. Szansą na rozwój gospodarki rolnej przyjaznej środowisku jest rolnictwo ekologiczne i coraz bardziej popularne programy rolno – środowiskowe. Wzrost znaczenia rolnictwa ekologicznego, stanowi korzystny dla środowiska kierunek rozwoju gospodarczego gminy.

5.3. Wartości przyrodnicze i krajobrazowe

5.3.1. Krajobraz

Krajobraz powierzchni gminy jest typowo płaski, równinny, słabo zróżnicowany morfologicznie. Różnice w wysokości terenu gminy kształtują się między 177 a 180 m n.p.m. Krajobraz został ukształtowany przez zlodowacenia czwartorzędowe, charakteryzuje się obecnością licznych form geomorfologicznych kemów, ozów oraz wydm, które obecnie porastają lasy sosnowe. Gmina Czeremcha posiada unikatowy krajobraz kulturowy będący efektem wymieszania wpływu wielu kultur: polskiej, białoruskiej i ukraińskiej. Na obszarze gminy występuje wiele zabytków w tym świątyń i dawnych cmentarzy wojennych. W południowej części gminy obecnie prowadzone są wykopaliska na terenie dawnych osad Jaćwingów.

W krajobrazie gminy dominują duże powierzchnie leśne, złożone głównie z lasów sosnowych, oraz lasów mieszanych brzoźowo-grabowych.

---

³ Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 - 2015

Charakterystyczne dla tego regionu są dawne zwyczaje, święta oraz miejscowy dialekt. Mieszkańcy tego terenu wyznają religie prawosławną oraz katolicką. Na terenie gminy można zobaczyć wiele cerkwi, przydrożnych krzyży, a także charakterystyczne drewniane domy ozdobione finezyjnymi rzeźbieniami.⁴ Na obszarze gminy dominuje jednorodzinne budownictwo mieszkalne, w tym budownictwo drewniane z bogato zdobionymi okiennicami i narożnikami. W miejscowości gminnej występują budynki wielorodzinne skupione we wspólnotach mieszkaniowych.

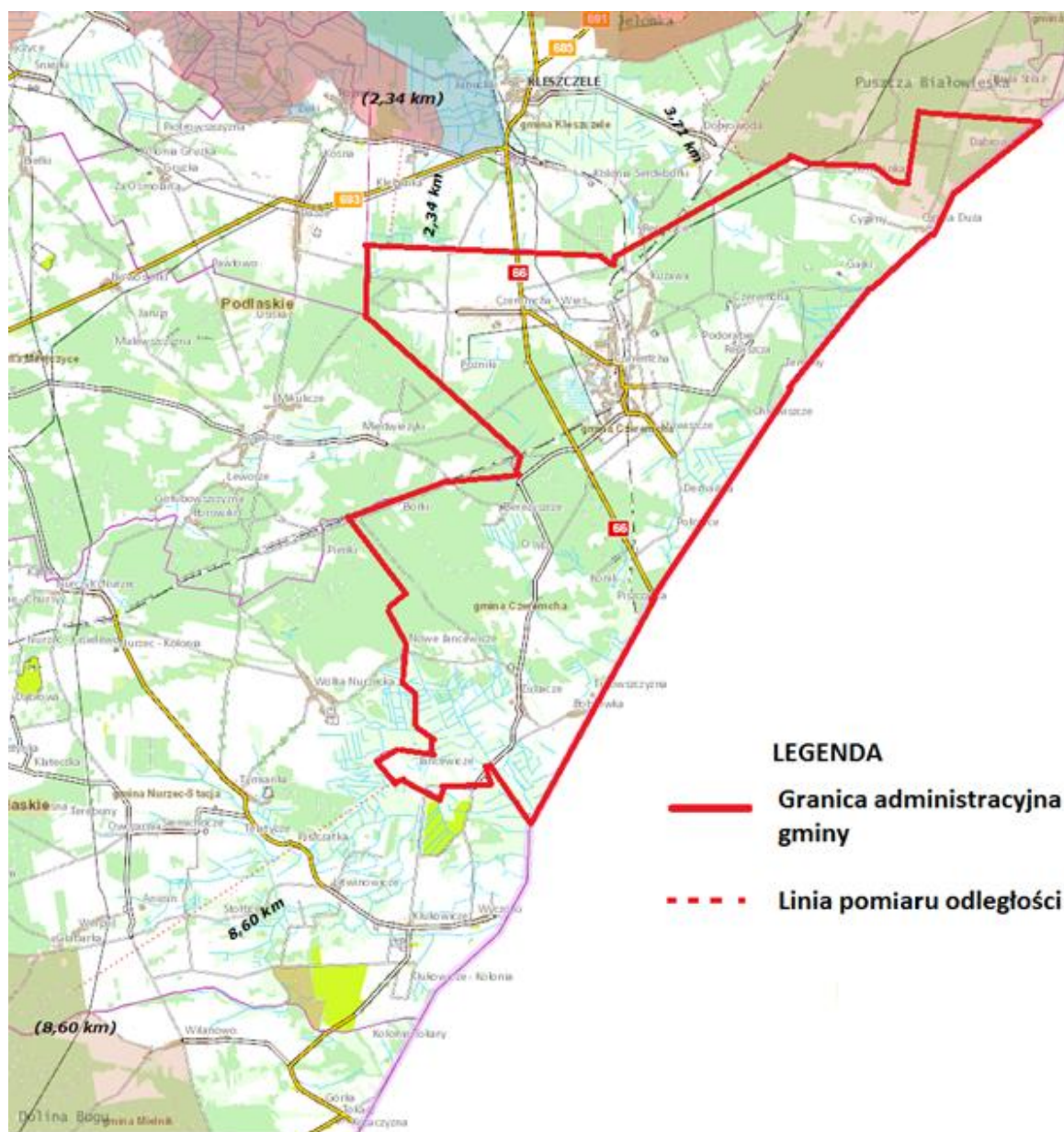
5.3.2. Formy ochrony przyrody

Gmina Czeremcha znajduje się w bliskim oddziaływaniu obszarów chronionych w tym głównie Puszczy Białowieskiej. W północno-wschodniej części granic administracyjnych gminy znajduje się niewielki fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Puszczy Białowieskiej. W najbliższym oddaleniu od granic gminy - ok 2,33 km znajduje się obszar chroniony Dolina Górnego Nurca oraz obszar Ostoi w Dolinie Górnego Nurca (Gmina Kleszczele). W kierunku północnym w odległości ok 3,70 km znajduje się Rezerwat Przyrody Jelonka (Gmina Kleszczele). Ponadto od południa w odległości ok 9 km od granic gminy znajduje się obszar chroniony Doliny Bugu (Gmina Mielnik). W ciągu ubiegłych 20 lat nie przeprowadzano na terenie gminy Czeremcha inwentaryzacji przyrodniczej, mającej na celu określenie występowania na obszarze gminy gatunków zwierząt, ptaków i grzybów znajdujących się pod ochroną.

---

⁴ Agroboc.pl

Rysunek 5. Mapa obszarów chronionych w okolicach gminy Czeremcha

Źródło: <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/?gmap=gp0>

Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Obszar występujący na terenie gminy Czeremcha został powołany Rozporządzeniem Nr 7/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 54, poz. 720)

zajmujący północno - wschodnią część gminy Czeremcha o pow. około 550 ha. Na terenie gminy obejmuje głównie powierzchnie upraw i młodników sosnowych porastających gleby porolne.

Rezerwaty przyrody

Na obszarze gminy Czeremcha nie występują rezerwaty przyrody. Najbliżej położonym rezerwatem względem granic gminy (o ok 3,7km) jest „Rezerwat Jelonka”

Użytki ekologiczne

Na obszarze gminy Czeremcha nie występują użytki ekologiczne.

Natura 2000

Na obszarze gminy Czeremcha nie występują obszary wpisane do sieci Natura 2000 w tym specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) oraz obszary mające znaczenie dla Wspólnoty.

Pomniki przyrody

Pomnikami są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej, ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów.

Na podstawie uproszczonej inwentaryzacji przyrodniczej wykonanej na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Białymstoku w 1996 r. wyróżniono 14 okazów drzew o wymiarach drzew pomnikowych - 6 wiązów, 2 lipy, 2 wierzby, 2 grusze, 1 klon, 1 jabłoń oraz 6 grup starych drzew oraz tzw. ługi: Kahanka i Dziadówka z propozycją uznania ich jako użytki ekologiczne.

Na obszarze gminy Czeremcha nie występują pomniki przyrody. Niegdyś wpisany do rejestru dęb szypułkowy rosnący na placu PKP w Czeremsze uległ zniszczeniu podczas burzy.

Stan i podsumowanie

Niewielki udział powierzchniowych form ochrony przyrody w ogólnej powierzchni gminy w tym brak obszarów Natura 2000 może przyczynić się do realizacji wielu zadań inwestycyjnych i rozwojowych gminy. Planuje się zwiększenie terenów gminy zajmowanych przez Obszar Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska” znajdujący się w północnej części gminy.

Jednym z czynników zagrażających dla środowiska naturalnego gminy jest fragmentacja siedlisk przez szlaki komunikacyjne drogowe i kolejowe. Zmniejszenie powierzchni obszarów biologicznie czynnych występuje również na skutek postępującej zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjnej.

5.3.3. Korytarze ekologiczne

Korytarze ekologiczne

Ustawa o ochronie przyrody definiuje korytarz ekologiczny jako obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Poszczególne gatunki zwierząt przemieszczają się najczęściej wielokrotnie wzdłuż tych samych terenów. Duże ssaki drapieżne migrują przez wiele lat wzdłuż tradycyjnych szlaków. Zależności te wykorzystano w badaniach związanych z rozmieszczeniem korytarzy- analizy przebiegu szlaków migracji wilka i rysia w XX w. oraz zmiany rozmieszczenia tych gatunków, co pozwoliło na odtworzenie sieci leśnych korytarzy ekologicznych dla całej Polski (Jędrzejewski i in 2001). W 2005 roku opracowany został na zlecenie Ministra Środowiska projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000 w Polsce (Jędrzejewski i in 2005). Podstawą ich wyznaczenia była analiza środowiska oraz stan rozmieszczenia aktualnego i historycznego, a także migracji wybranych gatunków wskaźnikowych: żubra, łosia, jelenia, niedźwiedzia, wilka i rysia.

Z uwagi na znaczne pokrycie obszaru gminy Czeremcha lasami obserwuje się na tym terenie wzmożony ruch zwierząt w ramach tzw. korytarzy ekologicznych. Korytarz północny jest jednym z najistotniejszych dla migracji dużych ssaków między wschodnią, północno-wschodnią, centralną i zachodnią Polską. Dodatkowo umożliwia wymianę genetyczną między populacjami na wschód i zachód od Polski.⁵

Korytarz przebiegający przez obszar gminy Czeremcha, należy do strefy Korytarza północnego:

- Puszcza Białowieska – Lasy Mielnickie GKPN-2B rodzaj: obszar węzłowy G korytarz główny (międzynarodowy)

Projektowana sieć ekologiczna

Projekt korytarzy ekologicznych powstał z myślą o połączeniu europejskiej sieci Natura 2000 na obszarze całej Polski. Na obszarze gminy Czeremcha występują elementy projektowanej krajowej i regionalnej sieci ekologicznej:

- część Obszaru Węzłowego Puszcza Mielnicka (GKPN-2),
- część Korytarza Głównego Puszcza Białowieska-Puszcza Mielnicka (GKPN-2B)

Na obszarze gminy Czeremcha z racji bliskości Puszczy Białowieskiej bytują duże zwierzęta chronione tj. żubry, jelenie, łosie. Aby ułatwić poruszanie się dużej zwierzyny niezbędne jest tworzenie korytarzy ekologicznych. Według projektów przez teren gminy przechodzić będą obszary węzłowe i główny korytarz ekologiczny będące częścią wspólnotowej sieci ekologicznej. Projektowana sieć ekologiczna pokrywa 72,4% ogólnej powierzchni gminy, w

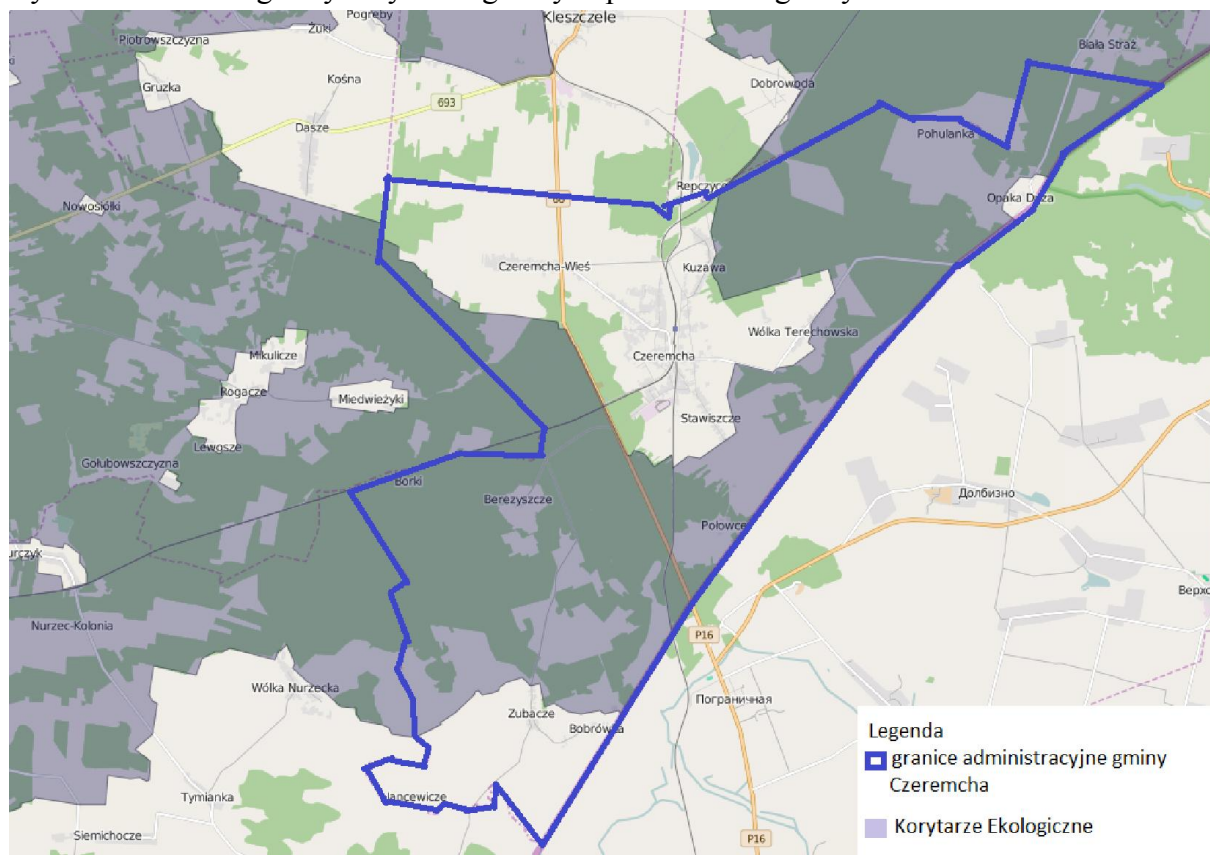
---

⁵ Jędrzejewski 2005

tym: sieć krajowa i regionalna -60,3%, sieć lokalna i ponadlokalne – 10,1%. Sieć pokrywa się głównie z obszarami leśnymi gminy.

Rysunek 6. Przebieg korytarzy ekologicznych przez obszar gminy Czeremcha

Źródło: Instytutu Biologii Ssaków PAN w Białowieży, 2012

Stan i podsumowanie

Korytarze ekologiczne są ważnym elementem przyrodniczym umożliwiającym przemieszczanie się organizmów między siedliskami. W skutek działalności człowieka dawniej bardzo rozległe siedliska zwierząt i roślin zostały rozdrobnione i często izolowane. Z tego też względu w celu zapewnienia prawidłowego rozwoju gatunków, umożliwiania mu zdobycia pożywienia, ustanowienia terytorium, znalezienia partnera do rozrodu, czy umożliwienia ucieczki przed drapieżnikami jak i zdarzeniami losowymi typu pożar, niezbędne jest połączenie siedlisk terenami umożliwiającymi bezpieczne przemieszczanie się zwierząt. Należą do nich tzw. tereny linowe lasów, terenów porośniętych krzewami lub trawami, które poza możliwościami przemieszczania się dadzą zwierzętom niezbędne schronienie oraz dostęp do pożywienia.

Barierami w migracji zwierząt są:

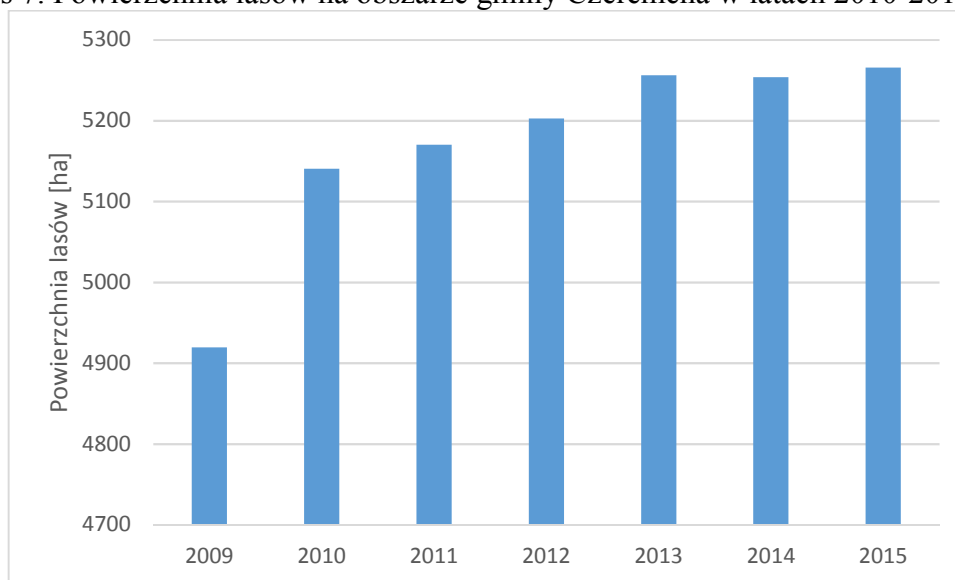
- rozwój infrastruktury transportowej,
- rozwój zabudowy mieszkaniowej,
- przerwanie ciągłości obszarów leśnych,

Z uwagi na znaczną lesistość obszaru oraz niewielką gęstość zabudowy mieszkalnej Gmina Czeremcha stanowi bardzo korzystne środowisko do życia i przemieszczania się zwierzyny.

5.3.4. Lasy

Z uwagi na słabe jakościowo gleby obszar gminy Czeremcha w dużej mierze pokrywają lasy oraz grunty przeznaczone pod zalesienie. Na podstawie danych uzyskanych z GUS z 2015 roku określono, iż powierzchnia lasów zajmuje 5 265,62 ha i stanowią blisko 54,4% ogólnej powierzchni gminy. Wskaźnik lesistości gminy jest wyższy w porównaniu do wskaźnika dla województwa podlaskiego (30,7%) i dla powiatu hajnowskiego (53,3%). Na obszarze gminy występują głównie bory świerkowo-sosnowe i sosnowe oraz w nielicznych miejscach charakterystycznych środowiskowo występują łęgi, grądy, bór mieszany oraz olsy. Większość obszarów leśnych mieści się w II, III i IV klasie drzewostanu.

Wykres 7. Powierzchnia lasów na obszarze gminy Czeremcha w latach 2010-2015

Źródło: Bank Danych Lokalnych, dane GUS

Przedsięwzięcie działań samorządu terytorialnego w poprzednich latach skutkuje sukcesywnym zwiększeniem powierzchni lasów na obszarze gminy.

Stan i podsumowanie

Gmina charakteryzuje się dużym odsetkiem gruntów leśnych, wobec czego poprawnie prowadzona gospodarka leśna jest w tym przypadku kluczowa. Zasady zrównoważonej gospodarki leśnej określa Polityka leśna państwa. Realizacja celów i zadań polityki leśnej wymaga opracowania długookresowych programów wykonawczych, które określą niezbędne rozwiązania gospodarcze, organizacyjne, ekonomiczne i prawne. Głównym celem gospodarki leśnej jest zapewnienie trwałości lasu i ciągłości jego wielofunkcyjnej roli w zagospodarowaniu przestrzennym kraju. Lasy na obszarze gminy Czeremcha pełnią ważną funkcję gospodarczą,

ale również odgrywają dużą rolę w funkcji turystyczno – wypoczynkowej. Ochrona lasów, prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej stanowią więc czynniki decydujące o zachowaniu najważniejszych funkcji lasów.

Wśród działań racjonalizujących gospodarkę leśną należy wymienić:

- przeciwdziałanie monokulturom lasów,
- zwiększenie odporności biologicznej lasów poprzez wprowadzenie wielogatunkowości drzew oraz zapobieganie masowemu pojawianiu się szkodników,
- pozyskiwanie runa leśnego na cele konsumpcyjne i na eksport,
- zwiększanie lesistości poprzez zalesienia marginalnych terenów rolniczych.

5.4. Wody powierzchniowe i podziemne

Obszar gminy położony jest w dorzeczu Wisły i zlewni rzeki Bug. Przez teren gminy przepływają ciekі wodne: Nurzec, Nurczyk, Sipurka, Brodziec i Pulwa będące rzekami o charakterze nizinny (4 i 5 rzędu) z silnie rozbudowanymi i zatorfionymi dolinami rzecznyimi. Rzeki przepływające przez obszar gminy zostały silnie zmeliorowane wskutek, czego znacznie obniżył się poziom wód gruntowych. Na obszarze gminy nie występują naturalne zbiorniki wód powierzchniowych, istnieją jedynie małe sadzawki wodne okresowo wysychające.

Na terenie gminy Czeremcha w granicach miejscowości Czeremcha funkcjonowało składowisko odpadów komunalnych (zamknięte Decyzją Starostwa Powiatowego w Hajnówce Nr RŚ.7636/5/2009 z dnia 28.12.2009r.) Eksploatacja składowiska odpadów została zakończona z dniem 01.09.2012. Wyniki badań i analiz pobranych prób wody wskazywały na V klasę czystości wody na odpływie ze składowiska.

Rzeki przepływające przez obszar gminy zostały silnie zmeliorowane wskutek czego znacznie obniżył się poziom wód gruntowych. Na obszarze gminy nie występują naturalne zbiorniki wód powierzchniowych, istnieją jedynie małe sadzawki wodne często okresowo wysychające. Badania rzeki Nurzec przeprowadzone w 2007 roku wykazały, iż ogólna ocena jakości wód w 1 profilach odpowiadała IV klasie czystości. Ocena przydatności do bytowania ryb wykazała, że wody rzeki w żadnym z wymienionych profili nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych. Poddano również ocenie podatność wód na eutrofizację, która wykazała przekroczenie wśród granicznych wskaźników stosowanych przy ocenie eutrofizacji wód powierzchniowych⁶

Wody powierzchniowe na obszarze gminy Czeremcha mają ustrój śnieżno-deszczowy. Maksymalny poziom wód i przepływów przypada na wiosnę w okresie topnienia śniegów. Na obszarach z płytko zalegającą wodą tj. między morenową gliną zwałową występują wody zaskórne i zawieszane o bardzo zmiennej strukturze w ciągu roku. W ostatnich latach obserwuje się postępujący proces obniżenia poziomu wód oraz osuszania podmokłych łągów (Dziadówka i Kahanka) Wobec powyższego gmina nie może dysponować znacznymi ilościami wód. Wody

---

⁶ Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012 -2015

powierzchniowe i podziemne w pierwszej kolejności wykorzystywane są na potrzeby konsumpcyjne mieszkańców gminy.⁷

Wody podziemne znajdują się w miąższości osadów czwarto- i trzeciorzędowych. Wody podziemne są wykorzystywane jako główne źródło wód do celów użytkowych. Pod względem jakości wody te charakteryzują się średnią twardością z zawartością żelaza średnio 0,1-0,6, suchą pozostałością średnio ok. 158-250. Zmienność litologiczna utworów przypowierzchniowych, a także sama morfologia terenu sprawiają, że warunki hydrogeologiczne poziomu przypowierzchniowego są zróżnicowane. Na stan czystości wód podziemnych mają bezpośredni wpływ wody powierzchniowe. To za ich pośrednictwem do tych wód dostają się różnego rodzaju zanieczyszczenia.

Tabela 17. Ujęcia wód podziemnych na terenie gminy Czeremcha

Lp.	Miejscowość	Głębokość studni [m]	Głębokość warstwy wodonośnej [m]	Wydajność [m ³ /h]	Uwagi
1	Kuzawa nr 1	70	55-67	45	-
2	Kuzawa nr 2	70	55-66	53	-
3	Kuzawa nr 3	68	51-61	39	-
4	Wólka Terechowska	16,5	4-16,5	6	Nie użytkowane
5	Zubacze	64	20,4-62,0	90	Nie użytkowane
6	Zubacze	28	16-26	3,6	Nie użytkowane

Źródło: Urząd Gminy Czeremcha

Stan i podsumowanie

Na obszarze gminy Czeremcha nie występują wielkopowierzchniowe zbiorniki wodne oraz rzeki o znaczeniu priorytetowym. Ujęcia wód konsumpcyjnych w gminie czerpane są z podziemnych warstw wodonośnych. Zgodnie z zapisami Programu Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego największymi zagrożeniami dla stanu jakości wód, zarówno powierzchniowych jak i podziemnych stanowią:

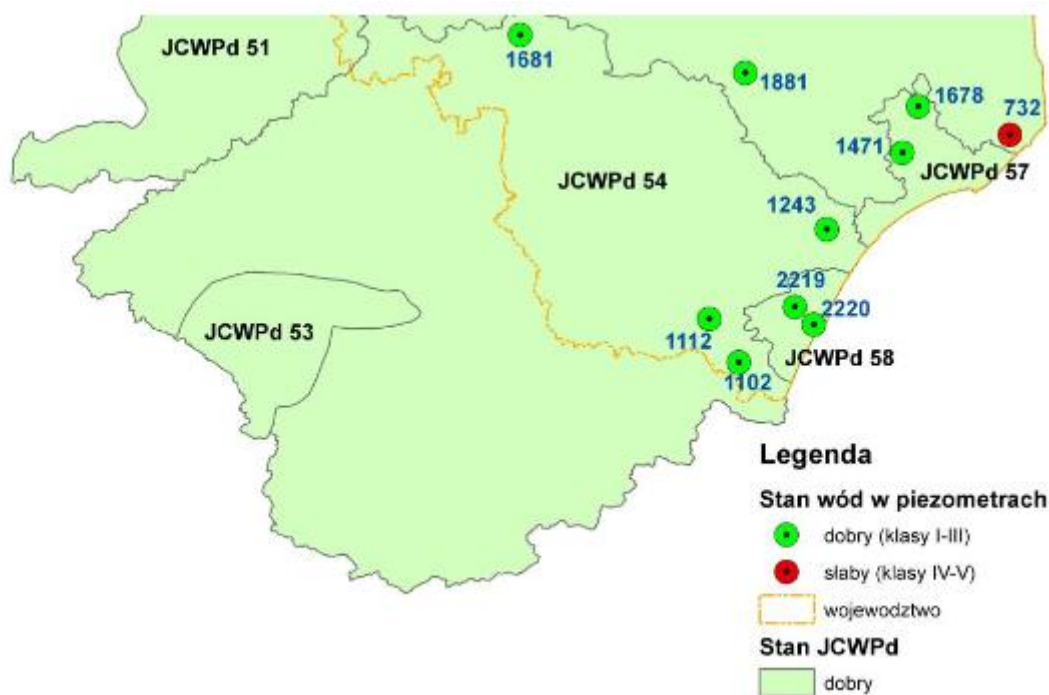
- niekontrolowany pobór wód,
- wprowadzanie ścieków komunalnych i przemysłowych oraz wód pochlódniczych,
- zanieczyszczenia obszarowe,
- zmiany hydro-morfologiczne (regulacje rzek, ochrona przeciwpowodziowa)

⁷ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czeremcha

Problem zanieczyszczeń wód powierzchniowych na analizowanym obszarze sprowadza się do zanieczyszczeń lokalnych spowodowanych intensywnym rozwojem rolnictwa. Istotnym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych są spływy powierzchniowe z terenów rolnych poddawanych chemizacji i nawożeniu. Dodatkowym zagrożeniem są także ścieki socjalno – bytowe pochodzące z gospodarstw domowych – gromadzone w nieszczelnych szambach mogą powodować ogromne zanieczyszczenie wód gruntowych i lokalnych cieków. Istotnym czynnikiem wpływającym na stan sanitarny wód jest brak kanalizacji sanitarnej w większości miejscowości na terenie gminy.

Badania jakości wód podziemnych w Polsce prowadzone są przez Państwowy Monitoring Środowiska. Na terenie województwa podlaskiego, nie wydzielono JCWPd (Jednolitych Części Wód Podziemnych) zagrożonych nie osiągnięciem dobrego stanu ilościowego wód podziemnych do 2015 roku. W 2012 roku PiG (Państwowy Instytut Geologiczny) przeprowadził badania stanu chemicznego w ramach monitoringu diagnostycznego wód podziemnych także na terenie powiatu hajnowskiego. Nie oznaczono odchyłeń od normy wśród pobranych próbek.

Rysunek 7. Klasyfikacja stanu chemicznego wód podziemnych w woj. podlaskim w 2012 r na tle granic JCWPD (dane PiG)

Źródło: Ocena stanu chemicznego wód podziemnych w woj. podlaskim w 2012 roku, WIOŚ w Białymstoku 2012r.

Zagrożenia wód podziemnych wynikają z możliwości przenikania zanieczyszczeń z powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych poprzez ich migrację do warstwy wodonośnej. Wody podziemne zanieczyszczone są różnymi substancjami chemicznymi, najczęściej są to: azotany, fosforany, substancje ropopochodne, chlorki, siarczany i inne. Działalność gospodarcza człowieka związana jest z ingerencją w obieg wód i wywiera wpływ na jakość i ilość zasobów wód podziemnych. Najpowszechniej występującymi przyczynami zanieczyszczeń wód podziemnych są wycieki z nieizolowanych wysypisk odpadów, baz

paliwowych i stacji sprzedaży paliw do pojazdów samochodowych. Istotnym źródłem zanieczyszczeń są azotany i fosforany pochodzące ze źle nawożonych pól ornych, które zanieczyszczają wody podziemne w wyniku infiltracji wody (są one także przyczyną degradacji zbiorników wodnych) oraz niewłaściwe stosowanie nawozów naturalnych (głównie gnojowicy).

5.4.1. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

5.4.1.1. Sieć wodociągowa

Zapotrzebowanie mieszkańców gminy w wodę pitną realizowane jest z stacji wodociągowej grupowego wodociągu Kuzawa. Źródłem poboru wody jest ujęcie wody podziemnej składające się z 3 studni:

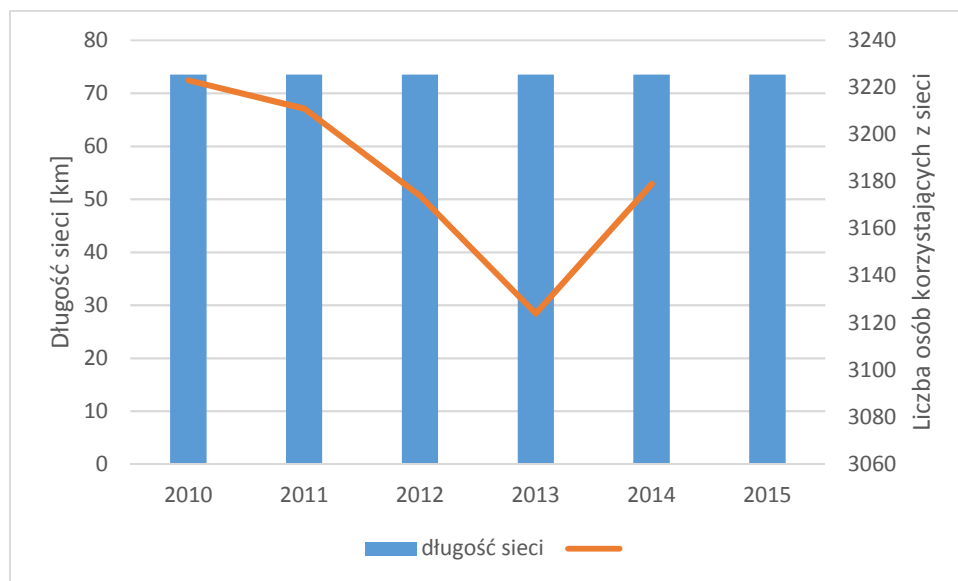
- studnia 1 o głębokości 70m i wydajności eksploatacyjnej 45m³/h, przy depresji S= 9,6m,
- studnia 2 o głębokości 70m i wydajności eksploatacyjnej 53m³/h przy depresji S=10m,
- studnia 3 o głębokości 68m i wydajności eksploatacyjnej również 39 m³/h przy depresji S=7,5m.⁸

W roku 2014 w ramach projektu pn. „Budowa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie Gminy Czeremcha” dzięki dofinansowaniu ze środków Programu Rozwoju obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 została rozbudowana sieć wodociągowa i kanalizacyjna. Zakres prac obejmował budowę sieci kanalizacyjnej przy ulicach: Stawiska, Lipowa, Fabryczna, Boczna, Wiśniowa, Długa, Topolowa, Nowa, Wiejska w Czeremsze, część wsi Stawiszczce oraz budowę sieci wodociągowej na odcinku Wólka Terechowska – Pohulanka – Opaka Duża. Sieć wodociągowa systematycznie podlega rozbudowie. Obecnie sieć wodociągowa swym zasięgiem obejmuje blisko 99% ludności gminy.

---

⁸ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czeremcha

Tabela 18. Długość sieci wodociągowej na obszarze Gminy Czeremcha

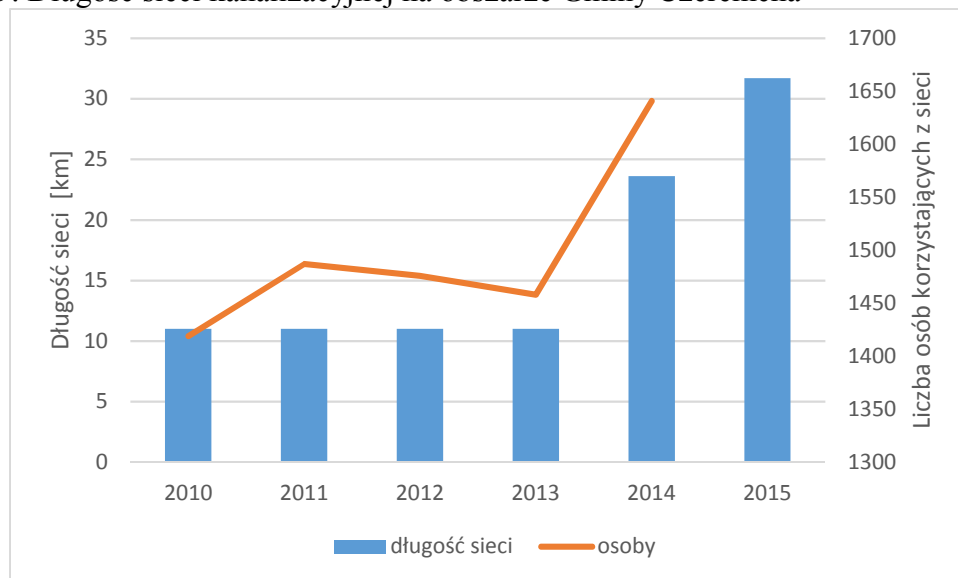

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

5.4.1.2. Sieć kanalizacyjna

Scentralizowany system kanalizacji sanitarnej występuje w miejscowości gminnej-Czeremsze oraz w sołectwach Kuzawa, Stawiszczce i Połowce. Są to sieci działające w układzie grawitacyjno-pompowym. W 2015 roku ukończono budowę gminnej oczyszczalni ścieków przy ul. Fabrycznej w Czeremsze. W ramach prowadzonej inwestycji wybudowano oczyszczalnię ścieków o średniodobowej wydajności 300m³/dobę. W skład nowopowstałej biologiczno-mechanicznej oczyszczalni ścieków wchodzi budynek technologiczno-socjalny, budynek mechanicznego oczyszczania, budynek punktu zlewnego FEK-PAK wraz ze stacją najazdową, wiata na agregat oraz dwa reaktory typu SBR. Uzyskane z oczyszczania ścieków osady ściekowe są deponowane na kompostowniku składowiska odpadów PUK Sp. z o.o. w Hajnówce.

Tabela 19. Długość sieci kanalizacyjnej na obszarze Gminy Czeremcha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie gminy Czeremcha działają dwie oczyszczalnie ścieków komunalnych. Pierwsza znajduje się przy ul. Duboisa, druga przy ul. Fabrycznej.

Ponadto na obszarze gminy występują przyzakładowe oczyszczalnie ścieków m.in.

- Oczyszczalnia ścieków w Czeremsze przy ul. Wiśniowej 37a, której właścicielem jest PKP S.A. Użytkowana jest mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków typu BOŚ 50 z . Zgodnie z wydanym pozwoleniem wodnoprawnym z 2012 roku przewiduje się, iż miesięcznie do oczyszczalni trafiać będzie 245m³ ścieków. Oczyszczone ścieki komunalne z w/w oczyszczalni trafiają do rzeki Nurzec w km 88+00 w jej biegu. Ścieki bytowe pochodzą z: dworca kolejowego stacji Czeremcha budynku biurowego, warsztatu, budynku byłego GZP, budynku socjalnego z przychodnią, budynku oczyszczalni ścieków, budynku wiaty urządzeń, hali napraw, magazynu oleju oraz budynków wynajmowanych. Stężenia zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach nie mogą przekraczać: BZT₅- 25 mg O₂/l, zawiesiny ogólne – 35 mg/l, ChZT- 125 O₂/l, WWA- 15mg/l.

Oczyszczalnia ścieków przy ul. Duboisa typu „Hydrocentrum” średnio przyjmuje ok 120 m³/dobę ścieków, przy jej maksymalnym możliwym obciążeniu 160 m³/dobę. Oczyszczalnia przystosowana jest do odbioru ścieków z wozów asenizacyjnych. Oczyszczalnia przy ul. Fabrycznej maksymalnie jest w stanie przyjąć ok 300 m³/dobę ścieków.

Ścieki z oczyszczalni oczyszczone odprowadzane są kanałem grawitacyjnym do odbiornika, rowu melioracyjnego. Oczyszczalnia ścieków PKP S.A. rocznie do rzeki Nurzec wprowadzi ok 2940 m³ oczyszczonych ścieków.

Ścieki z dwóch działających obecnie oczyszczalni odprowadzane są po oczyszczeniu do rowów melioracyjnych w ilości (łącznie) ok 38 285,6 m³.

Stan i podsumowanie

Na obszarze gminy Czeremcha stan sieci wodociągowej określany jest jako zadowalający. Jakość wód podziemnych pozwala w pełni na bezpieczne pozyskiwanie wody do celów konsumpcyjnych. Działania samorządu przyczyniają się do wzrostu odsetka ludności korzystającego z sieci wodociągowej. Dość powszechnym zjawiskiem jest czerpanie wody z własnych studni głębinowych.

Systematyczny rozwój infrastruktury kanalizacyjnej, zarówno pod względem długości, jak i ilości obiektów przyłączonych wskazuje na postępującą poprawę jakości środowiska wodnego na obszarze gminy. Dzieje się tak z powodu zwiększenia ilości ścieków komunalnych trafiających do gminnych oczyszczalni ścieków. Ze względu na rozproszoną zabudowę mieszkaniową wielu mieszkańców gminy korzysta z przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych (szamb), z których za pomocą wozów asenizacyjnych okresowo są wypompowane ścieki. Ścieki te trafiają do stacji zlewnej w Czeremsze. Zagrożeniem dla środowiska jest celowe rozszczelnienie zbiorników asenizacyjnych. Spowodować to może przedostanie się zanieczyszczeń do gleby i warstw wodonośnych. Skutkować może dużym zagrożeniem dla środowiska naturalnego.

W komunalnych oczyszczalniach cieków w 2014 roku oczyszczono łącznie 34 dm³ ścieków. Ładunki zanieczyszczeń w oczyszczonych ściekach wynosiły odpowiednio:

- BZT₅ – 124 kg/rok
- zawiesiny ogólne – 216 kg/rok
- ChZT – 1696 kg/rok
- Azot ogólny – brak danych
- Fosfor ogólny – brak danych

Według danych GUS w 2014 roku, komunalne oczyszczalnie gminy Czeremcha wytworzyły 4 tony osadów.

5.5. Powietrze atmosferyczne

Pod względem jakości oceny powietrza, gmina Czeremcha została zaklasyfikowana do strefy powiatu hajnowskiego. Na terenie woj. podlaskiego wyłoniono dwie strefy kontroli jakości powietrza (Aglomeracja Białostocka obejmująca obszar miasta Białystok oraz Strefa Podlaska obejmująca pozostałą część województwa).⁹ Zmiany podziału województwa podlaskiego na strefy miały związek ze zmianami w systemie pomiarowym jakości powietrza wynikającym bezpośrednio z pięcioletniej oceny jakości powietrza za lata 2005 – 2009, dokonanej na potrzeby transpozycji dyrektywy 2008/50/WE do prawa polskiego, nastąpiły zmiany w ilości stałych punktów pomiarowych, zakresu pomiarów i ilości stref w których dokonuje się oceny jakości powietrza.

---

⁹ Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2015 roku WIOŚ Białystok

Głównymi źródłami zanieczyszczeń atmosfery na terenie powiatu są rozproszone źródła emisji z sektora komunalno –bytowego, a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów, głównie na trasie Białystok –Hajnówka, Białystok –Bielsk Podlaski - Kleszczele – przejście graniczne Połowce, Hajnówka – Białowieża oraz Hajnówka – Bielsk Podlaski. Substancjami zanieczyszczającymi, mającymi największy udział w emisji zanieczyszczeń, pochodzącymi głównie z procesów spalania energetycznego są: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla i pyły. Od środków transportu największy udział w emisji zanieczyszczeń mają tlenki azotu, tlenek węgla i benzen. Według danych GUS w 2013 roku emisja zanieczyszczeń pyłowych ogółem z terenu powiatu wyniosła 103 ton i w porównaniu do poprzedniego roku była ona niższa a na przestrzeni wielolecia obserwuje się trend malejący.¹⁰

Największe źródła zanieczyszczeń znajdują się w znacznym oddaleniu od granic gminy (Gryfskand Sp. z o.o. oddział w Hajnówce, PGK Białystok- baza magazynowa i rozlewnia gazu płynnego w Hajnówce). Na obszarze gminy nie występują duże zakłady produkcyjne. Wyjątkiem jest Nasycalnia Podkładów w Czeremsze będąca największym pracodawcą w gminie. WIOŚ w Białymstoku nie wymienia tego zakładu jako przekraczającego normy emisyjne, wobec czego jego wpływ na środowisko jest unormowany.

Gmina Czeremcha w swych działaniach inwestycyjnych kładzie główny nacisk na poprawę jakości życia mieszkańców oraz poprawę jakości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza atmosferycznego.

Na przestrzeni kilku ostatnich lat gmina zrealizowała szereg inwestycji mających na celu poprawę efektywności energetycznej w następujących obszarach:

- termomodernizacja budynków znajdujących się pod zarządem gminy,
- wymiana źródeł oświetlenia w punktach oświetlenia publicznego.

Tabela 20. Wykaz prac termomodernizacyjnych przeprowadzonych w obiektach znajdujących się pod zarządem Gminy Czeremcha

Lp.	Nazwa obiektu	Prace termomodernizacyjne
1.	Urząd Gminy Czeremcha	Rozbudowa urzędu wraz z ociepleniem i pracami termomodernizacyjnymi (ocieplenie, wymiana okien, nowy dach), wymiana źródła ciepła na kocioł olejowy w 1999 r.
2.	Gminny Ośrodek Kultury	Termomodernizacja (ocieplenie, wymiana okien, nowy dach), wraz z rozbudową i wymianą źródła ciepła na kocioł olejowy w 2008 r.

¹⁰ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego 2014r.

3.	Budynek zaplecza technicznego przy boisku ORLIK	Termomodernizacja ocieplenie wraz z wymianą okien, montaż elektrycznego ogrzewania w 2009 r.
4.	Budynek mieszkalny (komunalny) wraz z świetlicą przy ul. Fabrycznej 9	Termomodernizacja, montaż nowego źródła ciepła (kocioł na ekogroszek) w 2013 r.
5.	Gminny Ośrodek Zdrowia	Ocieplenie, wymiana okien w 2014 r.
6.	Świetlica wiejska w Bobrówce	Przeprowadzenie prac remontowych wraz z ociepleniem, wymianą okien i montażem nowego źródła ciepła w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podst. danych z Urzędu Gminy Czeremcha

Tabela 21. Przeprowadzone inwestycje w zakresie oświetlenia publicznego

Lp.	Rok wykonania inwestycji	Ilość lamp poddanych inwestycji
1.	2006	531
2.	2009	14
3.	2013	13

Źródło: informacje z Urzędu Gminy Czeremcha

Na terenie gminy Czeremcha obecnie nie funkcjonują instalacje wytwarzające energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii.

Gmina w zapisach Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego, jako sugerowane źródło ciepła budynków mieszkalnych podaje gaz ziemny. Jest to jedno z najbardziej ekologicznych paliw kopalnych, z którego spalania do atmosfery uwalniana jest znikoma ilość zanieczyszczeń

Strefa Podlaska posiada trzy stacje pomiarowe ulokowane w Łomży, Suwałkach i Borsukowiźnie (powiat sokólski). Najbliżej gminy Czeremcha położona jest stacja pomiarowa w Borsukowiźnie oddalonej o ok 75 km.

Stacja pomiarowa prowadzi badania następujących zanieczyszczeń: SO₂, NO₂, NO_x, O₃.

Analizując wyniki pomiarowe poddano klasyfikacji stref dla poszczególnych zanieczyszczeń.

Tabela 22. Wynikowe klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń w ocenie rocznej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia

Lp.	Rodzaj zanieczyszczenia	Nazwa strefy	
		Aglomeracja Białostocka	Strefa Podlaska
1	Dwutlenek siarki	Nie przekroczone norm	Nie przekroczone norm
2	Dwutlenek azotu	Nie przekroczone norm	Nie przekroczone norm
3	Pył zawieszony PM10	Przekroczenie norm	Nie przekroczone norm
4	Ołów	Nie przekroczone norm	Nie przekroczone norm

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

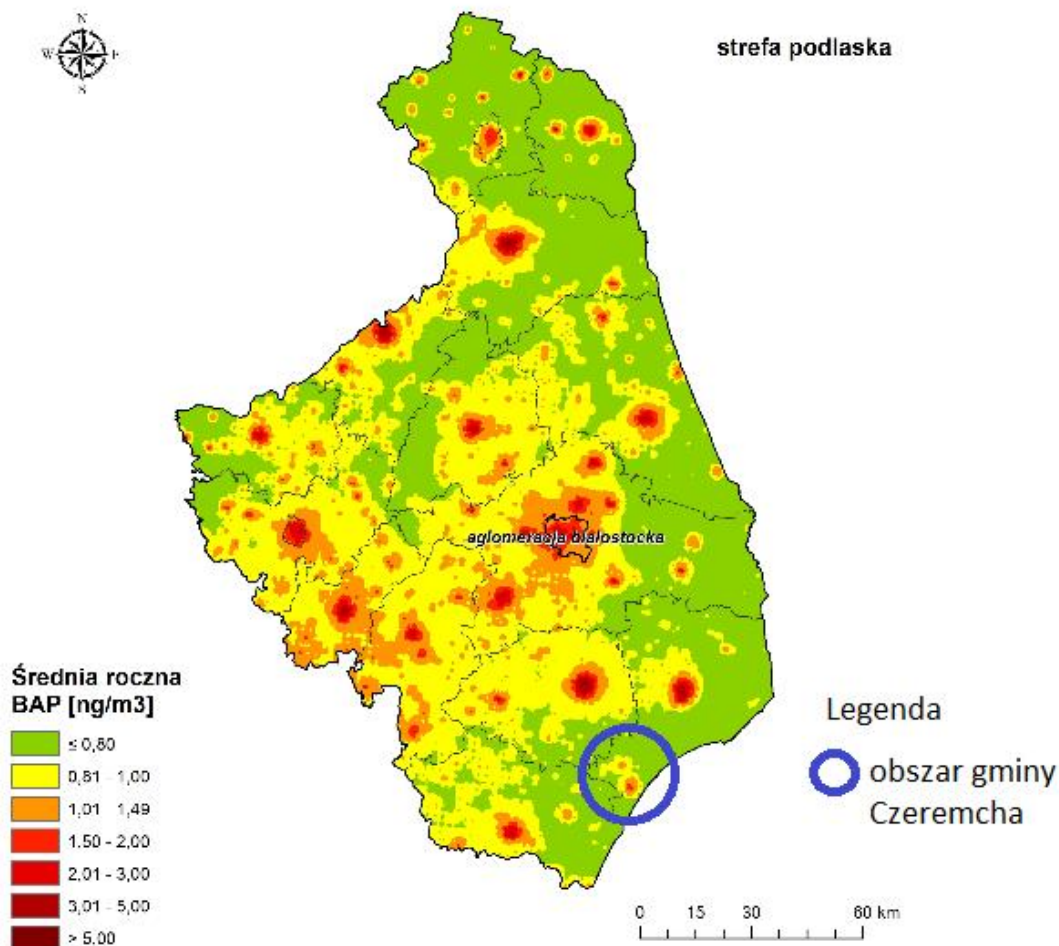
5	Benzen	Nie przekroczone norm	Nie przekroczone norm
6	Tlenek węgla	Nie przekroczone norm	Nie przekroczone norm
7	Pył zawieszony PM _{2,5}	Przekroczenie norm	Przekroczenie norm
8	Ozon	Przekroczenie norm	Przekroczenie norm
9	Arsen, kadm, nikiel i benzoapiren w PM ₁₀	Nie przekroczone norm B(a)P przekroczenie norm	Nie przekroczone norm B(a)P przekroczenie norm

Źródło: Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2015 roku WIOŚ Białystok

Na podstawie przeprowadzonych przez WIOŚ w Białymstoku badań i analiz w Strefie Podlaskiej wyróżniono, iż na terenie miast nastąpiło w 2015 roku przekroczenie norm stężenia dopuszczalnego oraz poziomu dopuszczalnego II fazy pyłu zawieszonego PM_{2,5}. Wskazano również na istniejący już od lat problem z dotrzymaniem norm stężeń pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz bezno(a)pirenu, co jest szczególnie niekorzystne dla zdrowia.

Tego typu zanieczyszczenia z racji braku ośrodków przemysłowych nie przekraczają norm na obszarze gminy Czeremcha.

Rysunek 8. Mapa przekroczeń norm stężenia benzo(a)pirenu w woj. podlaskim

Źródło: WIOŚ Białystok

Stan i podsumowanie

Zanieczyszczenia powietrza stanowią zarówno gazowe, jak i pyłowe substancje emitowane do atmosfery. Do najbardziej toksycznych, a więc najbardziej niebezpiecznych należą: dwutlenek siarki, tlenki azotu, ozon oraz pyły. Związki dostają się do atmosfery w wyniku emisji spalin z pojazdów, elektrociepłowni, zakładów przemysłowych, składowisk odpadów i surowców. W zależności od wielkości emisji substancje zanieczyszczające dzieli się na:

- Punktowe – skupione na bardzo małym obszarze. Stanowią je zakłady przemysłowe i elektrociepłownie. Emitują głównie dwutlenki siarki, tlenki azotu, tlenek węgla oraz metale ciężkie,
- Liniowe – źródłami są szlaki transportowe. Emitują głównie tlenki azotu, tlenek węgla oraz metale ciężkie, w szczególności ołów,
- Powierzchniowe (rozproszone) – gospodarstwa domowe i niewielkie kotłownie oraz małe zakłady przemysłowe. Substancje przez nieemitowane to głównie pyły oraz dwutlenek siarki.

Oprócz antropogenicznych źródeł zanieczyszczeń powietrza, także wiele procesów naturalnych powoduje przedostawanie się do atmosfery szkodliwych substancji. Największymi źródłami są: erozja wietrzna skał, pożary lasów, pył kosmiczny oraz niektóre procesy biologiczne. Negatywne skutki presji na powietrze nie ograniczają się jedynie do obszaru otoczenia źródła, gdyż zanieczyszczenia w atmosferze mogą być rozprzestrzeniane na znaczne odległości.

Emisja zanieczyszczeń z emitorów na terenie gminy Czeremcha jest klasyczną emisją niską, ze źródeł bytowych, komunikacyjnych oraz przemysłowych. Głównym źródłem zaopatrzenia mieszkańców gminy w ciepło są indywidualne kotłownie i paleniska domowe (w domach jednorodzinnych) oraz sieci ciepłownicze wspólnot mieszkaniowych (wielorodzinne budynki mieszkalne).

Stan jakości powietrza atmosferycznego na obszarze gminy Czeremcha oceniany jest jako bardzo dobry.

5.6. Klimat akustyczny

Hałasem przyjęto określać wszelkie niepożądane, dokuczliwe, nieprzyjemne, uciążliwe lub szkodliwe dźwięki oddziaływujące na narząd słuchu i inne zmysły, oraz inne części organizmu człowieka. Z fizycznego punktu widzenia dźwięki te to drgania mechaniczne ośrodka sprężystego (gazu, cieczy lub ośrodka stałego). W zależności od źródła wystąpienia hałas można podzielić na dwa rodzaje:

- Przemysłowy,
- Komunikacyjny (drogowy, lotniczy, kolejowy)

Na obszarze gminy Czeremcha hałas przemysłowy nie stanowi źródła problemów, z uwagi na brak zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska. Dużym problemem jest hałas komunikacyjny, którego uciążliwość dla ludzi, zwierząt oraz środowiska naturalnego zależeć będzie od natężenia ruchu, prędkości, rodzaju pojazdów oraz stanu technicznego dróg i pojazdów. Przebiegająca przez obszar gminy droga krajowa oddalona jest od zabudowy mieszkaniowej. Na obszarze gminy przebiega tylko przez jedną miejscowość (300m) przy

czym obszar styku terenów zabudowanych jest ogrodzony ekranami akustycznymi, aby minimalizować negatywne oddziaływanie.

Stan i podsumowanie

Klimat akustyczny gminy kształtuje głównie komunikacja drogowa. Najistotniejszym źródłem emisji hałasu jest komunikacja samochodowa, głównie na drodze krajowej i w znacznie mniejszym stopniu na drogach powiatowych i lokalnych. Z uwagi na wzrastającą liczbę pojazdów i zwiększające się natężenie ich ruchu można przyjąć, iż na terenie gminy utrzymuje się tendencja wzrostowa natężenia hałasu związanego z ruchem kołowym. Przyczyna uciążliwości jest także zła jakość nawierzchni dróg. Dodatkowo ruch samochodowy jest źródłem wibracji, odczuwalnych w budynkach w bezpośrednim sąsiedztwie drogi. W porze dziennej przeważa ruch samochodów osobowych, ruch samochodów ciężarowych jest minimalny. Mieszkańcy gminy nie są ponadnormatywnie narażeni na źródła hałasu.

Do źródeł hałasu komunikacyjnego zalicza się także hałas kolejowy. Jednak ze względu na położenie oraz częstotliwość przejazdu taboru kolejowego nie jest poważnym źródłem hałasu. Najbardziej odczuwalny jest wzdłuż linii kolejowych oraz w pobliżu stacji kolejowych, szczególnie w porze nocnej. Uciążliwość ta zależy w dużym stopniu od częstotliwości przejazdów pociągów, ich prędkości, stanu torowiska oraz usytuowania torowiska (nasyp, wykop). Z danych WIOŚ w Białymstoku, wynika, iż obszar gminy Czeremcha nie posiada rozpoznania pomiarowego natężenia hałasu komunikacyjnego. Prawdopodobnie uciążliwość akustyczna komunikacji samochodowej jest nieznaczna. Ponadto źródła hałasu na obszarze opracowania stanowią obiekty produkcyjno – usługowe stanowiące zagrożenie o charakterze lokalnym. W obrębie zabudowy wiejskiej hałas powody ruchem lokalnym oraz pracą maszyn i urządzeń rolniczych.

5.7. Promieniowanie elektromagnetyczne

W 2015 roku WIOŚ w Białymstoku zrealizował program badań pól elektromagnetycznych opracowany zgodnie z Programem Państwowego Monitoringu Środowiska województwa podlaskiego na lata 2013-2015. Program zakładał organizację sieci pomiarowej na obszarach dostępnych dla ludności tj. w dzielnicach lub osiedli miast o liczbie mieszkańców przekraczającej 50 tys. oraz w pozostałych miastach i na terenach wiejskich.

Pomiary przeprowadzono w 33 punktach na terenie całego województwa podlaskiego, w tym 2 punkty na terenie powiatu hajnowskiego. Jeden z punktów ulokowany został w sąsiadującej gminie Kleszczele.

Na podstawie przeprowadzonych pomiarów stwierdzono, iż w 2015 roku we wszystkich punktach pomiarowych, jak również w punktach badanych w latach poprzednich nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych określonych w rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz.U. Nr 192, poz. 1883) i wynoszącej 7 V/m dla badanych częstotliwości.

Stan i podsumowanie

Prowadzone wyniki badań nad polem elektromagnetycznym nie wykazują przekroczeń norm. Można więc przypuszczać, iż aktualny stan promieniowania elektromagnetycznego na terenie gminy Czeremcha znajduje się poniżej dopuszczalnych wartości progowych. Wyniki pomiarów w punkcie najbliższym wynosiły $<0,2$ V/m co jest jednym z najniższych wyników w województwie.

Prawdopodobnie stały rozwój urządzeń wytwarzających pole elektromagnetyczne, w szczególności budowa linii przesyłowych może doprowadzić do stopniowego zwiększania tego poziomu. W działaniach na rzecz zabezpieczenia przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego, należy dążyć do lokalizacji linii przesyłowych – elektroenergetyki o wysokich napięciach (110 – 400 kV) – jak najdalej od terenów zamieszkałych i przeznaczonych do zamieszkania.

5.8. Infrastruktura techniczna

Sieć gazowa

W Gminie Czeremcha na chwilę obecną nie występuje system zaopatrzenia w gaz sieciowy. Pewna ilość gospodarstw korzysta z gazu płynnego, zaopatrując się indywidualnie w funkcjonujących na terenie gminy punktach sprzedaży gazu płynnego.

Firmą zajmującą się dystrybucją gazu oraz będącą operatorem sieci gazowej w regionie jest Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Warszawie. W uzyskanej odpowiedzi na pytanie dotyczące planowanych działań rozbudowy i rozwoju określono, iż w najbliższym czasie PSG Sp. z o.o. nie ma planów gazyfikacji gminy Czeremcha.

Sieć ciepłownicza

Na obszarze gminy nie występuje zbiorcza sieć ciepłownicza. Dzieje się tak z powodu luźnej jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej.

Jedynie budynki wielorodzinne skupione w wspólnotach mieszkaniowych korzystają z sieci ciepłowniczych ogrzewając swoje budynki. Wiele wspólnot przeprowadziło modernizację sieci wraz z wymianą kotła oraz termomodernizacją, co przyczynić się ma do zmniejszenia zużycia paliw kopalnych na cele energetyczne.

Na obszarze gminy występuje szereg kompleksów budownictwa wielorodzinnego. Są to odpowiednio:

Tabela 23. Wspólnoty mieszkaniowe na obszarze gminy Czeremcha

Lp.	Lokalizacja	Ilość budynków wchodzących w skład wspólnoty	Ilość mieszkań we wspólnocie
1	ul. Świerkowa w Czeremsze	1	6
2	ul. Sportowa w Czeremsze	2	22
3	ul. Fabryczna 11 w Czeremsze	1	15

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

4	ul. Fabryczna 13 w Czeremsze	1	15
5	ul. Fabryczna 15 w Czeremsze	1	18
6	ul. Fabryczna 17 w Czeremsze	1	18
7	ul. Szkolna w Czeremsze	4	42
8	ul. Boczna w Czeremsze	1	16

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015-2020

Według danych pozyskanych od zarządców jedynie Wspólnota mieszkaniowa przy ul. Sportowej do celów grzewczych użytkuje kocioł olejowy. Pozostałe Wspólnoty na potrzeby ogrzewania spalają węgiel kamienny i/lub ekogroszek.

Do produkcji ciepła na terenie gminy nie wykorzystuje się gazu, gdyż na terenie gminy nie występuje sieć gazowa.

Tabela 24. Stan zaopatrzenia w ciepło oraz zużycie paliw i energii (2014 r) w obiektach znajdujących się pod zarządem gminy Czeremcha

Lp.	Nazwa obiektu	Miejscowość	Rodzaj źródła ciepła	Rodzaj paliwa	Roczne zużycie [kg]	Średnie roczne zapotrzebowanie na energię cieplną [GJ/rok]
1	Urząd Gminy	Czeremcha	Kocioł olejowy	Olej opałowy	5 241,7	225,39
2	Budynek referatu ul. 1-go Maja	Czeremcha	Piec kaflowy	Drewno	12 000	132,00
3	Oczyszczalnia ścieków ul. Fabryczna	Czeremcha	Ogrzewanie elektryczne	Energia elektryczna	-	0,00
4	Oczyszczalnia ścieków ul. Duboisa	Czeremcha	Ogrzewanie elektryczne	Energia elektryczna	-	0,00
5	Hydrofornia	Kuzawa	Kocioł na węgiel/drewno	Drewno	16 000	412,80
6	Budynek mieszkalny ul. Fabryczna 19	Czeremcha	Piec kaflowy	Drewno	4 000	44,00
7	Budynek mieszkalny ul. Fabryczna 21	Czeremcha	Piec kaflowy	Drewno	4 000	44,00
8	Budynek mieszkalny ul. Fabryczna 23	Czeremcha	Piec kaflowy	Drewno	31 250	343,75
9	Budynek mieszkalny i świetlica ul. Fabryczna 9	Czeremcha	Kocioł na węgiel	Ekogroszek	15 000	387,00
10	Garaż ul. Duboisa	Czeremcha	Brak	-	-	0,00
11	Budynek mieszkalny ul. 1-go Maja 85	Czeremcha	Piec kaflowy	Drewno	8 000	88,00

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

12	Budynek mieszkalny ul. 1-go Maja 88	Czeremcha	Piec kaflowy	Drewno	4 000	44,00
13	Przepompownia ścieków ul. 1-go Maja	Czeremcha	Brak	-	-	0,00
14	Przepompownia ścieków ul. Szkolna	Czeremcha	Brak	-	-	0,00
15	ORLIK ul. Szkolna	Czeremcha	Ogrzewanie elektryczne	Energia elektryczna	-	0,00
16	Ośrodek zdrowia	Czeremcha	Kocioł węglowy	Węgiel	3 000	77,40
17	Świetlica wiejska	Wólka Terechowska	Piec kaflowy	Drewno	800	8,80
18	Świetlica wiejska	Stawiszcze	Ogrzewanie elektryczne	Energia elektryczna	-	0,00
19	Świetlica wiejska	Kuzawa	Kominek na drewno	Drewno	800	34,40
20	Świetlica wiejska	Czeremcha-Wieś	Kominek na drewno	Drewno	800	8,80
21	Świetlica wiejska	Bobrowka	Kominek na drewno	Drewno	800	8,80
22	Świetlica wiejska	Opaka Duża	Kocioł na drewno	Drewno	800	8,80
23	Gminny Ośrodek Kultury	Czeremcha	Kocioł olejowy, kominek	Olej opałowy, drewno	6 880, 4 800	295,84 52,80
24	Szkoła Podstawowa i Przedszkole	Czeremcha	Kocioł węglowy	Węgiel	57 860	1492,78
25	Gimnazjum Publiczne	Czeremcha	Kocioł węglowy	Węgiel	35 590	391,49
RAZEM					211 621,7	4 100,86

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015-2020

Sieć energetyczna

Zaopatrzenie w energię elektryczną gminy Czeremcha opiera się na systemie sieci 15kW. Operatorem sieci energetycznej na terenie gminy jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział w Białymstoku.

W celu zaspokojenia zwiększających się potrzeb odbiorców, sieć ta będzie sukcesywnie rozbudowywana. Zdania inwestycyjne zostały ujęte w aktualnie obowiązującym Planie rozwoju na lata 2014-2019 uzgodnionym przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki. Istniejąca na obszarze gminy infrastruktura energetyczna w pełni odpowiada obecnym potrzebom mieszkańców, jak i potrzebom przewidywanego wzrostu zużycia energii (wzrost zapotrzebowania na energię średnio 4% w skali kilkuletniej). Zgodnie z zapisami przesłanej odpowiedzi z PGE Dystrybucja S.A. planowane są następujące zadania:

Tabela 25. Planowane zadania w zakresie budowy, modernizacji i rozbudowy systemu elektroenergetycznego na terenie Gminy Czeremcha

Planowany okres realizacji	Zakres planowanej inwestycji
2014-2019	Modernizacja: stacji SN/nn 2 sztuki, linii nn o długości 1,78 km oraz 100 przyłączy Rozwój: stacje SN/nn 1 sztuka, linii SN o długości 0,2 km, linii nn o długości 1,75 km oraz 51 sztuk przyłączy

Źródło: PGE Dystrybucja S.A. z dnia 17 kwietnia 2015 r.

Stan i podsumowanie

Z uwagi na luźną zabudowę i znaczne oddalenie do siebie poszczególnych miejscowości budowa sieci gazowej czy ciepłowniczej jest ekonomicznie nieopłacalna.

Znaczna większość mieszkańców używa paliwa gazowe wyłącznie jako źródło energii do przygotowywania posiłków. Blisko 90% mieszkańców korzysta ze standardowych butli 11 kg wypełnionych gazem propan-butan. Pozostała część stosuje energię elektryczną bądź drewno (płyta grzewcza, lub piece kaflowe).

Z danych przedstawionych przez PGE Dystrybucja S.A., Oddział Białystok odnośnie zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych zużycie energii elektrycznej w 2014 roku wyniosło 2 074 894 kWh wśród odbiorców indywidualnych. Analizując zużycie w latach 2010 – 2014, można zaobserwować wzrost jego poziomu w porównaniu do roku 2010, mimo odnotowanego spadku ilości odbiorców energii. Spowodowane jest to wzrostem jakości życia mieszkańców i co za tym idzie zwiększeniem ilości użytkowanych przez nich odbiorników energii.

Uwagi na konieczność przeprowadzania prac modernizacyjnych oraz rozbudowy sieci energetycznej ważne jest, aby prace te były wykonywane w sposób zrównoważony z poszanowaniem środowiska naturalnego. Wszelkie przedsięwzięcia inwestycyjne powinny zostać poddane indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko w celu określenia ich potencjalnego wpływu na komponenty środowiska i ludzi.

5.9. Odnawialne źródła energii

Na terenie gminy Czeremcha nie występują podłączone do sieci energetycznej źródła energii działające w technologii OZE.

Obecnie gmina Czeremcha nie realizuje żadnych projektów polegających na wykorzystaniu energii pochodzącej z OZE.

Uwarunkowania hydrologiczne nie umożliwiają lokalizacji elektrowni wodnych na ciekach znajdujących się na obszarze gminy Czeremcha.

Na podstawie analiz wietrzności terenu można stwierdzić, że gmina Czeremcha położona jest w strefie określonej jako dość korzystna (III strefa).¹¹ Należy przy tym pamiętać o obecnie panującym dość restrykcyjnym prawie w tym zakresie. Głównymi przyczynami uniemożliwiającymi lokalizację inwestycji elektrowni wiatrowych są:

- tereny zabudowy mieszkaniowej oraz intensywnego wypoczynku o buforze 500m (możliwa inna odległość uchwalona w mpzp),
- obszary prawnie chronione,
- obszary leśne, podmokłe itp. uniemożliwiające lokalizację inwestycji.

Na terenie gminy Czeremcha za względu na dość korzystne warunki wietrzne wydaje się uzasadniona lokalizacja dużych turbin wiatrowych. Aczkolwiek ze względu na minimalną wydajność mikroinstalacji przydomowych elektrowni wiatrowych można rozważyć, możliwość wykorzystania potencjału wietrznego, w postaci zastosowania małych turbin wiatrowych (MTW) wykorzystywanych na potrzeby własne mieszkańców, w tym do oświetlenia budynków, ogrzewania c.w.u.¹²

5.10. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy Czeremcha w pobliżu miejscowości Czeremcha, tuż przy drodze krajowej nr 66 od 1978 roku funkcjonowało składowisko odpadów komunalnych. Składowisko decyzją Starostwa Powiatowego w Hajnówce Nr RŚ.7636/5/2009 z dnia 28.12.2009r. zostało zamknięte z dniem 01.09.2012 roku.

Składowisko odpadów zajmowało powierzchnię 1,5 ha, eksploatowano jedną kwaterę o pojemności 25 000 m³, w chwili zamknięcia składowiska było ono wypełnione w ok 64%. (16 000 m³ odpadów wraz z warstwą izolacyjną) Składowisko odpadów zostało poddane rekultywacji. Przewidziany termin zakończenia rekultywacji określa się na 30 września 2017 roku.

Zgodnie z nową ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r poz. 250) Gmina obowiązana jest do zorganizowania odebrania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na których zamieszkują mieszkańcy. Gmina nie objęła odbiorem odpadów komunalnych od właścicieli na których nie zamieszkują mieszkańcy. Z tych nieruchomości właścicieli zobowiązani są do zawierania umów indywidualnie (43 podmioty posiadające indywidualne umowy na odbiór odpadów). Odbiór odpadów zebranych w sposób selektywny od właścicieli zamieszkałych nieruchomości odbywa się raz w miesiącu. Mieszkańcy gminy mogą przekazywać swe odpady w frakcjach segregowanych lub nie segregując odpadów, co zwiększa opłatę za odbiór odpadów.

---

¹¹ mapa, autorstwa prof. Haliny Lorenc z Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej

¹² Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015-2030

Na terenie Gminy utworzony został Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów przy ul. Duboisa, który przyjmuje od właścicieli nieruchomości zamieszkałych na terenie Gminy Czeremcha wysegregowane odpady komunalne takie jak:

- opakowania z metali,
- odpady wielomateriałowe,
- odpady zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone,
- zużyte opony,
- baterie, akumulatory,
- szkło,
- tworzywa sztuczne,
- papier i tektura,
- tekstylia,
- leki przeterminowane,
- odpady wielkogabarytowe,
- zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne,
- odpady budowlane i rozbiórkowe stanowiące odpady komunalne (pochodzące z prac remontowo budowlanych przeprowadzanych samodzielnie w gospodarstwie domowym).

Na terenie gminy odpady odbierane są przez PUK Sp. z o.o. Hajnówka, które obsługiwało w 2015 roku 1218 nieruchomości oraz MPO Białystok posiadające 6 umów na odbiór odpadów na obszarze gminy Czeremcha.

1) Masa selektywnie odebranych odpadów ulegających biodegradacji:

- 2014 rok – 5,8 Mg
- 2015 rok – 6,9 Mg

2) Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania:

- 2014 rok – 3,40%,
- 2015 rok – 0,24%

3) Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych, szkła (wymagany poziom osiągnięcia – 14%)

- 2014 rok – 16,3%,
- 2015 rok – 24,9%

4) Osiągnięty poziom recyklingu przygotowania do ponownego użycia materiałów budowlanych i rozbiórkowych (wymagany poziom do osiągnięcia – 50 %):

- 2014 rok – 100%,
- 2015 rok 62,5%¹³

---

¹³ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Czeremcha za 2015 rok

Stan i podsumowanie

Stan i sposób działania systemu gospodarki odpadami na terenie gminy Czeremcha działa w sposób poprawny. Analizując prognozy liczby ludności oraz stan świadomości ekologicznej mieszkańców gminy należy przypuszczać, iż ilość odbieranych odpadów będzie się co roku zmniejszać. Zakłada się, że systematyczny wzrost świadomości mieszkańców na temat segregacji odpadów przyczyni się do zwiększenia udziału odpadów poddanych wtórnemu wykorzystaniu.

Jednym z głównych problemów gminy są dzikie wysypiska śmieci, które mimo wejścia w życie systemu gospodarki odpadami nie zniknęły. Problem jest widoczny szczególnie w pobliżu osiedli mieszkaniowych oraz wzdłuż drogi krajowej.

Działania podejmowane przez gminę Czeremcha w perspektywie długoterminowej przyczynić się mają do dalszego ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów, zwiększenia poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych przekazywanych do składowania. Ponadto działania gminy obejmują akcje informacyjne wśród mieszkańców gminy w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności w zakresie selektywnego odpadów komunalnych.¹⁴

Z analizy zebranych podczas inwentaryzacji danych o wyrobach zawierających azbest i miejscach wykorzystywania oraz zgłoszonych informacji wynika, iż pod koniec 2006 roku azbest występował na terenie 450 nieruchomości gminy Czeremcha. Na terenie gminy dominują wyroby zawierające azbest w postaci płyt azbestowo-cementowych falistych. Na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Gminy w Czeremsze określa się, iż na dzień 25.07.2016 r na terenie gminy Czeremcha znajduje się jeszcze ok 1256,7 Mg wyrobów zawierających azbest.

Większość wyrobów azbestowych znajduje się w posiadaniu osób fizycznych. Usuwanie pokryć dachowych i innych materiałów budowlanych zawierających azbest będzie procesem długotrwałym i kosztownym, który musi być rozłożony na wiele lat, realizowanym ze szczególnym zachowaniem bezpieczeństwa i higieny pracy. W związku z tym problem pogarszania się stanu technicznego wyrobów azbestowo – cementowych, w miarę upływu czasu będzie narastać. Jest to ważny argument na rzecz rozpowszechniania, stosowania i egzekwowania właściwych, bezpiecznych metod eksploatacji, usuwania, transportu i unieszkodliwiania odpadów powstałych z tych wyrobów oraz uświadamiania ludności jakie zagrożenia niesie ze sobą azbest.

5.11. Świadomość ekologiczna

Świadomość ekologiczna mieszkańców gminy jest niezwykle ważna, zarówno pod względem dbałości o elementy środowiska naturalnego, jak i względem dbałości o zdrowie ludzi. Pod pojęciem edukacji ekologicznej rozumie się cały proces kształtowania wiedzy i postaw

---

¹⁴ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Czeremcha za 2015 rok

proekologicznych w zakresie ochrony i poszanowania środowiska naturalnego. Edukacja ekologiczna może być przeprowadzona poprzez:

- Kształcenie ustawiczne – głównie poprzez programy edukacyjne ramy programowej w szkołach, wykłady,
- Kształtowanie dzieci i młodzieży w zakresie ekologii – od najmłodszych lat kształtowanie w nich postaw proekologicznych poprzez gry, zabawy, inscenizacje,
- Zielone szkoły – poprzez bezpośredni kontakt z przyrodą;

Na obszarze gminy Czeremcha edukacja szkolna prowadzona jest głównie w formie kształcenia przedszkolnego i szkolnego. Aktywność władz gminnych koncentruje się głównie na wspieraniu działań szkoły, a także organizacji takich akcji społecznych jak np. „Sprzątanie świata”, „Dzień Ziemi”, „Dzień Wiosny”.

Warunkiem koniecznym powodzenia działań z zakresu ochrony środowiska jest prowadzenie edukacji ekologicznej wszystkich grup społecznych. Równie ważna, obok edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży, jest edukacja ekologiczna dorosłych. Najlepszym i najszybszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej dorosłych jest zaangażowanie możliwie dużej liczby mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to ustanowienia odpowiednich zapisów prawnych i szerokiego informowania społeczeństwa o przysługującym mu prawie do podejmowania decyzji mających wpływ na stan środowiska. Realizacja celów ochrony środowiska w znacznym stopniu zależy od działań o charakterze systemowym, realizowanych systematycznie i konsekwentnie.

Stan i podsumowanie

Świadomość ekologiczna mieszkańców gminy jest rozumiana jako zespół informacji i przekonań na temat środowiska przyrodniczego oraz postrzeganie związków między stanem i charakterem środowiska przyrodniczego a warunkami i jakością życia człowieka.¹⁵

Szczególny nacisk na edukację ekologiczną kładzie się na pokolenia młode, gdyż wyrobienie w nich pozytywnych nawyków będzie procentowało w przyszłości. Dużym problemem na obszarze gminy Czeremcha jest niska świadomość ekologiczna starszych mieszkańców, którzy w dalszym ciągu wyrzucają odpady do lasów. Działania samorządu powinny być skierowane na dotarcie do nich i uświadomienie negatywnego wpływu ich działalności na środowisko naturalne i estetykę gminy. Ważną rolę w kształtowaniu świadomości i wiedzy odgrywają kampanie oraz akcje społeczne, które angażują mieszkańców oraz lokalnie działające stowarzyszenia, dzięki czemu możliwe jest prowadzenie dialogu pomiędzy różnymi grupami społecznymi.

5.12. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013 poz. 1232 z późn. zm.), poważna awaria to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe podczas procesu

---

¹⁵ Burger T. Świadomość ekologiczna społeczeństwa polskiego, Instytut Gospodarki i Przestrzeni Miejskiej, Warszawa 2005

przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi oraz środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Również zgodnie z przywołanym powyżej aktem prawnym przez poważną awarię przemysłową rozumie się poważną awarię w zakładzie. Wystąpienie poważnej awarii przemysłowej związane jest z bezpośrednim zagrożeniem środowiska naturalnego. Ochrona środowiska przed poważną awarią oznacza zapobieganie zdarzeniom mogącym powodować awarię oraz ograniczenie jej skutków dla ludzi i środowiska. Na terenie gminy Czeremcha mogą wystąpić zdarzenia stwarzające zagrożenie dla ludzi, mienia i środowiska wymagające prowadzenia akcji ratowniczych kwalifikowanych jako ratownictwo techniczne, a są to:

- Katastrofy i awarie budowlane,
- Awarie infrastruktury komunalnej,
- Wywroty drzew, rusztowań, dźwigów,
- Zdarzenia spowodowane siłami natury.

Na terenie gminy Czeremcha mogą wystąpić zagrożenia spowodowane nagłym przejściem frontów atmosferycznych tzw. „gwałtowne zjawiska pogodowe”. Takie zagrożenie występuje głównie w wymiarze lokalnym. Niebezpieczeństwo pożarowe w gminie Czeremcha stwarzają przede wszystkim indywidualne gospodarstwa rolne, obszary leśne, oraz obiekty użyteczności publicznej. Na analizowanym terenie nie występują obszary zaliczane do potencjalnych terenów powodziowych.

Stan i podsumowanie

Na terenie gminy Czeremcha występuje jeden zakład o dużym lub o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (KWSP, 2012). Ryzyko wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska jest niewielkie. Zagrożenia pożarowe na obszarach leśnych powodowane są przez osoby korzystające z letniego wypoczynku i naruszenia przepisów przeciwpożarowych. Powszechnym zagrożeniem w warunkach środowiska przy rolniczego Polski są ekstremalne stany pogodowe, jak bardzo silne wiatry, długotrwałe, intensywne opady deszczu lub śniegu. Zapobieganie ekstremalnym stanom pogodowym jest niemożliwe a likwidacja skutków jest kwestią organizacyjną. Na przestrzeni ostatnich lat coraz częściej obserwuje się susze występujące w okresie letnim.

Gmina Czeremcha z racji swego przygranicznego położenia narażona jest na potencjalne występowanie transgranicznych nadzwyczajnych oddziaływań na środowisko ze strony Republiki Białoruskiej.

6. PODSUMOWANIE STANU OBECNEGO

W celu zebrania i podsumowania powyższego opisu stanu jakości środowiska naturalnego przeprowadzono analizę SWOT. Analiza SWOT jest narzędziem, dzięki któremu można przeanalizować słabe i mocne strony, a także istniejące i potencjalne szanse i zagrożenia płynące z szerokiej gamy przedstawionych powyżej czynników.

W wyniku analizy określono mocne i słabe strony stanu środowiska gminy Czeremcha (czynniki wewnętrzne). Na tej podstawie wyznaczono szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne) rozpatrując je nie tylko pod kątem ochrony środowiska, lecz także w kontekście czynników społeczno-gospodarczych związanych pośrednio lub bezpośrednio ze środowiskiem, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju, na której założeniach opiera się niniejszy *Program*.

Tabela 26. Analiza SWOT obecnego stanu środowiska naturalnego na obszarze gminy Czeremcha

ANALIZA SWOT		
MOCNE STRONY		SŁABE STRONY
Powierzchnia ziemi		
Duży stopień pokrycia powierzchni gminy lasami		Małe zasoby surowców naturalnych
Systematycznie prowadzone zalesianie nieużytków rolnych		Słabej jakości gleby
Wartości przyrodnicze i krajobrazowe		
Atrakcyjne położenie gminy (obszar Zielonych Płuc Polski)		Nieznacznie zróżnicowany krajobraz
Bogate wartości kulturowe, wiele obszarów oraz budynków stanowiących dziedzictwo kulturowe		Brak atrakcji turystycznych w tym obszarów chronionych przyciągających turystykę
Niski stopień antropopresji na środowisko przyrodnicze		
Możliwość swobodnego rozwoju gospodarki ze względu na małe pokrycie gminy obszarami chronionymi		
Duże pokrycie gminy lasami		
Istniejący potencjał turystyczny dzięki niezmiennemu środowisku naturalnemu		
Wody powierzchniowe i podziemne		
Systematyczna rozbudowa sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej		Niski poziom wód, występowanie suszy letniej
Dobry stan jakości wód podziemnych		Umiarkowany i słaby stan jakości wód powierzchniowych
Systematyczny wzrost liczby przyłączy i użytkowników		Nieuregulowana gospodarka melioracyjna na obszarze gminy
Zmniejszenie zużycia wody		
Powietrze atmosferyczne		
Dobra jakość powietrza atmosferycznego		Występowanie niskiej emisji, spalanie paliw energetycznych (zanieczyszczony węgiel, drewno) w indywidualnych kotłach
Brak dużych zakładów przemysłowych zanieczyszczających powietrze		Palenie przez ludność liści, śmieci i piecach
Stopniowa poprawa jakości dróg		Ruch samochodowy oraz kolejowy będący źródłem zanieczyszczeń liniowych
Klimat akustyczny		
Brak zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska		Okresowe występowanie hałasu rolniczego

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

Umiarkowany stopień zanieczyszczenia hałasem		
Dobra ochrona osiedli mieszkaniowych przed hałasem		
Promieniowanie elektromagnetyczne		
Niski poziom promieniowania elektromagnetycznego		Niewielki stopień rozbudowy sieci energetycznej
		Konieczność modernizacji sieci przesyłowych
Infrastruktura techniczna		
Budynki wspólnot mieszkaniowych użytkują sieci ciepłownicze		Brak zbiorczych sieci ciepłowniczych szerszego zasięgu
		Brak połączeń domów jednorodzinnych do sieci ciepłowniczej
		Brak gazociągu na obszarze gminy
		Brak możliwości wykorzystania gazu i ciepła systemowego na potrzeby przedsiębiorstw
Odnawialne źródła energii		
Duże zainteresowanie mieszkańców gminy wprowadzeniem OZE		Brak inwestycji OZE na terenie gminy
Opracowanie dokumentacji gminnej: Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015-2030 oraz Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015-2020		Brak cieków wodnych umożliwiających wykorzystanie wody do celów energetycznych
		Brak zainteresowania inwestorów lokalizacją farm wiatrowych, słonecznych
		Brak potencjału surowcowego do produkcji biogazu
Korzystne warunki wiatrowe do lokalizacji MEW (małych elektrowni wiatrowych)		
Gospodarka odpadami		
Dobrze zorganizowany system odbioru odpadów komunalnych		Występowanie „dzikich wysypisk śmieci”
Wzrost świadomości mieszkańców gminy pod względem zasadności prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów		Zanieczyszczenie lasów odpadami
Podejmowanie działań na rzecz usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy		Powszechne występowanie wyrobów zawierających azbest
Świadomość ekologiczna		
Systematyczne podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa		Niedostateczny stopień świadomości ekologicznej mieszkańców gminy
Systematyczny udział dzieci i młodzieży w akcje sprzątania świata		Mała ilość inicjatyw i akcji angażujących mieszkańców w sprawy ochrony środowiska
Nadzwyczajne zagrożenia środowiska		
Dotychczasowy brak występowania nadzwyczajnych zagrożeń środowiska		Brak przygotowania gminy na występowanie zagrożeń środowiska
Małe prawdopodobieństwo wystąpienia nadzwyczajnych zagrożeń środowiska		
Brak dużych zakładów przemysłowych		

Źródło: opracowanie własne

Tabela 27. Analiza SWOT zestawienie czynników zewnętrznych gminy

ANALIZA SWOT		
SZANSE		ZAGROŻENIA
Powierzchnia ziemi		
Powstanie większej ilości gospodarstw ekologicznych		Wzmożona chemizacja rolnictwa
Zagospodarowanie nieużytków rolnych, przekształcenie ich w powierzchnie leśne		Nie zrównoważona gospodarka surowcami naturalnymi
Lokalizacja nowych inwestycji rozwijających gospodarkę oraz będących przyjaznych środowisku		Degradacja powierzchni ziemi
Wartości przyrodnicze i krajobrazowe		
Wyznaczenie nowych atrakcyjnych turystycznie szlaków oraz obszarów z bogatą ofertą turystyczną		Zwiększona presja ruchu turystycznego
Wykorzystanie potencjału turystycznego przez gminę oraz jej mieszkańców		Nieuregulowane drogi przemieszczania się turystów
Wzrost zainteresowania kulturą i wydarzeniami kulturalnymi w regionie		Brak rozwoju infrastruktury turystycznej umożliwiającej komunikację i aktywny wypoczynek
		Nieuwzględnienie aspektów ekologicznych w planowaniu przestrzennym
Wody powierzchniowe i podziemne		
Poprawa jakości środowiska wodnego poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej		Znaczne obniżenie poziomu wód gruntowych
Zwiększenie ilości przyłączy do sieci kanalizacyjnej		Przedostanie się zanieczyszczeń powierzchniowych do warstw wodonośnych
Systematyczny wzrost liczby przyłączy i użytkowników kanalizacyjnej		Zanieczyszczenie gminnych ujęć wody
Zmniejszenie zużycia wody		Nieracjonalne korzystanie z zasobów wodnych
Eksploatacja nowych ujęć wody na potrzeby mieszkańców gminy		
Powietrze atmosferyczne		
Wymiana niskoemisyjnych pieców na odnawialne źródła energii w budynkach jednorodzinnych, wielorodzinnych, budynkach gminnych oraz przedsiębiorstwach		Wzmożony ruch samochodowy w tym głównie ruch pojazdów ciężkich
		Lokalizacja nowych inwestycji przemysłowych zanieczyszczających powietrze
Poprawa jakości szlaków komunikacyjnych		Niska emisja
Poprawa jakości pojazdów poruszających się po obszarze gminy		Brak inwestycji w OZE
Klimat akustyczny		
Utrzymanie poziomu hałasu na stałym, niskim poziomie		Lokalizacja nowych inwestycji przemysłowych będących emitorem hałasu
Promieniowanie elektromagnetyczne		
Utrzymanie właściwego poziomu promieniowania elektromagnetycznego		Zwiększenie poziomu PEM w wyniku rozwoju infrastruktury elektroenergetycznej

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

Infrastruktura techniczna		
Budowa sieci ciepłowniczej na obszarze miejscowości Czeremcha		Brak inwestycji w zakresie budowy i rozbudowy sieci ciepłowniczej, dalsze korzystanie z indywidualnych źródeł energii
Przyłączenie do istniejącej sieci wspólnot mieszkaniowych budynków jednorodzinnych		Brak inwestycji w zakresie budowy gazociągu
Budowa gazociągu przez obszar gminy Czeremcha		
Odnawialne źródła energii		
Zwiększenie wykorzystania OZE wśród mieszkańców gminy		Brak inwestycji OZE na terenie gminy
		Brak dofinansowania na budowę i wykorzystanie OZE
Gospodarka odpadami		
Pozyskanie zewnętrznego wsparcia w zakresie pomocy przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest		Zwiększenie ilości wytwarzanych odpadów
Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa		Zwiększenie zanieczyszczenia odpadami spowodowane wzrostem ilości turystów oraz cudzoziemców
Większe zaangażowanie mieszkańców w akcje sprzątania świata		
Świadomość ekologiczna		
Tworzenie zielonych miejsc pracy		Konflikty społeczne
Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa		Brak środków przeznaczonych na utrzymanie porządku w gminie
Promowanie i wypracowanie proekologicznych postaw u mieszkańców gminy		Brak spójności w działaniu jednostek zajmujących się ochroną przyrody na obszarze gminy
Wzrost zainteresowania lokalnych grup działania na rzecz poprawy jakości środowiska naturalnego		
Nadzwyczajne zagrożenia środowiska		
Podjęcie działań mających na celu przygotowanie interwencyjne gminy na wypadek wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia środowiska		Wystąpienie nadzwyczajnego zagrożenia środowiska

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie

Gmina Czeremcha charakteryzuje się silnym potencjałem do poprawy warunków środowiskowych i przyrodniczych. Analiza przedstawionych mocnych stron oraz potencjalnych szans wskazuje na duży potencjał w tym zakresie.

Gmina posiada korzystne zasoby wewnętrzne na które składają się m.in. mało zmienione środowisko naturalne, duża powierzchnia lasów, naturalny krajobraz, duża liczba atrakcji kulturowych oraz mnogość zwierzyny leśnej. Warunki te są korzystne pod względem kształtowania i rozwoju potencjału turystycznego gminy oraz kształtowania świadomości ekologicznej mieszkańców. Brak wielu prawnych form ochrony przyrody na obszarze gminy wiąże się z atrakcyjniejszą ofertą inwestycyjną oraz brakiem wykluczenia inwestycji ze względu na wpływ na obszary chronione. Atrakcyjność inwestycyjną determinuje również przygraniczne położenie gminy oraz dobre połączenie kolejowe i drogowe z większymi

ośrodkami regionalnymi. Zamierzenia inwestycyjne na terenie gminy muszą być rozpatrywane z zachowaniem szczególnej ostrożności, aby nie naruszyć cennych przyrodniczo obszarów. W przypadku chęci realizacji niektórych inwestycji niezbędne będzie przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko. Dużą szansą dla gminy Czeremcha jest stale rosnąca popularność rozwoju agroturystyki i zwiększony popyt na żywność ekologiczną, którą małe gospodarstwa rolne na obszarze gminy Czeremcha mogą produkować. Na analizowanym obszarze funkcjonują nieliczne gospodarstwa agroturystyczne. W tym miejscu należy podkreślić, iż gmina posiada duży potencjał do tworzenia tego typu gospodarstw, z roku na rok przybywa też coraz więcej klientów korzystających z tego typu wypoczynku. Ponadto członkostwo w UE stworzyło ogromną szansę dla pozyskania klientów zagranicznych, dla których wypoczynek w gospodarstwie agroturystycznym jest bardzo atrakcyjny i niedrogi. Następną szansą jest możliwość korzystania z funduszy europejskich w zakresie rozwoju infrastruktury ochrony środowiska oraz innych dziedzin. Wzrost popytu na produkty ekologiczne, dobrze zachowany stan środowiska naturalnego i ekstensywne rolnictwo umożliwiają powstanie gospodarstw ekologicznych. Dzięki temu możliwa jest produkcja atestowanej żywności metodami ekologicznymi. Położenie gminy na obszarze Zielonych Płuc Polski, jest korzystne, ze względu na wzrost zainteresowania inwestowaniem w ZPP – najczystszy rejon kraju. Wśród mocnych stron, zwraca uwagę fakt braku zakładów przemysłowych szczególnie uciążliwych i degradujących środowisko (niskie ryzyko wystąpienia poważnych awarii przemysłowych, niewielka presja emisji zanieczyszczeń do powietrza, brak hałasu przemysłowego), dzięki czemu możliwe jest utrzymanie czystego i mało przekształconego środowiska naturalnego. Komentując zagrożenia należy podkreślić, iż wynikają one głównie z prawdopodobieństwa pojawienia się w przyszłości negatywnej presji na środowisko, spowodowanej rozwojem turystyki. Wynika to z faktu niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury turystycznej, co może prowadzić do niekorzystnego oddziaływania na środowisko i być przyczyną obniżenia walorów przyrodniczych. Słabo rozwinięta baza noclegowa hamuje rozwój gospodarczy analizowanego terenu. Szansą na rozwój działalności gospodarczej jest powstawanie punktów gastronomicznych dla wzrastającej dzięki rozwojowi infrastruktury i promocji obszaru liczbie turystów. Dla lepszego wykorzystania walorów gminy w celu przyciągnięcia większej ilości turystów z kraju i zagranicy, potrzebna jest profesjonalnie przygotowana, a następnie przeprowadzona promocja, która do tej pory wskazywana była jako słaba strona analizowanego obszaru

7. CELE I KIERUNKI OCHRONY ŚRODOWISKA

Cele i kierunki ochrony środowiska zostały określone na podstawie analizy stanu środowiska oraz prognozowanych zmian w oparciu o obowiązujące przepisy oraz nowe wymagania prawne, a także cele dokumentów strategicznych wyższego szczebla, oraz planów i programów krajowych, wojewódzkich i powiatowych.

Zaproponowane w niniejszym *Programie* cele i działania powinny przede wszystkim przyczynić się do utrzymania i zachowania środowiska naturalnego w jak najlepszym stanie. Ponadto powinny one przyczynić się do poprawy jego poszczególnych komponentów. Główną zasadą dla całego dokumentu jest zasada zrównoważonego rozwoju, która zapewnia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodnie z zasadami ochrony środowiska. Niniejsza prognoza stanowi kontynuację dokumentu wcześniejszego obejmującego lata 2009 – 2013 z perspektywą do 2016 roku. Na przestrzeni lat cel główny POŚ nie uległ zmianie, wobec czego główny cel Programu Ochrony Środowiska gminy Czeremcha na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 roku brzmi:

**Poprawa standardu życia mieszkańców poprzez zrównoważony
rozwój gminy przy racjonalnym wykorzystaniu walorów
przyrodniczych i gospodarczych środowiska**

Powyższy cel główny realizowany będzie poprzez cele i zadania ekologiczne gminy, stanowiące zestaw pożądaných (wskazywanych) kierunków do realizacji lub poprawy, mających w efekcie poprawić stan jakości środowiska, zachować oraz ochronić wartościowe komponenty środowiska. Realizacja niniejszego *Programu* odbywać się będzie w oparciu o przedstawione poniżej cele długoterminowe, zakładana do realizacji w latach 2017 – 2024.

W celu podkreślenia przejrzystości dokumentu wyznaczono 9 głównych priorytetów ekologicznych, którym przypisano cele długo- i krótkoterminowe oraz poszczególne działania w ich obrębie.

I. Ochrona klimatu i jakości powietrza

- (Cele długoterminowe) Poprawa jakości powietrza:
  - (Cele krótkoterminowe)- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń w tym redukcja emisji gazów cieplarnianych,
  - Ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu,
- Rozwój inwestycji w OZE:
  - Upowszechnienie OZE w budownictwie jednorodzinnym,
  - Upowszechnienie OZE w budynkach wielorodzinnych, przedsiębiorstwach oraz budynkach znajdujących się pod zarządem gminy,

II. Ochrona przed hałasem

- Ochrona przed hałasem terenów zamieszkałych:
  - Minimalizacja narażenia mieszkańców na hałas,
  - Uwzględnienie w planowaniu przestrzennym ochrony przed hałasem,

III. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

- Ochrona przed ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym:
  - Rozwój i modernizacja systemów elektroenergetycznych,

IV. Gospodarowanie wodami, gospodarka wodno-ściekowa oraz infrastruktura techniczna

- Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych:
  - Zapewnienie dostępu do wody pitnej oraz zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej,
  - Zapobieganie eutrofizacji wód,
  - Zachowanie poprawnego spływu powierzchniowego wód,

- Rozwój sieci ciepłowniczej:
  - Rozbudowa sieci ciepłowniczej,
- Rozwój sieci gazowej:
  - Lobbing społeczny w celu budowy sieci gazowej na obszarze gminy Czeremcha,

V. Zasoby geologiczne

- Ochrona i zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi:
  - Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi

VI. Gleby

- Racjonalne kształtowanie powierzchni ziemi:
  - Przeciwdziałanie erozji gleb

VII. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

- Gospodarowanie odpadami zawierającymi azbest:
  - Usunięcie z terenu gminy wyrobów zawierających azbest,
- Zmniejszenie ilości odpadów oraz rozwój systemu gospodarowania odpadami:
  - Rozwiązanie problemu „nieregulowanych opadów”,

VIII. Zasoby przyrodnicze

- Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej, ochrona funkcji ekosystemów:
  - Poszerzenie wiedzy mieszkańców na temat obszarów chronionych,
  - Ochrona różnorodności biologicznej
- Zachowanie rodzimego bogactwa przyrodniczego oraz walorów krajobrazowych:
  - Naturalizacja obszarów zdegradowanych
- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców
  - Promocja oszczędnego korzystania z wody, energii i surowców,
  - Propagowanie selektywnej zbiórki odpadów,
  - Wzrost udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska,

IX. Zagrożenia poważnymi awariami

- Minimalizacja potencjalnych negatywnych skutków awarii dla ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej
  - Przeciwdziałania awariom instalacji przemysłowych

8. PROGRAM ZADANIOWY

8.1. Zadania monitorowane

Są to zadania związane z ochroną i poprawą jakości środowiska wraz z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, będących finansowanymi ze środków własnych interesariuszy np. prywatnych mieszkańców, wspólnot mieszkaniowych czy przedsiębiorstw. Zadania te są również finansowane ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu i gminy, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym.

Wśród zadań monitorowanych znajdują się także zadania, leżące w kompetencji gminy. Przyjęto bowiem, iż zadania monitorowane stanowią całościowy punkt odniesienia do założonych w *Programie* celów strategicznych i priorytetów ekologicznych. Plan obejmujący zadania własne gminy opisano szczegółowo w Rozdziale *Zadania własne*.

W poniższej Tabeli przedstawiono zestawienie zadań monitorowanych, wynikających z dokumentów strategicznych wyższego szczebla oraz analizy poszczególnych komponentów środowiska. Określone zadania monitorowane są zbieżne z celami i kierunkami ochrony środowiska na terenie powiatu hajnowskiego i województwa podlaskiego. Wszystkie z określonych poniżej zadań monitorowanych zaplanowano do realizacji jako zadania ciągłe.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

Tabela 28. Cele oraz kierunki działań Programu ochrony środowiska

Ochrona klimatu i jakości powietrza					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Poprawa jakości powietrza	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń w tym redukcja emisji gazów cieplarnianych	Wymiana źródeł ciepła z węglowych na niskoemisyjne	JST, właściciele i administratorzy budynków oraz wspólnot	Środki własne gminy, JST, fundusze unijne, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe	Nieotrzymanie finansowania, niespełnienie warunków uzyskania funduszy
		Organizacja akcji edukacyjnych i informacyjnych o szkodliwości spalania odpadów w piecach domowych			
		Wykorzystanie OZE w pozyskiwaniu energii			
		Realizacja ustaleń uchwalonego Planu Gospodarki Niskoemisyjnej			
	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej	Zarządy dróg, JST,		Brak funduszy
		Zakup niskoemisyjnych pojazdów (autobus szkolny) z normą emisji EURO VI			
Rozwój inwestycji w OZE	Upowszechnienie OZE w budownictwie jednorodzinnym	Wymiana węglowych źródeł ciepła na OZE	JST, właściciele i administratorzy budynków oraz wspólnot, przedsiębiorcy	Środki własne gminy, JST, fundusze unijne, fundusze norweskie, fundusze regionalne, ARiMR, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe	Nieotrzymanie finansowania, niespełnienie warunków uzyskania funduszy, brak zainteresowania ze strony właścicieli i administratorów budynków. Przedłużające się terminy ogłoszenia konkursów i naborów do projektów finansujących inwestycje.
		Promocja i wsparcie w uzyskaniu dofinansowania na nowoczesne technologie wykorzystujące OZE dla osób fizycznych			
		Organizowanie akcji edukacyjnych i informacyjnych zwiększających świadomość mieszkańców gminy na temat zalet korzystania z OZE			
		Instalacja kolektorów słonecznych w budynkach prywatnych mieszkańców gminy			
	Upowszechnienie OZE w budynkach wielorodzinnych, przedsiębiorstwach oraz budynkach znajdujących się pod zarządem gminy	Przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych w wybranych budynkach wspólnot mieszkaniowych i gminnych (izolacja stropów i skosów dachu, ocieplenie ścian budynków, wymiana drzwi i okien, montaż instalacji OZE, wymiana źródeł ciepła i docieplenie ciągów przyłączeniowych)			

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

		Promocja i wsparcie w uzyskaniu dofinansowania na nowoczesne technologie wykorzystujące OZE dla wspólnot mieszkaniowych oraz prywatnych inwestorów			
Ochrona przed hałasem					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Ochrona przed hałasem terenów zamieszkałych	Minimalizacja narażenia mieszkańców na hałas	Modernizacja dróg	Zarządy dróg, JST,	Środki własne gminy, JST, fundusze unijne, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe	Nieotrzymanie finansowania, niespełnienie warunków uzyskania funduszy. Brak funduszy oraz brak współpracy poszczególnych podmiotów podczas realizacji projektu.
	Uwzględnienie w planowaniu przestrzennym ochrony przed hałasem	Planowanie przestrzenne oparte na zagęszczeniu istniejącej zabudowy	JST	Środki własne gminy	
Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Ochrona przed ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym	Rozwój i modernizacja systemów elektroenergetycznych	Lokalizacja systemów przesyłowych linii napowietrznych w znacznym oddaleniu od obszarów zamieszkałych	PGE Dystrybucja S.A. Oddział w Białymstoku, JST	Środki własne gminy, JST, środki własne PGE	Brak funduszy
		Rozwój systemów zaopatrzenia w energię elektryczną zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju			
Gospodarowanie wodami, gospodarka wodno-ściekowa, infrastruktura techniczna					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Ochrona zasobów i poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych	Zapewnienie dostępu do wody pitnej oraz zapewnienie odpowiedniej jakości wody pitnej	Budowa i podłączenie mieszkańców do nowej sieci wodociągowej	JST, WIOŚ, PSSE (Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna), Zarządy Melioracji Urządzeń Wodnych	Środki własne gminy, fundusze unijne, banki – kredyty preferencyjne oraz komercyjne kredyty bankowe, RZGW, administratorzy cieków	Brak funduszy, brak zainteresowania ze strony interesariuszy projektu,
		Modernizacja sieci wodociągowej			
		Prowadzenie stałego monitoringu laboratoryjnego jakości wód pitnych			
		Organizacja akcji edukacyjnych i informacyjnych mających na celu racjonalizację zużycia wody na cele konsumpcyjne i przemysłowe	JST		
	Zapobieganie eutrofizacji wód	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	JST, właściciele i administratorzy budynków		Nieotrzymanie finansowania, niespełnienie warunków uzyskania funduszy
		Rozbudowa sieci kanalizacyjnej			
		Organizowanie akcji edukacyjnych w celu ograniczenia stosowania nawozów			

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

		w rolnictwie oraz promocji rolnictwa ekologicznego			
	Zachowanie poprawnego spływu powierzchniowego wód	Poprawa stanu melioracji oraz drożności kanalizacji deszczowej	JST, Zarządy Melioracji Urzędów Wodnych		
		Zwiększenie retencji wód			
Rozwój sieci ciepłowniczej	Rozbudowa sieci ciepłowniczej	Przyłączenie okolicznych domów jednorodzinnych do istniejących sieci ciepłowniczych	JST, właściciele i administratorzy budynków, inwestorzy, przedsiębiorcy	Środki własne gminy, środki własne przedsiębiorców, właścicieli i administratorów budynków	Brak funduszy, nieopłacalność inwestycji
		Modernizacja sieci, uszczelnienie przyłączy i ciągów ciepłych			
Rozwój sieci gazowej	Lobbying społeczny w celu budowy sieci gazowej na obszarze gminy Czeremcha	Akcje informacyjne i lobbingsowe w celu pozyskania inwestorów w zakresie rozbudowy sieci gazowej			
Zasoby geologiczne					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Ochrona i zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi	Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi	Eksploracja surowców mineralnych w sposób zorganizowany wyłącznie na podstawie posiadanej koncesji	JST, przedsiębiorcy, Starostwo Powiatowe	Środki własne inwestora, JST, kredyty	Ponadnormatywne, nielegalne wydobycie złóż
Gleby					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Racjonalne kształtowanie powierzchni ziemi	Przeciwdziałanie erozji gleb	Organizacja ruchu kołowego w tym głównie ciężkiego transportu drogami do tego przystosowanymi	Zarządy dróg, JST, przedsiębiorcy	Środki własne inwestora, JST, kredyty	Brak finansowania projektów
		Rekultywacja terenów zdegradowanych			
		Zagospodarowanie wzniesień w celu przeciwdziałania osuwaniu gleby			
Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Gospodarowanie odpadami zawierającymi azbest	Usunięcie z terenu gminy wyrobów zawierających azbest	Działania edukacyjne i informacyjne na temat szkodliwości azbestu	JST, placówki oświatowe	Środki własne inwestora, JST, kredyty	Nieotrzymanie finansowania, niespełnienie warunków uzyskania funduszy
		Dalsza konsekwentna realizacja zapisów Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terenie gminy Czeremcha na lata 2007-2032	JST, właściciele i administratorzy nieruchomości		
		Wsparcie finansowe dla osób niezamożnych w zakresie zastąpienia	JST		

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

		azbestowych pokryć dachowych pokryciami nieszkodliwymi			
Zmniejszenie ilości odpadów oraz rozwój systemu gospodarowania odpadami	Rozwiązanie problemu „nierejestrowanych opadów”	Kontrola mieszkańców pod kątem posiadania podpisanych umów z odbiorcami odpadów	JST, właściciele i administratorzy nieruchomości, Lokalne grupy działania, Lasy Państwowe, Nadleśnictwa, RDOŚ	Środki własne JST, właścicieli i administratorów nieruchomości, finansowanie przez Lasy Państwowe, Nadleśnictwa, RDOŚ	Brak funduszy, niechęć społeczeństwa do podejmowania działań w tym celu
		Likwidacja „dzikich wysypisk odpadów”			
		Monitoring miejsc nielegalnego składowania odpadów celem wykrycia i ukarania sprawców			
		Akcje edukacyjne i informacyjne na temat sposobów segregacji odpadów			
		Zachęty dla mieszkańców segregujących odpadów			
		Zwiększenie zaangażowania lokalnych społeczności w akcje sprzątania świata			
Zasoby przyrodnicze					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej, ochrona funkcji ekosystemów	Poszerzenie wiedzy mieszkańców na temat obszarów chronionych	Działania edukacyjne i informacyjne na rzecz ochrony przyrody	JST, jednostki oświatowe, Lasy Państwowe	Środki własne JST, właścicieli i administratorów nieruchomości, finansowanie przez Lasy Państwowe, Nadleśnictwa, RDOŚ	Brak aktualnej inventaryzacji przyrodniczej, brak funduszy, niedotrzymanie warunków uzyskania dofinansowania, wykluczenie z uczestnictwa w projektach przez niepoprawnie złożone wnioski aplikacyjne
	Ochrona różnorodności biologicznej	Rozwój sieci szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych	JST, Lokalne grupy działania		
		Odpowiedzialne planowanie przestrzenne terenów zurbanizowanych	JST, przedsiębiorcy, RDOŚ, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków		
		Zagęszczanie istniejącej zabudowy mieszkaniowej w obrębie istniejących jednostek osadniczych			
		Działania na rzecz rozwoju Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”			
		Przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej na obszarze gminy Czeremcha			
Zachowanie rodzimego bogactwa przyrodniczego oraz walorów krajobrazowych	Naturalizacja obszarów zdegradowanych	Rekultywacja terenów wyrobiskowych surowców	JST, Lasy Państwowe, właściciele działek, przedsiębiorcy		
		Zalesianie nieużytków rolnych			
		Kontynuacja rekultywacji obszaru zamkniętego składowiska odpadów			
Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	Promocja oszczędnego korzystania z wody, energii i surowców	Organizacja akcji edukacyjnych i informacyjnych dla mieszkańców gminy	JST, ośrodki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury, Lokalne grupy działania		

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

		Nawiązanie wzajemnej współpracy z organizacjami lokalnymi w zakresie promocji postaw ekologicznych społeczeństwa			
	Propagowanie selektywnej zbiórki odpadów	Organizowanie akcji zbierania odpadów segregowanych wśród dzieci i młodzieży z końcowym przyznaniem nagród			
	Wzrost udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska	Aktywizacja społeczeństwa poprzez akcje informacyjne			
Zagrożenia poważnymi awariami					
Cele długoterminowe	Cele krótkoterminowe	Działania	Podmiot odpowiedzialny	Finansowanie	Ryzyka
Minimalizacja potencjalnych negatywnych skutków awarii dla ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego i działalności gospodarczej	Przeciwdziałania awariom instalacji przemysłowych	Monitoring potencjalnych zagrożeń	JST, Lasy Państwowe, RDOŚ, Nadleśnictwa	Środki własne JST, właścicieli i administratorów nieruchomości, finansowanie przez Lasy Państwowe, Nadleśnictwa, RDOŚ	Brak funduszy w budżecie, brak prawidłowego i natychmiastowego rozpoznania zagrożenia i awarii

Zródło: opracowanie własne

Zaproponowane powyżej priorytety ekologiczne, cele długoterminowe oraz cele krótkoterminowe realizowane będą poprzez wypełnienie zadań monitorowanych oraz zadań własnych gminy.

8.2. Zadania własne

Zadania własne gminy są przedsięwzięciami finansowanymi całościowo lub w części ze środków własnych gminy. Wykaz planowanych zadań własnych, wraz z planowanym terminem realizacji i szacowanymi kosztami przedstawia poniższa tabela. Realizacja poszczególnych inwestycji uzależniona jest od pozyskania dotacji unijnych oraz funduszy pochodzących z PROW.

Tabela 29. Zadania własne gminy związane z ochroną środowiska

Lp.	Opis przedsięwzięcia	Data realizacji	Koszty [zł]
1	Realizacja programu usuwania azbestu	2016-2024	Gmina co roku ubiega się o dofinansowanie działania z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Na realizację działań w 2016 roku Gmina pozyskała 9 426,00zł
2	Rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej na terenie Gminy Czeremcha obejmująca miejscowość Czeremcha-Wieś i ulice w Czeremsze: 1-go Maja, Wrzosowa, Jaśminowa, Klonowa, Obwodowa	2017-2020	Wycena szacunkowa ok 7 000 000,00 zł
3	Budowa sieci wodociągowej ul. Jaśminowa w Czeremsze	2017-2024	
4	Modernizacja nawierzchni dróg gminnych: „Przebudowa części drogi gminnej Nr 109217 B o długości ok. 1 500 mb w obrębie geodezyjnym Czeremcha-Wieś, gmina Czeremcha”	2017-2024	2 202 523,93 zł
5	Przebudowa odcinka ul. Dubois'a Nr 109231B w miejscowości Czeremcha, gmina Czeremcha - cena zgodnie z kosztorysem inwestorskim	2017-2024	720 863,48
6	Przebudowa odcinka ul. Ogrodowej Nr 109232B w miejscowości Czeremcha, gmina Czeremcha - cena zgodnie z kosztorysem inwestorskim	2017-2024	301 782,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Urzędu Gminy w Czeremsze

W przypadku realizacji poszczególnych przedsięwzięć brana będzie pod uwagę pilność realizacji, dostępność środków pieniężnych oraz gotowość zadania do realizacji. Ponadto zadania zostaną ocenione pod wpływem potencjalnego oddziaływania na środowisko, zaś w przypadku planowanych przedsięwzięć mieszczących się w zapisach w Rozporządzeniu z dnia 21 grudnia 2015 r w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (tekst jednolity Dz. U. 2016 poz.71) przejdą indywidualną ocenę oddziaływania na środowisko.

9. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

9.1. Zarządzanie i monitoring środowiska

W celu zapewnienia sprawnego i systematycznego monitorowania zmian zachodzących na terenie gminy Czeremcha w zakresie parametrów opisujących środowisko naturalne wyselekcjonowano grupę mierników odzwierciedlających te zmiany i ukazujących pozycję gminy Czeremcha na tle innych gmin powiatu hajnowskiego. Dane użyte do rankingowania poszczególnych gmin zostały zaczerpnięte z materiałów Głównego Urzędu Statystycznego z kategorii Stan i ochrona środowiska oraz kategorii Urządzenia sieciowe (Bank danych lokalnych) za 2014 rok. Poniższe zestawienie umożliwi przeprowadzenie ponownej analizy sytuacji w oparciu o dane źródłowe, które będą porównywalne do siebie pod względem metodologii gromadzenia i obróbki danych. Monitorowanie zmian zachodzących w gminie i porównanie ich na tle innych gmin powiatu hajnowskiego pozwoli na bieżącą ocenę skuteczności opracowanego *Programu*, a zwłaszcza wpływu realizowanych zadań na stan środowiska naturalnego.

W wykonanej analizie ocenie poddano 14 elementów opisujących środowisko naturalne otaczające człowieka

oraz związanych z funkcjonowaniem infrastruktury ochrony środowiska:

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

Grupa:

- nieczystości ciekłe,
- odpady komunalne,
- zużycie wody i oczyszczalnie ścieków,
- komunalne oczyszczalnie ścieków,

GOSPODARKA MIESZKANIOWA I KOMUNALNA

Grupa:

- urządzenia sieciowe

ROLNICTWO, LEŚNICTWO I ŁOWIECTWO

Grupa:

- Powierzchnia gruntów leśnych ogółem

Przeprowadzając analizę podanych wyżej parametrów zastosowano podsumowującą ocenę porównawczą w skali od 1 do 5. Im wartości danego parametru były korzystniejsze tym gmina zajęła wyższe miejsce w rankingu. Klasyfikacja pod kątem wybranych parametrów pozwoliła określić stan jakości środowiska naturalnego i gospodarki mającej wpływ na jakość środowiska w porównaniu do gmin sąsiednich i całego powiatu hajnowskiego. Tabela poniżej zawiera wspomniane porównania.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

Tabela 30. Wskaźniki określające stan ochrony środowiska i przyrody gminy Czeremcha na tle pozostałych gmin wiejskich powiatu hajnowskiego

Kategoria	Gospodarka mieszkaniowa i komunalna							Rolnictwo leśnictwo i łowiectwo	Stan i ochrona środowiska					
Grupa	Urządzenia sieciowe							Powierzchnia gruntów ogółem	Nieczystości ciekłe	Odpady komunalne	Zużycie wody i oczyszczalnie ścieków	Komunalne oczyszczalnie ścieków		
Podgrupa	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności [%]	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	Przylączya prowadzące do budynków mieszkalnych i wielorodzinnych [szt.]	Długość czynnej sieci wodociągowej [km]	Przylączya prowadzące do budynków mieszkalnych i wielorodzinnych [szt.]	Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca [m³]		Powierzchnia lasów ogółem [ha]	Gromadzenie i wywóz nieczystości	Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	Ścieki oczyszczane w ciągu roku		
	Wodociągi	Kanalizacja							Zbiorniki bezodpływowe [szt.]	Oczyszczalnie przydomowe [szt.]	Ogółem [Mg]	Na jednego mieszkańca [Mg]	Zużycie wody na 1 mieszkańca [m³]	Odprowadzone ogółem [m³]
Jednostka administracyjna														
Powiat hajnowski	92,2	60,6	272,2	7059	734,1	14460	22,7	8530,21	3077	493	6580,50	145,7	43,1	1626,0
Gmina Białowieża	87,2	66,9	38,8	705	30,6	948	26,7	17751,52	120	1	741,94	322,6	54,3	113,0
Gmina Czeremcha	93,9	48,5	23,6	372	73,5	1283	16,6	5253,83	305	5	329,41	97,4	29,8	34,0
Gmina Czyże	87,4	15,4	9,1	112	69,3	909	26,5	1337,53	269	8	200,62	90,2	29,7	16,0
Gmina Dubicze Cerkiewne	94,7	17,7	11,2	143	71,8	916	27,3	8077,62	668	76	159,67	97,8	38,7	5,0

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

Gmina wiejska Hajnówka	84,0	33,4	21,7	638	104,5	1594	16,8	16569,71	379	91	262,56	66,6	19,1	115,0
Gmina wiejska Kleszczele	97,5	4,5	4,2	28	45,9	758	12,0	4279,50	282	38	104,03	76,2	26,8	1,0
Gmina Narew	72,0	22,4	19,8	347	120,1	1591	26,4	8499,99	658	41	569,61	153,4	53,1	38,0
Gmina Narewka	94,7	47,5	53,1	989	118,2	1912	27,9	22553,40	214	233	816,13	214,7	50,3	57,0

Źródło: dane GUS, 2014 rok

Tabela 31. Ocena parametrów stanu ochrony środowiska w powiecie hajnowskim

Kategoria	Gospodarka mieszkaniowa i komunalna							Rolnictwo i leśnictwo i łowiectwo	Stan i ochrona środowiska						Suma punktów	Miejsce gminy w klasyfikacji	
Podgrupa	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności [%]		Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i wielorodzinnych [szt.]	Długość czynnej sieci wodociągowej [km]	Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i wielorodzinnych [szt.]	Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca [m³]	Powierzchnia lasów ogółem [ha]	Gromadzenie i wywóz nieczystości		Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku		Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku				Ścieki oczyszczane w ciągu roku
	Wodociągi	Kanalizacja							Zbiorniki bezodpływowe [szt.]	Oczyszczalnie przydomowe [szt.]	Ogółem [Mg]	Na jednego mieszkańca [Mg]	Zużycie wody na 1 mieszkańca [m³]	Odprowadzone ogółem [m³]			
Jednostka administracyjna																	
Gmina Białowieża	4	5	4	5	2	4	5	5	2	1	5	5	5	5	57	2	

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO 2024 ROKU

Gmina Czeremcha	5	3	3	3	4	5	3	3	4	1	3	3	3	3	46	5
Gmina Czyże	4	1	1	5	4	4	5	1	3	1	2	3	3	2	39	7
Gmina Dubicze Cerkiewne	5	1	2	2	3	4	5	4	5	4	1	3	4	1	44	6
Gmina wiejska Hajnówka	4	2	3	4	5	5	3	5	4	3	2	2	2	5	49	4
Gmina wiejska Kleszczele	5	1	1	1	2	3	3	2	3	2	1	3	3	1	31	8
Gmina Narew	2	2	2	3	5	5	5	4	5	2	4	4	5	3	51	3
Gmina Narewka	5	3	5	5	5	5	5	5	3	5	5	5	5	4	65	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, 2014 rok

Poddając analizie stan środowiska naturalnego oraz stan gospodarki mającej wpływ na kształtowanie środowiska przeprowadzono analizę komponentów środowiska. Na podstawie analizy sporządzono ranking gmin powiatu hajnowskiego. Gmina Czeremcha zajęła w nim 5 miejsce, co świadczy o potrzebie i dużym potencjale do zmian w kierunku poprawy jakości środowiska naturalnego. W chwili obecnej stan poszczególnych komponentów środowiska naturalnego oceniony jest jako dobry, aczkolwiek istnieje wiele parametrów wymagających interwencji. W celu zachowania istniejącego stanu środowiska oraz jego poprawy niezbędna jest sprecyzowanie kierunków polityki ochrony środowiska w gminie oraz dalsze przeznaczanie znaczących nakładów finansowych na działania, które doprowadzą do poprawy jego poszczególnych komponentów. W pełni szanując zasadę zrównoważonego rozwoju, należy szukać takich kierunków rozwoju, które doprowadzą do ograniczania emisji, oszczędności energii i zasobów wodnych, zachowania obszarów cennych przyrodniczo, wzmocnienia struktur ekologicznych, rozwijania aktywności obywatelskiej i podnoszenia świadomości ekologicznej społeczeństwa.

9.2. Monitorowanie Programu ochrony środowiska

Program ochrony środowiska Gminy Czeremcha na lata 2017 – 2020, z perspektywą do roku 2024 jest narzędziem wdrażania polityki ochrony środowiska na terenie gminy. Związane jest to z koniecznością monitorowania celów i zadań wyznaczonych przez *Program*. Realizacja *Programu* będzie wymagała współdziałania z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, Wojewodą i podległymi mu służbami, jednostkami gospodarczymi i społecznymi, które posiadają odpowiednie kompetencje, określone w przepisach prawnych, a także pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Proces wdrażania *Programu* wymaga kontroli i odpowiedniego monitoringu wdrażanej polityki, którego najważniejszym elementem jest ocena realizacji zadań z punktu widzenia osiągania założonych celów. W związku z tym, co cztery lata ocenie będzie podlegał postęp *Programu*, w wyniku którego sporządzana będzie aktualizacja *Programu* ochrony środowiska dla gminy Czeremcha. W celu stałej kontroli, ustawodawstwo wymaga przeprowadzenia co 2 lata oceny stopnia wykonania zapisów *Programu*, zadanie to spoczywa na Radzie Gminy. Wartość zaproponowanych do monitoringu mierników powinno określać się przynajmniej, co 2 lata, wraz z opracowaniem raportu z realizacji wdrożenia *Programu*.

W celu ułatwienia oceny realizacji *Programu* zaproponowane zostały wskaźniki monitorowania, wśród których znajdują się mierniki ekologiczne (np. udział obszarów przyrodniczo cennych chronionych prawnie), i społeczne (np. liczba organizacji pozarządowych działających aktywnie w zakresie ochrony środowiska). Zaproponowane poniżej wskaźniki należy traktować jako pomoc w weryfikacji osiągnięcia celów i zadań wyznaczonych w *Programie*. Poszczególnym priorytetom ekologicznym przyporządkowano odpowiednie wskaźniki umożliwiające monitorowanie *Programu*. W przypadku niepełnych danych o niektórych wskaźnikach, w Raporcie z realizacji *Programu* dopuszcza się możliwość zastosowania pewnych modyfikacji w zakresie zaproponowanych wskaźników,

na takie, które będą odpowiednio charakteryzowały stopień osiągnięcia wyznaczonych założeń programowych.

Ocena realizacji Programu powinna zawierać:

- Kontrolę wykonania zadań, określonych w harmonogramie realizacji *Programu*,
- Ocenę realizacji celów i działań określonych w *Programie*, opartą na wskaźnikach charakteryzujących stan środowiska.

Przy aktualizacji *Programu* powinny być wykorzystane wyniki przeprowadzonych ocen realizacji niniejszego *Programu* oraz uwzględnione uwarunkowania wewnętrzne, jak i zewnętrzne.

Dane o poszczególnych wskaźnikach, w zakresie poszczególnych priorytetów, można pozyskać z następujących źródeł: WIOŚ, RZGW, RDOŚ, Zarządy dróg, PIG – PIB, GUS, PUK Sp. o.o. w Hajnówce, organizacje i stowarzyszenia, dane własne gminy, placówki oświaty.

Poprzednia wersja Programu ochrony środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009-2013 z perspektywą do 2016 roku nie zawiera określenia sposobu monitoringu zachodzących zmian. W niniejszym dokumencie będącym aktualizacją POŚ zaproponowano wprowadzenie ilościowych wskaźników na podstawie których możliwe będzie określenie stopnia realizacji zadań związanych z ochroną środowiska na obszarze gminy Czeremcha. Zdania określone w aktualizacji stanowią kontynuację zadań wymienionych w dokumencie pierwotnym. Są to m.in.:

„Będzie to głównie kontynuacja zadań wymienionych w niniejszym programie, w zakresie:

- budowy i modernizacji oczyszczalni ścieków i rozbudowy sieci kanalizacyjnej,
- rekultywacji składowisk odpadów, poprawy efektywności selektywnej zbiórki odpadów oraz budowy Zakładu Zagospodarowania Odpadów,
- modernizacji istniejących źródeł ciepła oraz rozwoju i modernizacji instalacji zapobiegających zanieczyszczaniu powietrza,
- rozwoju energetyki odnawialnej,
- poprawy infrastruktury komunikacyjnej miejscowości, zwłaszcza położonych przy głównych szlakach komunikacyjnych,
- doskonalenia zakresu monitoringu środowiska,
- rozwoju materiało- i energooszczędnych technologii,
- upowszechniania edukacji środowiskowej.”¹⁶

---

¹⁶ Program ochrony środowiska Gminy Czeremcha na lata 2009-2013 z perspektywą do 2016 roku

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

Tabela 32. Mierniki stopnia realizacji programu

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość w roku bazowym	I etap raportu z realizacji	II etap raportu z realizacji
			2014/2015	2018	2020
1	Ochrona klimatu i jakości powietrza				
1.1.	Ilość budynków gminnych poddanych termomodernizacji	szt.	8/25		
1.2.	Ilość działających instalacji OZE - budynki gminne - jednorodzinne budynki mieszkalne - budynki wielorodzinne - przedsiębiorstwa	szt.	0		
1.3.	Ilość zmodernizowanych źródeł ciepła w budynkach gminnych	szt.	9/19		
2	Klimat akustyczny				
2.1.	Długość przebudowanych dróg gminnych	km			
2.2.	Długość dróg gminnych o nawierzchni asfaltowej	km	20,70 km z 62,65 km dróg ogółem		
3	Jakość wód, gospodarka wodno-ściekowa				
3.1.	Stopień zwodociągowania gminy	%	93,9		
3.2.	Długość sieci wodociągowej	km	73,5		
3.3.	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	m³/m/rok	16,6		
3.4.	Ilość przyłączy wodociągowych do gospodarstw domowych	szt.	1283		
3.5.	Stopień skanalizowania gminy	%	48,5		
3.6.	Długość sieci kanalizacyjnej	km	23,6		
3.7.	Ilość przydomowych oczyszczalni ścieków	szt.	5		
3.8.	Ilość ścieków odprowadzonych	dam³	37,0		
3.9.	Ilość przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków mieszkalnych i	szt.	535		

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY CZEREMCHA NA LATA 2017 – 2020 Z PERSPEKTYWĄ
DO 2024 ROKU**

	zbiorowego zamieszkania				
3.10.	Ilość wytworzonych osadów ściekowych	t	4		
4	Gospodarka odpadami				
4.1.	Ilość zebranych odpadów komunalnych	Mg	329,41		
4.2.	Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych, szkła	%	24,9		
4.3.	Ilość wyrobów zawierających azbest przeznaczonych do usunięcia	Mg	1256,7		
5	Ochrona krajobrazu i bioróżnorodności				
5.1.	Powierzchnia lasów	ha	5253,83		
5.2.	Udział obszarów przyrodniczo cennych, prawnie chronionych	ha %	550 5,6		
6.	Edukacja ekologiczna				
6.1.	Liczba organizacji lokalnych działających aktywnie na rzecz ochrony środowiska i edukacji ekologicznej	szt.	1		
6.2.	Ilość gospodarstw agroturystycznych	szt.	7		

Zródło: opracowanie własne

9.3. Uwarunkowania realizacyjne Programu

9.3.1. Uwarunkowania wynikające z dokumentów wyższego szczebla

Głównym dokumentem regulującym zakres ochrony środowiska i przyrody na obszarze całego kraju jest Polityka ekologiczna państwa. Została ona uchwalona 22 maja 2009 r. Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej. Uszczegółowiona została w polityce krótkookresowej, zawartej w dokumencie Polityka ekologiczna państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016, będącej uszczegółowieniem i uaktualnieniem II Polityki ekologicznej państwa z 2000 r. Potrzeba aktualizacji Polityki Ekologicznej Państwa wynikała m.in. z uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej i konieczności spełnienia wymagań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz osiągania celów wspólnotowej polityki ekologicznej.

W II Polityce ekologicznej państwa, przyjętej przez Radę Ministrów w lutym 2009 r., a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w lipcu 2009 r., ustalone zostały limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą jakości środowiska. Limity powinny być obligatoryjnie włączone do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach gospodarowania, a także do strategii i programów na szczeblu regionalnym i lokalnym. Limity Polityki Ekologicznej Państwa przedstawione w Załączniku 2, powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w wojewódzkich i powiatowych planach ochrony środowiska. Dotychczas nie dokonano podziału na limity regionalne. Dokumenty strategiczne z zakresu ochrony środowiska na szczeblach wyższych nie ujmują poziomów dopuszczalnych limitów, wskazując jedynie, iż dane liczbowe określone w Polityce Ekologicznej Państwa należy traktować jako orientacyjne i służące do porównań międzyregionalnych i określenia tempa realizacji celów polityki ekologicznej.

Limity opracowane na szczeblu państwowym w Polityce ekologicznej państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016 oraz II Polityce ekologicznej państwa stanowią dla niniejszego Programu:

- podstawę wyjściową do konkretyzacji zadań w nawiązaniu do specyfiki i potrzeb regionu,
- analogię do formułowania lokalnych wskaźników, planowanych do uzyskania,
- inspirację do wprowadzania podobnego zadania na szczeblu gminnym.

W związku z powyższym, limity gminne odnosząc się bezpośrednio do Polityki Ekologicznej Państwa, przyjmują dopuszczalne poziomy wybiórczo lub w pełnym pakiecie, w zależności od specyficznych warunków zagadnienia. Dla osiągnięcia limitów sformułowano dla gminy Czeremcha cele do realizacji zgodnie z programami jednostek samorządowych wyższego szczebla.

9.3.2. Uwarunkowania prawne Programu

Koordynatorem i głównym wykonawcą niniejszego *Programu* będzie Wójt gminy Czeremcha. Obowiązek opracowania Programów Ochrony Środowiska zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym jak i gminnym nakłada ustawa Prawo ochrony środowiska. Programy ochrony środowiska wykonywane są, co 4 lata, dodatkowo, co 2 lata, Wójt Gminy zobowiązany jest do sporządzania Raportu z wykonania Programu, który następnie przedstawia się Radzie Gminy.

Za realizację celów i zadań wyznaczonych w *Programie* odpowiada samorząd gminy, jednak bez współpracy z instytucjami mu podległymi, organami dysponującymi znacznie szerszymi uprawnieniami wynikającymi z ich kompetencji, wcielenie w życie *Programu* może okazać się bardzo trudne. Aby współpraca poszczególnych jednostek przynosiła efekty należy zadbać o sprawność w systemie wymiany informacji pomiędzy komórkami. Również niedociągnięcia i opóźnienia dotyczące powstających aktów prawnych będą miały niekwestionowany wpływ na terminowość przeprowadzanych działań.

Dalszy rozwój gminy, w tym planowanie przestrzenne warunkuje zrównoważony rozwój. Oznacza to osiągnięcie wszechstronnego, zrównoważonego i trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego zapewniającego zaspokajanie bieżących potrzeb mieszkańców oraz

tworzenie warunków umożliwiających wzrost cywilizacyjny ich życia i życia następnych pokoleń. Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju jest możliwe wyłącznie dzięki zachowaniu równowagi pomiędzy aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Z uwagi na przygraniczne położenie gmina Czeremcha może realizować projekty międzynarodowe mające na celu poprawę jakości środowiska naturalnego na znacznie szerszym obszarze niż granice administracyjne gminy.

Uwarunkowania finansowe gminy stanowią istotny element w planowaniu inwestycji w zakresie poprawy jakości środowiska naturalnego, przyrodniczego oraz krajobrazowego. Brak funduszy na przeprowadzenie zaplanowanych inwestycji może przyczynić się do rozciągnięcia w czasie realizacji danego przedsięwzięcia, bądź nawet jego zaniechania. Zalecane jest, aby gmina planując realizację danej inwestycji poddała analizie jej zasadność pod kątem efektu ekologicznego oraz opłacalności ekonomicznej.

Zgodnie z ustawą prawo ochrony środowiska głównymi instrumentami finansowo – prawnymi ochrony środowiska są:

- Opłaty za korzystanie ze środowiska (ponoszone za wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, wprowadzanie ścieków lub wód do ziemi, pobór wód, składowanie odpadów),
- Administracyjne kary pieniężne,
- Podatki i inne daniny publiczne.

Innymi instrumentami finansowymi, pozwalającymi na właściwe zarządzanie środowiskiem są między innymi:

- Środki z budżetu państwa,
- Środki własne jednostek samorządowych,
- Pożyczki i dotacje

Realizacja zadań Programu wymaga znacznych nakładów finansowych, zwykle przekraczających możliwości samorządów i innych podmiotów ze środków własnych. Stąd konieczność dofinansowania tych zadań z budżetu państwa, funduszy celowych (NFOŚiGW, WFOŚiGW i inne), funduszy europejskich (POIS, RPO, PRPW, inne międzynarodowe mechanizmy finansowe), a także przejściowego wspierania z kredytów bankowych. Główny ciężar kosztów realizacji zadań *Programu* stanowią wydatki inwestycyjne na zadania o charakterze komunalnym, a więc obciążające JST szczebla podstawowego. Realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska uzależniona jest od sukcesów w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, gdyż środki własne gminy na ten cel są niewystarczające.

10. WYKAZ SKRÓTÓW UŻYTYCH W OPRACOWANIU

ARiMR - Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
GUS – Główny Urząd Statystyczny
JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego
KOŚ – Komunalne osady ściekowe
MPZP- Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
PEP – Polityka Ekologiczna Państwa
PGN – Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
PIG-BIŚ – Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy
POLiŚ - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PROW - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
PSSE – Powiatowa Stacja Sanitarno –Epidemiologiczna
RDOŚ- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku
RPO – Regionalny Program Operacyjny
RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
ŚOR – Środki Ochrony Roślin
WFOŚiGW - Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
ZPP – Zielone Płuca Polski

11. LITERATURA

---

1. Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska (Ministerstwo Środowiska, 2015 r.)
2. Jędrzejewski W., Nowak S., Stachura K., Skierczyński M., Mysłajek R.W., Niedziałkowski K., Jędrzejewska B., Wójcik J.M., Zalewska H., Pilot M. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską sieć Natura 2000 w Polsce. Opracowanie wykonane dla Ministerstwa w ramach realizacji programu Phare PL0105.02. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2005,
3. Kondracki J. Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa 2009,
4. Burger T. Świadomość ekologiczna społeczeństwa polskiego, Instytut Gospodarki i Przestrzeni Miejskiej, Warszawa 2005
5. Ocena roczna jakości powietrza w województwie podlaskim za rok 2013,
6. Ocena roczna jakości powietrza w województwie podlaskim za rok 2014,
7. Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o wynikach badań pól elektromagnetycznych na terenie województwa podlaskiego w 2015 roku,
8. Ocena wyników badań hałasu komunikacyjnego wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2015 roku,
9. Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego za rok 2014,
10. Ocena poziomów substancji w powietrzu i klasyfikacja stref województwa podlaskiego w 2015 roku WIOŚ Białystok

11. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czeremcha
12. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Czeremcha
13. Projekt założeń do Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Czeremcha na lata 2015 – 2030
14. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Czeremcha na lata 2015–2020
15. Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej
16. Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015 (z perspektywą do 2019 roku)
17. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014 (z perspektywą do roku 2018)
18. Plan Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2012 - 2017
19. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014 – 2020
20. Program ochrony powietrza dla strefy podlaskiej
21. Program Ochrony Środowiska dla powiatu hajnowskiego na lata 2012-2015 (z perspektywą do 2019 roku)
22. Program Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego na lata 2011 – 2014 (z perspektywą do roku 2018)
23. Polityka Klimatyczna Polski
24. Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywą do roku 2016
25. Krajowy Plan Gospodarki Odpadami (aktualizacja 2016 r.)
26. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu 2010 – 2020
27. Pakiet klimatyczno-energetyczny (przyjęty przez Komisję Europejską w grudniu 2008 roku)
28. Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. U. UE L 2000.327.1) tzw. Ramowej Dyrektywie Wodnej

ZASOBY INTERNETOWE:

www.mos.gov.pl
www.natura2000.mos.gov.pl
www.pgi.gov.pl
www.stat.gov.pl
www.crfop.gdos.gov.pl
www.bip.bialystok.rdos.gov.pl
www.wios.bialystok.pl
www.geoportal.pgi.gov.pl
www.czeremcha.pl
www.warszawa.rzgw.gov.pl
www.kzgw.gov.pl
www.geomeliportal.pl
www.gis-support.pl